

כה אמר ה'

שמרו משפט ועשו צדקה כי קרובה ישועתי לבוא וצדקתי להגלות

והיתה לבני ישראל לחקת משפט כאשר צוה ה' את משה * והיו אלה לכם לחקת משפט לדדתיכם ככל מושבתיכם

ספר משפטים כהלכתם על הלכות דינים

והוא ידיעות נחוצות לכל בעל דין

בו מתבאר בקיצור דיני:

עדיפת הכתי דינים זה על זה * יפוי כח
הבע"ד לבחור בהם * זכות הנתבע לבחירת
הבי"ד * גדר הזכות ל"זבל"א" (בוררות)
בימינו * גדרי היתר ד"שכר במילה" * זכות
הבע"ד בבחירת אופן התדיינות (בין ד"ת
גמור ולפשר) * הגבלת זכות הבע"ד שבנוסח
ה"שמרי בירורין" * שוחד נגיעה ודיניה * חיוב
חקירה ודרישה בדין מרומה * חיוב שבועה
(מרומה) * מוענים * מורשים * פסק דין
מוטעת * מהיבן דנתוני * סירוב * ערכאות
* ה"חיובים" וה"זכויות" של בע"ד ע"פ תוה"ק *
סקירה כללית על מצב ההתדיינות (פה ניו יארק)

יוצא לאור על ידי בית דין צדק "שער המשפט", מאנסי ניו יארק
קיץ שנת תשמ"ד לפ"ק, טעל: 9708 - 425 (845)

מבוא

הסבר מטרת ייסוד הבי"ד, על מה אדניה הומבעו
מה הן הסיבות ל"הכרח" ייסודה, ומה הן ה"תקנות" שעליה מושתת יסודתה:

א. התקפיד העקרי של בתי דינים: להעמיד הישר והצדק - ולהציל עשוק מיד עושקו

כלפי שאמרו זו"ל, שה"דין" - הוא אחת משלשה ה"עמודים" שהעולם עומד עליהן - וכמאמרם זו"ל (אבות א').
והדבר פשוט כביעותא בכותחא, דעיקר מטרת ה"דין" - הוא; בכדי למנוע את מעשה העוול מבנ"א - ולהציל את העשוק מיד עושקו, וכמשנ"א (ירמיה כ"א, י"ב. וכ"ב, ג): "כה אמר ה', דינו לבקר משפט (עשו משפט וצדקה) - והצילו גוול מיד עושק - פן תצא כאש חמתי ואין מכבה מפני רוע מעלליהם". וב"ב הרמב"ם (ה' סנהדרין פ"ב, ה"ז) - זו"ל; "בית דין צריך שיהיה להם לב אמיץ - להציל עשוק מיד עושקו", עכ"ל. זו"ל הלבוש (עיר שושן, שם); "כל הקודם לדון ולשבר מלתעות רשעים - להוציא בולעו וגזילתו מפיו, הרי זה זריו ונשכר - כדי לנעול דלת בפני עושי עוולה", עכ"ל. וכ"כ בטור (ח"מ, ס"א) - זו"ל; "דיין המשבר זרועות רמות הרשעים - ולוקח מידם טרף - ומחזירו לבעלים, מקיים העולם - ונעשה שותף להקב"ה בכריאה...", וכפי גודל משכורתו - כן עונש המבטלו והמעוותו, כדתנן חרב בא לעולם על עוות הדין, עכ"ל.

ופשוט, דמלכד מה שד"ז; שיהיו בתי דינים בישראל - שישפטו בצדק וביושר בין איש ובין רעהו - הוא אחת מתרי"ג מצות שנצטוו ישראל, [עי' ספר החינוך (מצוה תצ"א), ושאר מוני המצות], הרי הוא גם "הכרח" גמור - גם רק מצד ה"סכרא" וה"יושר", דהרי כל"ז - היה "איש את רעהו חיים בלעו" - ול"ה קיום להעולם, זו"פ. ומזה הטעם; נצטוו גם העכו"ם על ה"דינים" - שהוא משבע מצות בני נח, אלא שהם יכולים לדון גם לפי ה"יושר" - שע"פ "שכל האנושי", משא"כ ישראל - חייבים לדון ע"פ משפטי וחוקי התורה"ק, וגז"פ.

ב. המצב העגום כהיום (עקב ה"הרווחה" הגדולה הטמנה ב"פרנסה" זו) - לפי עדותן של גדולי דורנו שליט"א

אבל דא עקא, דשפל המצב כהיום בענין ההתדיינות הוא איום ונורא, ובפרט בניו יארק רבתי, שהוא אחת העיירות היותר מאוכלס מן אחב"י שומרי תומ"צ, ובו בזמן ששאר כל עניני היהדות עומדת כרום המעלה, הרי המצב של התדיינות הוא בדיוטא התחתונה וכמצב עגום מאוד. יום יוצאים משפטים מעוותים ומקולקלים, להכשיר ולהצדיק מעשי עול וגזילה, ואין להם להבע"ד שנתעוולו לאן לפנות, כי הבתי דינים והדיינים בנו מסכיבם "חומה של כרזל" - ואוטמים אזניהם מלענות על צעקת העשוקים, ואפילו ממכתבי רכנים חשובים שתבעו מהם דו"ח ע"ז - התעלמו פשוט מלהשיב. וכבר צעקו ע"ז כברוכיא גדולי הדור שבעבר ובהוה. [ולדוגמא; הגה"צ מדעברעצין זצ"ל, בספרו שו"ת באר משה (ח"ד, ס" קמ"ח. וח"ה בהקדמה. ושם ס" ק"ע). והגרש"ז אויערבאך זצ"ל. והגה"צ ר' ישראל יעקב פישער זצ"ל, בשו"ת אבן ישראל (ח"ה, ס" ז). ולהב"ח הגה"צ מקאשוי שליט"א, במכתב גלוי שפרסם. והגר"מ שטערנבוך שליט"א. הגה"צ מאונגוואר שליט"א, בירחון שערי הלכות (גליון כ"ד, אדר תשנ"ח). והגה"צ ר' שמואל וואונער שליט"א, בשו"ת שבט הלוי (ח"ז, ס" רי"ג. וח"ה, ס" ש, ש"ב. וח"ט, ס" רפ"ה). עי"ש].

והאומנם, שהרכה בתי דינים נתייסדו בעוהשי"ת בעשרות שנים האחרונות, וכלי שום ספק, שכולם נתייסדו בהתחלתן עם רצון טוב כאמת, לתקן וליישב העולם ביושר ומשפט. אבל דא עקא, שכרבות הימים הזניחו לאט לאט (בלא יודעין) מן התקנות שהתחילו בה הם עצמם, בכל פעם רק שלב קטן שכמעט שלא

היה ניכר בשעתה ההפסד הגדול היוצא מן ההזנחה הזו, ועד שההפסד אכן ניכר ויצא - כבר נשכח שזהו תוצאה מן ה"שינוי הקטן" שנעשה מזמן ארוך.

ולאחר העיקוב וההתכוננות כהשתלשלות הדברים, הדבר ברור כשמש בצהרים לכל הולך ישר ומבין, דהעיקר החורבא להתדרדרות המצב בזה הוא דבר אחד, והיינו, ה"הרווחה" הגדולה (והקטנה) שתלוי וקשור בהתדיינות, (מה שהתחמק בכ"פ רק בדבר קטן - שלב אחר שלב, עד שנתהפכה ל"ביזנעם" גדול ומובהק, עם "אינטערעס" ו"נגיעות" שונות במהלך המשפטים). ודין גרמא, שהתייצר כאן "נגיעה" גדולה אצל הדיינים; לשאת חן בעיני כל המעוולים למיניהם - בהכשרת והצדקת מעשיהם - בכדי שיבאו לדון לפניהם, וכך נתהפכה הקערה על פיה - שהגענו למצב של "מקום המשפט שמה הרשע והחטא" (קהלת ב', ט"ז). **ולמותר** לומר, שר"ז שהתדיינות יתהפך למקור "הרווחה" - לפי ארכה וריכויה, הוא היפך כל היסוד שעליה ביססו חז"ל כל הענין דהתדיינות בבתי דינים, [וכדלקמן, (סי' י"א), עיי"ש].

ומעות גדול לחשוב, ד"חורבא" זו - אינו מצוי רק אצל "דיינים" כאלה - שלא שימשו כל צרכן בלימוד החו"מ, כי למרבה הכאב - יש לקבוע; ש"נסיון" זה - כבר הפילה חללים חללים - אף במסגרת של "דיינים" חשובים ות"ח מופלגים, שאכן המיתו עצמם באהלה של תורה בצעירתם - ואף עברו את כל ה"חושן משפט" - עם כל ה"סעיף-קטן" של ה"נתיבות" וה"קצות", אנשים שבצעירתם למדו תורה בהתמדה - מתוך עוני ודחק ממש - ביראת השם החופף עליהם כל היום, ואכן הצליחו להחזיק מעמד בעוז ובגבורה - נגד "נסיון העוני", עד שעלו ונתעלו להעשות לאות ולמופת לרבים בתורתם ועבודתם - בכחית; "כזה ראה וקדש". **אבל** כשהוצגו פנים אל פנים - לפני "נסיון העושר" החזק הזה - וטעמו את טעמה, לא יכלו עמוד בה - וכרעו ונפלו ונשברו כשבר נבל למבועים, עד שחשך משחור תארם - ונתהפכו ל"רודפי שלמונים" לאסוף ולקבוץ הון - והודם נהפך עליהם למשחית, ונאכד מהם כל חלקה טובה ב"מדות" - ונתרוקנו מכל רישומא של יר"ש, ולדאבונינו - הרי הדברים עתיקים וידועים היטב.

ג. חז"ל גילו לנו; שהצלת הדור מ"צרות רבות ורעות" - תלויה אך ורק בייסוד בתי דינים ישרים

עלינו להתכונן, הלא עדים אנו כדורינו, לצרות רבות ומשונות המתרחשים יום יום ה", תחלואים אנושיים, תואנות דרכים, אנשים צעירים נעדרים, יתומים ואלמנות נשארים דויים וסחופים וצועקים ואינם נענים ה". **מזמן** לזמן עושים אסופות לעורר לתשובה ולתיקון המעשים - בעניני צניעות ולשה"ר ואמירת תהילים וכו' (תיקונים חשובים מאוד כשלעצמן), מוסדות צדקה וחסד מתרכים בכל יום, ועל כולם הבתי מדרשים מלאים על גדותן עם לומדי תורה, ומרגלא בפומי דאינשי ש"אכשר דרא". **אבל** למרבה הכאב והצער והפלא והתמהון - עדיין לא נושענו, ורבים שואלים ותמהים, מה חרי האף הגדול הזה, למה נשתנינו מכל דור שנתהפכו עלינו כל סדרי בראשית, איך נהייתה הדבר; שכל כך תיקונים לטובה לא הועילו מאומה להסיר מעלינו את החרון האף הגדול הזה.

ברם, מן דבר אחד וגדול, מה שחז"ל ברוח קדשם - הדגישו והצביעו עליה; כה"גורם העיקרי" ל"צרות רבות" - אנו מעלימים עינינו, והוא משאחז"ל דברים ברורים וחד משמעתיים (שבת קל"ט, א'): "אם ראית דור שצרות רבות באות עליו, צא ובדוק בדייני ישראל, שכל פרעניות שבא לעולם לא בא "אלא" בשביל דייני ישראל", עכ"ל. הרי, שחז"ל גילוי לנו ה"סוד" - בצורה ברורה ובהדגשה כזאת שלא מצינו דוגמתה על שום חטא אחר - ד"מהו" הגורם העיקרי ל"צרות ישראל" - ומהו תיקונו, והיינו; שהתיקון "היחיד" למנוע צרות רבות - הוא אך ורק התיקון; בעניני התדיינות שבאל"ה, וכמו שהדגישו בלשונם "אלא" כשביל וכו', זאת אומרת; דכל שאר

התיקונים לא יועילו (ח"ו) מאומה - כל עוד שלא נתקן ר"ז, כי א"א להתחכם על חז"ל - שהתרו בנו בכרירות; שהעדר היישרות בזה - הוא חורבן והירוס יסודות עולם.

ד. ייסוד בית דין צדק "שער המשפט" - כמילוי חלקי לחלל הריק השורר בזה

אשר על כן, ייסדנו בעוהשי"ת "בית דין" - בשם "שער המשפט", אשר כל עיקר יסודה תהיה מושתת על ה"תקנה" הגדולה והעיקרי: שלא תהיה שום צד "הרווחה" מן עצם ההתדיינות - לא להדיינים ואף לא להמשרד - בשום פנים ואופן, כרי שלא יהי' להם שום "אינטערעס" שיתרכו הר"ת, וממילא לא יתעוורו עיניהם מן שום "נגיעה" כ"ש.

וישן להבין בכרירות, שאין המטרה והמגמה של ב"ד זה; שיתרכו ה"דיני תורות" אצלינו, דמלבד מה שאין שום ביקוש לזה - מאחר ששום "הרווחה" כ"ש - אינו יוצא מזה לשום איש - ואף לא בעיקופין. הרי גם אחז"ל (אבות ד' ז): החושך עצמו מן הדין פורק ממנו איכה וגול וכו'. **המטרה** החיחודה והבלעדיית בייסוד ב"ד זה - הוא אך ורק; ש"יימצא" ב"ד כזה (תחת מסגרת "כולל" שת"ח יושבים והוגים בתורה - בקבלם "הספקה" קבוע מן נדבנים יחידים - בלי שום נפק"מ; אם יש להם ר"ת - או לא), המוכנים לרזן ב"חנם נמור" בין אדם לחבירו - ע"פ הלכות דיינים שבשו"ע חו"מ ביישרות - בלי שיהיה להם שום הרווחה מזה כלל, כרי שיהיו משוחררים מכל "נגיעה" ו"נטיה" כ"ש, בכרי ליתן מקום לאותם בעלי דינים הרוצים להתדיין באופן זה - שיהיה להם האפשרות לזה. **ומכאן** - קול קורא יוצא, נחר גיסא - לאברכים בני עליה, השואפים והמוכנים להשליך עצמם מנגד - לשקוע ראשם ורובם בתורה ולהשתלם עצמם במקצוע דיני ממונות - מבלי לעשות מזה קרדום לחפור בה "עשירות".

ומאידך גיסא - יוצא מכאן "קול קורא", לעשירים בעלי יכולת נדיבי עם - הרוצים ליקח חבל בדבר גדול כזה - שיש בה משום הצלת הדור מן "צרות רבות" - זכות שאין ערוך אליה, שיצטרפו אלינו במוקדם האפשרי. **כי** הדבר ברור, שר"ז כשלעצמה; מה ש"מצויה" מקום כזה - אף אם מצער היא, יש בה בכרי הסרת חרון האף הגדול, ובלי ספק - שטובה גדולה נצמח מזה לכלל ישראל - מה שאכמ"ל בזה, וממילא יש לנו לקוות, שנוכל להתגבר על כל הקושיים הגדולים שעומדין לפנינו מכח כמה גורמים, וחפץ ה' בדינו יצליח אי"ה, א"ס.

ה. הלכות דיינים שבספר זה - משמשים כ"תקנות היסוד" להבית דין

ומרם כל שיח יצמח - בכיבוד "הלכות דיינים", עלינו להבהיר ולהודיע; שהגם שלא ייבצר מאתנו - שבדרך ביאורינו נהיה מוכרחים מפעם לפעם להוכיח את ההיפך בההפכו - מן המציאות העגום שלנגד עינינו ברוב בתי דינים, מ"מ הרי הדבר מובן; שמאוד לא נעים לנו - להראות באצבע על התדרדרות המצב שברוב בתי דינים בהיום, כי אין זה עסקינו בכאן להטיל מום באחרים ח"ו. **[ואצ"ל** שכל דכרינו שבכאן - בתיאור המצב העגום - אינם בתורת "האשמה" כלל, דיותר משיש להאשימם - יש לרחם עליהם ולהשתתף בצערם, דהרי אין שום ספק בדבר; שכ"ז אירע רק בשלב אחר שלב - ובלא יודעין, והדבר ברור שהם עצמם לא חלמו בתחילתן - לאן שיגיעו בסופן, ובטח שבתוכיות לבכם הם עצמם כבר מלאים ע"ז מאות חרמות, אלא ש"לחזור" מזה - כבר הוא ענין של "נסיון" עצום, וכמובן]. **ורק** ה"הכרח" - להטעים ולהסביר ולהוביח; את "נחיצותה" של קיום "הלכות" הללו - בתור אוהרה שבבחינת; "שלא תמות כדרך שמת פלוני" - היא היא מה שאלצוני לתאר את המצב העגום עכ"פ במקצתה, וכבר אמר החכם; ה"הכרח לא ישובח ולא יגונה", ודי בהערה כללית זו, ותל"מ.

מפתח תוכן הפרקים:

- פרק א: למנוע דין תורה בכל האפשרי.....דף א
- פרק ב: "הזמנה", וחומר הדבר שלא "לסרב" מלידך לבית דין.....דף ב
- פרק ג: "בחירת" הכי"ד, והעדיפות שמן האחד על השני.....דף ד
- פרק ד: ה"בוררות" (זבל"א וזבל"א), וגדר כח הכפיה על זה.....דף טו
- פרק ה: "שמר בירורין" ו"קבלת קנין", כוחם ותזהירות להבין על מה שחותמין.....דף כא
- פרק ו: כגדר הזכות ל"דין תורה גמור".....דף כז
- פרק ז: דיני "טוענים", וזכות הבעל דין למאן בהם.....דף כט
- פרק ח: דיני "מורשים", וגדר זכות הבעל דין למאן בהם.....דף לג
- פרק ט: אוסף דינים נחוצים ומוזנחים שב"מהלך המשפט".....דף לה
- פרק י: כגדר זכות הבעל דין שיינתן לו "מהיכן דנתני".....דף לז
- פרק יא: חיוב החזרה מפסק דין מוטעת, והגדרים שבוה.....דף לט
- פרק יב: דיני "סרבן" ו"כתב סירוב", והגדרים שבוה.....דף מג
- פרק יג: בחומר האיסור להתדיין בערכאות של עכו"ם.....דף מד

פ ר ק ר א ש ו ן

למנוע "דין תורה" בכל האפשרי

ובו שני סימנים:

[סימן א]: לנסות להתפשר בינם ולבין עצמם. [סימן ב]: לנסות להתפשר אצל אדם או דיין יחיד.

סימן א

לנסות להתפשר בינם ולבין עצמם

ובו סעיף אחד:

סעיף א. בני אדם שיש להם סכסוך זה עם זה. העצה היעוצה - היותר טוב לשניהם - הוא: שטרם שיתגלע הריב ויתגבר השנאה ביניהם - ויגיעו למצב שאינם יכולים לדבר זה עם זה בשלום, שיעשו מאמצים לנסות לבוא לעמק השוה בינם ולבין עצמם. דאף אם ידמה בעיניהם: שזה יעלה להם בהפסד ממוון, עליהם לדעת: שעם כל זה - עדיין יהי' בזול הרבה יותר מאם ילכו לדין תורה, מה דשם כלאו הכי יבואו לאותה פשר בערך - מה שהיו יכולים לבוא לזה בעצמם, אלא שעכשיו יהיה זה - בנוסף מחיר ההתדיינות - שעולה כהיום ברוב בתי דינים רגילים: לבין חמש - ולעשרת אלפים דולר - (לשני הצדדים ביחד). יתבוננו - ויכירו: שבשביל תאוות ה"ניצחון" - מה שבלאו הכי אין אחד מהם מובטח בה, אין כדאי להסתבך בעסק כיש כזה הקשור בבזבוז "הון תועפות", ובנוסף ל"עגמת נפש" ו"ביטול מלאכה" ו"זמן" יקר - ממושך לחדשים רבים.

סימן ב

לנסות להתפשר אצל בעה"ב אחד, או להתדיין אצל רב יחיד

ובו סעיף אחד:

סעיף א. אם אינם יכולים לבוא לעמק השוה בינם ולבין עצמם. כדאי להם לנסות, להתפשר אצל רב אחד או כעל הבית בחנם (אנו מוכנים לעזור בזה) - או בשכר נמוך. ואם גם זה אי אפשר, אז ינסו על כל פנים: להתדיין בדין תורה - אצל רב אחד ("דיין יחיד") - המוכן להעניק להם הזכותים דלקמן (פרקים; ג' - י"א).

פ ר ק ש נ י

"הזמנה", וחומר הדבר; שלא "לסרב" לבא לבי"ד

וכו שלשה סימנים: (ג' - ה')

[סימן ג]: לענות מיד על "הזמנה". [סימן ד]: הנתבע אינו צריך להשיב על הזמנת בית דין של עיר אחרת - כל עוד שנמצא בית דין בעירו. [סימן ה]: "חרם הקדמונים" ועונשים נוראים על נתבע ה"מסרב" לבא לבית דין - אפילו אם הבית דין לא הוציאו עליו "כתב סירוב".

סימן ג

לענות מיד על "הזמנה"

וכו סעיף אחד:

סעיף א. כשמגיע "הזמנת בית דין" הראשון להנתבע, עליו להשיב מיד את החלטתו; לאיזה בית דין שרוצה לילך, [וכדלקמן (פ"ג)], או איזה הנתצלות על בלתי יכלתו לבא מיד, ולא להמתין מלהשיב להם - עד לאחר הזמנה השלישית, [עיי' טור וש"ע (סי' י"א, ס"א)].

סימן ד

נתבע שיש בעירו בית דין - אינו צריך להשיב כלל על הזמנת בי"ד של עיר התובע - אם יש לו טעם הגון ע"ז

וכו סעיף אחד:

סעיף א. נתבע הדר בריחוק מקום מן התובע - ויש בעירו בית דין (אף שאינו קבוע) - באופן שיש לו הזכות להתדיין בפניהם [וכדלקמן (סי' ו')], אינו חייב לענות כלל - על "הזמנה" שקיבל מבית דין שבעיר התובע - (אם לא ניחא ליה מאיזה טעם להתטפל עמהם), [עיי' סה"ת (שער ג', ח"ח, סי' ו'), ב"י (סי' י"א, מחזור ב'), הובא להלכה ברמ"א (סי' י"ד, ס"ג) בזה"ל: "וכל מקום שאינו צריך לבוא לפניו לדון - אין צריך לחוש כלל להזמנתו, עכ"ל, ופי' במשנת דר"א (שס, הגרעק"א והסו"ד הס מהמסקימס על הס') - דהכוונה: דאין צריך אף ה"התנצלות" - המבואר ברמ"א (סי' י"א, ס"א, הג"ה ז'), הנ"ל (סי' ג'), עיי"ש]. ובפרט כהיום - שתנאי התקשורת (מעלופעקס) נוחים מאוד, ותובע הדר בריחוק מקום מן הנתבע - נקל לו מאוד להתקשר עם איזה בית דין שבעיר הנתבע - לבקש מהם; שישלחו לו הזמנה, בודאי שהנתבע אינו חייב להשיב כלל - על הזמנת בית דין של עיר התובע. וחם ושלום לדונו כשביל זה כ"סרבן" - כשמנצל "זכות" גמור - מה שיש לו על פי הלכה ברורה, [ראה לקמן (סי' ל"ב, ס"ב וג'), עיי"ש], וז"פ.

[סימן ה] - "חרם הקדמונים" ועונשים נוראים - על נתבע ה"מסרב" מלעמוד לד"ת [סעיף א]

סימן ה

"חרם הקדמונים" ועונשים נוראים - על נתבע ה"מסרב" מלעמוד לד"ת
- אפילו אם הבית דין לא הוציאו עליו "כתב סירוב"
 ובו סעיף אחד:

סעיף א. הנתבע צריך ליהדר מאוד - מ"לסרב" חס ושלום מלעמוד לדין תורה. ונעתיק לכאן לשונו הנורא של הגאון מהרש"ם (ח"ב, סי' מ"ח. ומ"ז, סי' קל"ג) - וזה לשונו; דמסרב יש עליו עונש נח"ש, דאף שבעונותינו הרבים אין יד בית דין תקיפה לפרסם [החרם] - מגזירת המלך, אבל מכל מקום דת תורתנו הקדושה בתקפו - וכרוך על ראש המסרב, ובעון זה בנים מתים... ואפילו לא נדוהו בית דין - מאליו הוא בנידוי... ומבואר בסמ"ע (סי' ת"כ, סק"ד), דכל מה שיש עליו חרם הקדמונים - ממילא הוא מגודה - גם בלא נדוהו בית דין... אם כן הרי בתקנות שהובאו בתשובות מהר"ם ב"ב ותשובות מהר"ם מיניץ (סי' ק"ב) איתא "חרם הקדמונים" על המסרב - אם כן ממילא הוי בנידוי - כיון שעובר על החרם, דמבואר [בשו"ע (אס"ע) סי' קט"ז, ס"ג]; דהבנים מתים בעון זה, עכ"ל. אמנם פשוט, דכל עוד שהנתבע עומד על "זכותיו" שהעניקה לו תוה"ק - וכגון; "לבחור" אצל איזה בית דין להתדיין וכיוצא בו [המבוארים לקמן (פרקים; ג' - י"א)] - אלא שה"תובע" ממאן בהם - בודאי שאין הנתבע נעשה "סרבן" בשביל זה, וח"ו להוציא "כתב סירוב" על נתבע בשביל זה, וכדלקמן (סי' ל"ב, ס"ג), עי"ש וז"פ.

[סימן ו] - בידור כח "בחירת" הבית דין של ה"נתבע" [סעיף א]

פ ר ק ש ל י ש י

"בחירת" הבית דין - מי מן הבעלי דין גובר בזה וה"עדיפות" ("דין קדימה") - שמבי"ד אחד על השני

ובו שמנה סימנים: (ו' - י"ג)

[סימן ו]: הנתבע יש לו כח "בחירת" הבית דין - אף כשהנתבע אינו מרוצה מהם. [סימן ז]: תובע בערכאות - שהנתבע תובעו בבי"ד על זה - אינו מתהפך להיות "נתבע" על עצם התביעה. [סימן ח]: יש בכח הנתבע לבחור להתדיין אצל בית דין - הרחוק מעירו שיעור נסיעה של שעה וחצי. [סימן ט]: אותו בית דין המעניקים להבעלי דין יותר מ"זכויותיהם" שעל פי תוה"ק - יש להם עדיפות ו"דין קדימה" על האחרים. [סימן י]: כל בעל דין יכול לעמוד על זכותו; להתדיין אצל בית דין - ש"שכרם" מתאים על פי גדרי ההלכה. [סימן יא]: כל בעל דין יכול לעמוד על זכותו; להתדיין אצל בית דין - שהספקתם הוא באופן דלית בה חששא ר"שוחד". [סימן יב]: כל בעל דין יכול לעמוד על זכותו; להתדיין באופן ד"חיסוך הוצאות". [סימן יג]: כמה "דוגמאות" מן ה"זכויות" - המגיעים על פי תוה"ק לבעלי דין.

סימן ו

הנתבע יש לו הכח "לבחור" - אף בבי"ד שהתובע אינו מרוצה מהם וכל "עיקול" או "סירוב" או "היתר ערכאות" נגד הנתבע - המבוסס על זה - אין לה שום תוקף להלכה

ובו חמשה סעיפים:

[סעיף א]: כשיש חילוקי דיעות בין הבעלי דין - אצל איזה בי"ד להתדיין, ה"מנהג" שהנתבע גובר בבחירת הבי"ד. [סעיף ב]: גם ל"הלכה" כן הוא - על פי שלשים ושש מגדולי הפוסקים - שכתבו כן פה אחד. [סעיף ג]: לא נמצא אף פוסק יחידא שחילוק עליהם - להגביר יד התובע על הנתבע. [סעיף ד]: ארבעה עשר מהנך פוסקים - הדגישו כפירוש: שייפוי כח הנתבע לבחירת הבי"ד - הוא אף לבי"ד שהם "קטנים" מן הבית דין שהתובע רוצה בהם. [סעיף ה]: "גילוי דעת" שיצא לאחרונה מגדולי דורנו שלימ"א - לבטל ה"תקנה" החדשה - שרצו כמה בתי דין לחקן לטובתם; שהנתבע מחויב להציע להתובע הברירה מג' בתי דין.

כשיש חילוקי דיעות בין הבע"ד - אצל איזה בי"ד להתדיין, ה"מנהג" שהנתבע גובר בבחירת הבי"ד: **סעיף א.** במקרה שאי אפשר להם לבוא לעמק השווה על פי דרכים הג"ל (פ"א) - ומוכרחים לילך לדין תורה. מצוי מאוד - כשיש כמה בתי דינים בעיר אחת, [שאין לשום אחד מהם הדין של "בית דין קבוע" או כ"הומחה לרבים", וכמש"כ האג"מ (מ"ג, סי' ג), ויען דוד (מ"ג, סי' ק"ז), ועוד]; שתהיה חילוקי דיעות בין הבעלי דין - (שבעיר אחת); אצל איזה בית דין להתדיין - שכל אחד מהם רוצה בבית דין אחר, [ובגוונא; שאחד מהם ממאן ב"בוררות", דכפי שנהוגה כהיום - אי אפשר לכופה על שום בעל דין, וכדלקמן (סי' ט"ז)]. כבר הונהג מימים ימימה; שיד ה"נתבע" על העליונה ב"בחירת" הבית דין.

[סימן ו] - בידור כח "בחירת" הבית דין של ה"נתבע" [סעיפים ב ג]

גם ל"הלכה" כן הוא; שהנתבע גובר בבחירת הבי"ד - ע"פ ל"ו פוסקים מובהקים - שכתבו כן פה אחר: **סעיף ב.** ויש כסים חזק ל"מנהג" וותיק זה גם מ"הלכתא" - על פי שלשים ושש פוסקים מובהקים - שכל בית ישראל נשען עליהם. והיינו על פי מה דקימא לן ברמ"א (סי' י"ד, ס"א); ש"התובע הולך אחר הנתבע", ע"ש. והגם דהתם מיירי כגוונא שדרים כשני עיירות - שהתובע צריך לילך אחר הנתבע לעירו - להתדיין עמו אצל הבית דין דשם. אבל לפי מה שציון עלה בביאור הגר"א (שס, אות י"ח), דהמקור לזה הוא על פי דברי הגמרא (ז"ק מ"ו, ע"ב) ד"מאן דבאיב ליה באיבא - אזיל לבי אסיא" ו"המוציא מחבירו - עליו הראיה", הרי כל הנך טעמי שייכי גם בלפי ה"בחירה" - שמבין כמה בתי דינים שבעיר אחת - דגם כן יד הנתבע על העליונה. ובן פסקו בפירוש - להלכה ולמעשה: הרשד"ם (חמו"מ, סימניס; ז, ז, ו"ב. ומיו"ד, סי' ר"ב. ומא"ע, סי' כ"ז), [שכתב - דבשאין התובע רוצה להתדיין אצל אותו הבית דין שבחר בהם הנתבע אפילו אם רוצה ב"בוררות" - בזה הלשון: "איהו דאפסיד אנפשיה"], והעמים כן כדעתם של: **סמ"ג** (עשין, ז"ז), **או"ז** (סנהדרין, סי' ע"ג), **רי"ו** (מישרים כ"א, ח"ג), **מרדכי** (סנהדרין, סי' תש"ט), **סה"ת** (שער ג' ח"ח, סי' ו'), **רא"ש** (סנהדרין פ"ג, סי' מ"א), **מהרי"ק** (שרשים; א' ו'), **מהר"י מאימציאט** (סהרשד"ס מעיד שפסק ונהג כן), **תה"ד** (פסקים וכתבים, סי' ס"ה), **ע"ש**, [והש"ך (חומ"מ סי' י"ד, סק"ג) מציון עלה, וידועים דברי הד"ח (חומ"מ ח"ב, סי' כ"ב) - מה שכתב בזה"ל; דרך הקדוש של הש"ך ז"ל, "אם.. מביא פוסק בסתם - דעתו לפסוק בוותיה", עכ"ל]. **ובן פסקו**; **הרמ"א** (שו"ת, סי' ל"ג, וק"ד), **מהריב"ל** (ח"ג, סוס"י ז"ז), **אהלי יעקב** (להמסק"ש, סי' י'), **מהריט"ן** (סי' רי"ח), **פרמ"א** (ח"ב, סי' פ"ג), **תורת חיים** (להמסק"ש, ח"ג, סי' ז"ג), **כנה"ג** (סי' י"ד, הגה"ט סוף אות כ"א), **מגן גבורים** (סוס"י כ"ג), **עדות ביעקב** (סי' מ"א) - [שכתב בזה הלשון: כבר נתפשט המנהג - דהתובע הולך אחר הנתבע, "ואפילו אם יהיה בעיר רבנים מומחים - שהרבים המחום עליהם, אפילו הכי יכול הנתבע לכופף את התובע להלך לחכמים אחרים, ואפילו אם הבית דין שמברר הנתבע - הוא בציר מהבית דין של העיר", עכ"ל], **בני משה** (סי' כ"א), **חקקי לב** (סי' י"ג), **בני שמואל** (סי' י"ד, קי"ז דיניס אות ו'), **נתה"מ** (שס, זיאוריס סק"ג. ומיזוסיס סק"ז) - [שכתב בזה הלשון: "הנתבע בחו גדול לדחות להתובע - לדון לפני מי שהוא רוצה", עכ"ל], **שיבת ציון** (סי' ז"ח), **אבני חפץ** (סי' ק"א), **פעולת צדיק** (ח"ג, סי' רס"ג), **נשאל דוד** (חומ"מ, סי' ז'), **ערוה"ש** (סי' י"ד, ס"ז), **ברכת חיים** (סי' כ"ב, אות י"א), **אגר"מ** (חומ"מ ח"א, סוס"י ה' ו"ח, סי' ט'), **משנת יעקב** (קאפיס, ח"א, סימן ס"ז), **תשובות והנהגות** (ח"ג, סימניס; תל"ז, ות"מ) - [שכתב דהנתבע גובר אף על [רוכ] "הרכב" אותה הבית דין שכבחרתו - כלומר; מי מהדיינים שבאותו בית דין ישבו בנידונו], **נצח ישראל** (סי' מ"ה), **ועוד**.

לא נמצא אף פוסק יחידאה שיחלוק עליהם - להגביר יד התובע על הנתבע:

סעיף ג. ולא נמצא שום פוסק - ואף יחידאה - שיחלוק עליהם; להעניק זכות בחירת הבית דין לה"תובע", [זולת ספר מאז"צ (ח"ב, חומ"מ סי' א' וז'. ומ"ג, סי' א' - ג) - שמעלים עצמו מכל דברי הפוסקים הנ"ל, ופשיטא שדבריו נידחים - מכל הנך אריוותא הנ"ל (ס"ב) - וכמו שהארבנו במקום אחר]. **זאת אומרת**; שהבית דין אינה צריכה להיות "מרוצה לשני הצדדים" - ובלשון המורגל בטעות, אלא שה"נתבע" יכול לבחור אף בבית דין - שה"תובע" אינה מרוצה בהם. **ופשוט דאין בכח שום בית דין לקפחו מ"זכות" - מה שיש לו על פי כל הפוסקים - הנ"ל.**

[סימן ו] - בירור כח "בחירת" הבית דין של ה"נתבע" [סעיפים ד ה]

י"ד מהנד פוסקים - הדגישו; שהנתבע יכול לבחור אף בבי"ד - שהם "קטנים" מהבי"ד שהתובע רוצה בהם: **סעיף ד.** ויש לדעת, שארבעה עשר פוסקים מן השלשים ושש הנזכרים לעיל (סעיף ז) - הדגישו בפירושו: דדין זה שהנתבע גובר בבחירת הבית דין - הוא אפילו אם אותו הבית דין (שהנתבע בחר בהם) הם "קטנים" [בחכמת התורה] - מן הבית דין שברצון התובע, ואלו הם: סמ"ג, רי"ו, מרדכי, מהרי"ק, תה"ד, רשד"ם, פרח מטה אהרן, עדות ביעקב, כנסת הגדולה, נתה"מ, ערוה"ש, שיבת ציון, ברכת חיים, משנת יעקב, עי"ש.

"גילוי דעת" מגדולי דורנו - לבטל "תקנה"; לחייב הנתבע - להציע להתובע ברירה מג' בתי דין: **סעיף ה.** ולאחרונה יצא "גילוי דעת" מהרבה גדולי דורנו שליט"א - ובראשם הגאון הצדיק מקאשוי שליט"א; לבטל ה"תקנה" החדשה - מה שרצו כמה בתי דין לתקן לטובתם: לחייב את הנתבע להציע להתובע הברירה משלשה בתי דין, ואם הנתבע מתעקש רק על בית דין אחד - שהתובע ממאן בו, ימשיכו עליו "עיקול" - או יוציאו עליו "כתב-סירוב" - ויתנו להתובע "היתר ערכאות", עד כאן. **ובתבו**, דחס ושלום אף רק לאיים על הנתבע - וכל שכן להוציא עליו בפועל - "עיקול" או "סירוב" או "היתר ערכאות" משום כך, ושאין לה שום תוקף להלכה - ובטלים כחרס הנשבר - כיון שה"נתבע" יש לו זכות "בחירת" הבית דין, והדיינים יחושו לעצמם מהאיסורים החמורים; ד"חילול השם" ו"הוצאת שם רע" ו"הלבנת פנים" - שאין לה כפרה עולמית. [ראה לקמן (סי' ל"ב, סעיפים ז' ו'ג' וס' ל"ג, ס"א)].

סימן ז

תובע ב"ערכאות" - שהנתבע תובעו על זה בבי"ד

אינו מתהפך ל"נתבע" - על עצם התביעה

וכו סעיף אחד:

סעיף א. הדבר פשוט, שהתובע את חברו ב"ערכאות" - (שלא כדינא ושלא בהיתר), והנתבע מוכרח לתובעו בבית דין על זה גופא - שלא יתבענו בערכאות, שאין הנתבע מתהפך על ידי זה להיות "תובע" - שיאבד על ידי זה כח בחירת הבית דין מה שיש להתבע - על עצם התביעה [כג"ל (סי' ו)]. **דלכל** היותר דינו כתובע - רק על תביעה זו; שלא ילך התובע נגדו בערכאות - שידונו "על זה" אצל בית דין שבבחירת התובע - שנעשה עתה ל"נתבע". **מה** שאין כן - על עצם התביעה של עיקר ה"סכסוך" שביניהם - אכתי נשאר הנתבע בדין "נתבע" - שבכחו לבחור אצל איזה בית דין לילך וכג"ל (ס'). **וכן** פסק להדיא בבית ישראל (עדעלין, ח"א סימן קס"ה), ועל אף שזה דבר פשוט - לא באנו בזה רק להוציא מכמה בתי דין - שלחרפתינו הם מסייעים לדבר עבירה; ליעץ להתובע לילך לערכאות - בכדי שיתהפך על ידי זה ל"נתבע" (לדעתם המוטעת) - וממילא יוכל אחר כך לבחור להתדיין אצלם, וכדי בזיון וקצף.

סימן ח

שכח הנתבע ל"בחירת" הבית דין - הוא אף לבית דין הרחוק מעירו - בשיעור נסיעה של "שעה וחצי"

ובו ארבעה סעיפים:

[סעיף א]: נסיעה השווה "שעה וחצי" - מה שהרבה בני אדם עורכים פעמים בכל יום - אינה בגדר "רחוק יותר מדאי". [סעיף ב]: ייתכן דעד שיעור נסיעה של "שלוש וחצי שעה" - יכול הנתבע להרחיק מעירו. [סעיף ג]: ובפרט כשדרגת אותו בית דין שבירחוק מקום - הוא גבוה מן הבית דין שהתובע רוצה בה. [סעיף ד]: ועכ"פ "סירוב" ודאי אי אפשר להוציא נגד נתבע הבוחר בבית דין שבירחוק מקום.

נסיעה השווה "שעה וחצי" - מה שהרבה בני אדם עורכים פעמים בכל יום - אינה בגדר "רחוק יותר מדאי":
סעיף א. הנה, לפי מה שנתבאר לעיל (סי' ו'); שהנתבע יש לו כח "בחירת" הבית דין, הדבר פשוט - דיש בכח הנתבע לבחור - אף לכתחלה; להתדיין אצל בית דין הרחוק ממקומו - שיעור נסיעה של "שעה וחצי". דכיון שהרבה בני אדם עורכים נסיעה כזה - פעמים בכל יום - (בדרכם למלאכתם - ובחזירתם), ודאי דאכתי נכלל בהגדר ד"אינו רחוק יותר מדאי" - מה שהזכיר הרשד"ם (ח"מ, סי' ז') [ומצויין בש"ך (סי' י"ד, סק"ג), וראה מש"כ לעיל (סי' ו', ס"ז) בשם הר"ח], עי"ש.

ייתכן דאף עד שיעור נסיעה - של "שלוש שעות וחצי" - יכול הנתבע להרחיק מעירו:
סעיף ב. ובאמת דאף יותר משיעור זה - יש בכח הנתבע להכריח על התובע, דהרי הרשד"ם (סע) הזכיר השיעור ד"שלושה פרסאות", [על פי דברי התוס' (סנהדרין כ"ג, ע"א, ד"ה כגון) - מש"כ על דברי הגמרא (סע); ד"מי קמטרחנא לך" - שהזכירו השיעור ד"יותר משלשה פרסאות". וע"ע תוס' (מו"ק כ"א ע"ג, ד"ה מקום קרוז), ודשב"א (שו"ת ח"א, סי' אלף ה', וח"ג, סי' תמ"ג, ונמיוחסות, סי' מ"ז), ובב"י (סי' י"ד, ד"ה ומ"ש ולאזני), עי"ש]. ופשוט דעיקר הנרצה בזה - הוא; שלא להטיל "פירחא" ו"ביטול זמן" יותר מדאי - על הבעל דין השני. ואם כן, בימינו אלה, שהרחוקים נעשו קרובים - מחמת אפשרות הנסיעה במכונית במהירות הבזק - ובנוחיות גדול, ודאי דנשתנה ונתרבה השיעור על "שלושה פרסאות", ותליא בעיקרה - לפי אורך ה"זמן" לילך שיעור כזה "רגלי". [וכדמצינו בהפוסקים לגבי איסור הילוך יותר משלשה פרסאות בערב שבת; דאם רוכב על סוס או נוסע בעגלה - אז יכול ליסע הרבה יותר, עיין ב"ח (או"ח סי' רס"ט, ד"ה לין), והובאו דבריו להלכה במג"א, ובא"ר, ובמ"ב, ובכה"ח (שס, סק"א), ובערוה"ש (שס, ס"ג), ועיין בשו"ע הרב (סע) שכתב, דמותר ליסע בעגלה - לפי אורך הזמן דשיעור מהלך שלשה פרסאות ברגל, וכן כתב בבנין ציון (החדשות, סימן נ"ח), ובערל"נ (סוכה מ"ד, ע"ג), עי"ש]. ואם כן, כל שכן בנידון דידן - דתליא גם ב"פירחא" וכנ"ל, הרי ודאי ד"נוח" יותר ליסע בעגלה - מלילך רגלי, ועל כל פנים ודאי - דבשיעור זמן מהלך זה דברגל - יוכל לכופו ליסע במכונית

[סימן ח] - בידור כח בחירת הבית דין של ה"נתבע" - עד איזה שיעור מרחק [סעיפים ב ד]

למקום אחר. והנה, איתא בפסחים (ל"ג, ע"ג), דמהלך אדם בינוני כיום אחד - [והיינו בי"ב שעות, עי' תה"ד (סימניס; קכ"ג, וקס"ז), וש"ך (יו"ד סי' ס"ט, סקכ"ה), ופת"ש (יו"ד סי' שע"ה, סק"ד), עי"ש] - הוא עשר פרסאות. ונמצינו, דשיעור מהלך שלש פרסאות תליא בשני השיטות שבשו"ע (או"ח סי' תנ"ט, ס"ג), עי"ש במג"א (סק"ד), ובחק"י (סק"י), ובשו"ע הרב (סס, ס"י), דלדיעה הראשון - הוא; שלש שעות - ושלשים ושש מינוט, ולדיעה השניה - הוא; ארבע שעות - וארבעים ושמונה מינוט. ומאחר דלהלכה הכריע בשו"ע הרב (סס) כדיעה השניה - אף לענין שיעור חימוץ החמורה עי"ש, אם כן כל שכן בהנוגע לנידון דידן.

כפרט כשדרגת אותו בית דין שכריחוק מקום - הוא גבוה מדרגת הבית דין שהתובע רוצה בה: סעיף ג. וכל זה הוא אפילו - כשדרגת אותו הבית דין שכריחוק מקום - הוא פחות מדרגת הבית דין שבקירוב מקום, דמכל מקום יש להנתבע הזכות לבחור בהם, [וכנ"ל (סי' ו'), ס"ד]]. וכל שכן, כשאותו הבית דין שכריחוק מקום - מעניקים להבעלי דין יותר מזכויותיהם - שמגיע להם על פי תורה - או שדנים באופן "חיסוך הוצאות", [מה שאף התובע יש בכוחו לבחור בהם - וכדלקמן (סי' ט)], וממילא כל שכן שהנתבע יכול לבחור בהם - אפילו בשיעור מרחק יותר מזה.

עכ"פ "סירוב" ודאי א"א להוציא נגד נתבע הנוחר בבית דין שכריחוק מקום: סעיף ד. ועל כל פנים - זה מיהא ברור, דאפילו לולא שהיה בכוח הנתבע לבחור בבית דין שבמרחק כזה; גם כן אי אפשר להוציא עליו "סירוב" בשביל זה, וכדלקמן (סי' ל"ג, ס"ג ד"ה ויותר), עי"ש, וכל שכן - כשאכן יש לו הזכות לבחור בהם - אף לכתחלה.

סימן ט

בית דין המעניקים להבעלי דין - יותר מה"זכויות" שמגיע להם
על פי הלכה, יש להם "דין קדימה" - על פני השוללים

וכו סעיף אחד:

סעיף א. כמה דברים אמורים לעיל (סי' ו); שה"נתבע" גובר ב"בחירת" הבית דין - על התובע, זהו דוקא; כששני הבתי דינים הנידונים - מעניקים להבעלי דין את "זכויותיהם" בשוה. אבל כשאחד מהם - מקפחים מן הבעלי דין [אף לו יהא רק חלק מן] ה"זכויות" דלהלן (סי' י' - י"ג) - והשני אכן מעניקם להם. הרי אמרינן בסנהדרין (ל"ג, ע"ג); "הלך אחר בית דין יפה", [וכן פסק הסמ"ג (עשין, ל"ז)]. ואם כן כל שכן - דאי אפשר לכופ בשום אופן על בעל דין (ואפילו על "תובע"); שיתדיין כקיפוח זכויותו המגיעים לו על פי ההלכה. וממילא פשוט, דלעולם יד אותו הבעל דין - הבוחר בבית דין שמעניקים להם יותר מזכויותיהם - על העליונה ב"בחירת" הבית דין. ואלו הם ה"זכויות" - המגיע להם על פי הלכה:

[סימן י] - בירור זכות הבעלי דין להתדיין על פי גדרו "שכר במילה" [סעיפים א ד]

סימן י

"זכות" הבעל דין להתדיין אצל בית דין - ש"שכרם" מתאים על פי גדרו הלכות "שכר במילה"

ובו ששה סעיפים:

[סעיף א]: החיוב על פי תורתנו הקדושה לרונ "בחנם" - וה"קנס" מחז"ל; שאם "מרוויחים" מזה כ"ש - אז "דינם במילה". [סעיף ב]: ה"היתר" ליטול "שכר במילה" - הוא רק; כשמתבטל "באמת" - ממלאכה "שיש לו" - ולא ממה ש"היה יכול להיות לו". [סעיף ג]: אף שכר במילה ה"מותרת" - אסור "להפריז" בה. [סעיף ד]: האופן שהותר ליקח שכר במילה - כשמתבטל ממלאכה כל היום (כדי שיהא פנוי לרונ) - הוא רק; כשאין מגיע לו שום "הרווחה" מן הגעת ההתדיינות אצלו - על פי שני תנאים. [סעיף ה]: ביאור האופן היחיד להיתר נטילת "שכר במילה" בהיום - שאי אפשר להטיל "מס" על תושבי העיר. [סעיף ו]: כל בית דין ש"שכר במילתם" - הוא קרובה יותר לאופן המותר - יש לה "דין קדימה" על האחרות.

החיוב על פי תורה"ק לרונ "בחנם" - וה"קנס" מחז"ל; שאם "הרוויחו" מזה כ"ש - אז "דינם במילה":
סעיף א. הנה, יש בתורתנו הקדושה הלכות וגדרים - דבאיזה אופן שהדיינים מותרים להתפרנס מן ההתדיינות. עיין במשנה (נכוחות כ"ט, ע"א), דהנוטל שכר לרונ - דינו בטלין, ובגמרא (סס) מבואר, דזהו "קנס" מחז"ל - על שעברו על הציווי; ד"מה אני בחנם - אף אתם בחנם". [והמתחבמים בזמנינו - המתבטאים בזלזול על הדנים בחנם; כאילו שהיו בגדר "אסיא דבמגן מגן שויא" - דבריהם הוא היפך דעת תורה - והם מכת ה"מלגלים על דברי חז"ל" רח"ל]. ועי' אבן ישראל (מ"ט, ס' ז') - דמבואר מדבריו; דאף הסכמת וקבלת הבעלי דין לשלם שכר - לא מהני, לא להתיר את ה"איסור" - שעל זה, ולא להסיר את ה"קנס" מחז"ל - שעל זה; ש"דינם במילה".

ה"היתר" ל"שכר במילה" - הוא רק כשמתבטל ממלאכה "שיש לו" - ולא ממה ש"היה יכול להיות לו":
סעיף ב. והנה במור וש"ע (ס' ט', ס"א) מבואר; שלא הותר ליטול "שכר במילה" - רק כשמתבטלים באמת מ"מלאכה ידוע שיש להם" - ולא ממה ש"היה יכול להיות להם", כלומר שלא הותר שום "הרווחה" כל שהוא - רק "תשלום ההפסד" ממש - מה שיש להם על ידי זה ב"פועל ממש", עי"ש.

אף "שכר במילה" המותרת - אסור "להפריז" בה:
סעיף ג. ואף באופן ההיתר - האמור לעיל (ס"ג) - יש לדעת; דמכל מקום אסור להפריז בה ולהגדילה, וכדאיתא בגמרא (שנת כ"ו, ע"א) - ובן איפסקא הלכתא ברמב"ם (סנהדרין פכ"ג, ס"ג) ובטור וש"ע (מו"מ ס' ט', ס"ד); "כל דיין שיושב ומגדיל שכר לסופרים ולשמשים - הרי זה בכלל הנוטים אחרי הבעע", עי"ש.

האופן שהותר "שכר במילה" - כשמתבטל ממלאכה כל היום - הוא רק על פי שני תנאים:
סעיף ד. והנה, האופן ה"יחיד" שמותרים להתפרנס מזה - אף כשאין להם מלאכה ידוע - הוא רק; כשמתבטלים ממלאכה כל היום - בכדי להיות מוכן לרונ בכל עת. אמנם, גם

[סימן י] - בירור זכות הבעלי דין להתדיין על פי גדריו "שכר במילה" [סעיפים ד ו]

בכי האי גוונא לא הותר - רק בתנאי כפול - [וכמבואר בטור ושו"ע (ס"ג ס"א)]: [א], שהם יקבלו את "הספקתם" באופן "קבוע" ו"קצוב" - כלומר; ב"כל עת" בשוה - מבלי שום חילוק - בין אם יש להם דין תורה או לא. [ב], שהספקתם הקבוע ייגבה - "מכל בני העיר" בשוה (בתורת "מס חיובי"). ולא רק מ"מי" שיש לו דין תורה - או רק ב"עת" שיש לו דין תורה, [דאם חסר אחת משני תנאים הללו - הרי שוב יש בה משום "הרווחה" - האסור מכח גדריו דיני "שכר במילה", וכנ"ל (ס"א וז). וגם משום לתא ד"שוחד" - וכדלקמן (סי' י"א)].

ביאור האופן היחיד - להיתר נמילת "שכר במילה" כהיום - שא"א להטיל "מס" על תושבי העיר: **סעיף ה.** ונמצינו דכהיום - שאין לנו "כח (קהלה, או) עירוני" - להכריח על בני (הקהלה או) העיר "מס" כזה, אי אפשר שיתקיימו שני התנאים הנזכרים - רק באופן; שהדיינים יקבלו תמיכה "קצובה ותמידית" [במסגרת "כולל" - (מה שתבא מן "נדבנים" כתמיכה ל"לומדי תורה") - ולא מן הבעלי דין], וללא חילוק - בין אם יש להם דין תורה - או לא, (דחייבין להמצא שם בשעות הקבועות - וכשאין להם דין תורה ילמדו שיעורין כסדרן), כדי שלא יבא להם [ע"י ההתדיינות] שום "הרווחה" כלל; לא מן "ריבוי" הדיונים - (אף אם היו משתלמין שכר קצוב לכל נדון), וכש"כ דלא מן "אורך" הדיונים - (אם היו משתלמין לפי ה"שעות"), [ואצ"ל, שאינו נכון כלל - ל"כולל" שלומדין שם "דיינים"; שיערכו בפומבי "מסיבות" (כ"דינער" וכדומה לצורך "נדבות"), דהרי גילוי זהות ה"נדבנים" להדיינים - יטיל עליהם "לחץ" גדול בל ישוער ויתואר; להפך בזכותם - או בזכות קרובם וידידם... וז"פ].

ככל ש"שכר במילה" של הבי"ד - קרובה יותר לאופן המותר - יש להם "דין קדימה" על האחרים: **סעיף ו.** ופשוט, דכל בית דין ש"שכר במלתם" קרוב יותר לאופן זה - יש להם "דין קדימה" על האחרים, וכל בעל דין יכול לעמוד על זכותו; להתדיין דוקא אצלם.

סימן יא

הזכות שיש לכל בעל דין - להתדיין אצל בית דין

שהספקת הדיינים הוא באופן דלא שייך חשש ד"שוחד"

ובו ארבעה סעיפים:

[סעיף א]: כהיום שישנם כמה בתי דין ככל עיר - ויש התחרות גדול ביניהם - והבעלי דין משלמים מכיסם לפי "ריבוי" ו"אורך" הדיונים, יש בה משום חששא ד"שוחד" ממש. [סעיף ב]: לפי הנהגת גדולי ישראל בעבר - באופן קבלת "שכר במילה" - ל"ה בה משום חשש כלל. [סעיף ג]: אזהרה ל"סוחרים" - שלא יחתמו על "הסכם": שבכל סכסוך - יתדיינו במקום מסויים. [סעיף ד]: ככל שאופן קבלת "שכר במילתם" של הבית דין - נקיה יותר מחששא ד"שוחד" - יש להם "דין קדימה" על האחרים.

כשיש "מבחר" מכמה בתי דין - והבע"ד משלמים לפי "ריבוי" ו"אורך" הדיונים, יש חשש ד"שוחד" גמור: **סעיף א.** הנה - לפי ה"אופן" דקיבול "שכר במילה" הנהוג כהיום; שמשתלמין "מכיסם של הבעלי דין" - לפי "ריבוי" הנדרונים והשעות - וגם נמצאים "הרבה" בתי דין בהעיר,

[סימן יא] - בירור זכות הבע"ר להתריין כאופן רל"ש חשש ר"שוחר" [סעיפים א ג]

[מה שעל ידי זה - מתייצר "התחרות" גדול ביניהם על כל נידון ונידון - מי מהם שיוזכה; שהנידון תבא לפניו - וככללי כל "ביזנעם" מובהק, מצב שלא נמצא כמוה בכל כדור הארץ - רק כהיום בעיר ניו יארק], בודאי שזה גורם "נגיעה" גדולה להדיינים - להטות את הדין לפי טובת פרנסתם, וכגון; לאותו הצד שהביא להם דיון זה - [או לאותו צד שה"טוען" שלו הביא להם יותר נידונים - וכדלקמן (סי' כ"ז, ס"א, אות ה)]. וממילא פשוט, דיש בזה משום לתא ד"שוחר" גמור, מה דמלבד הדררא ד"איסור מן התורה" - מה שיש בזה, הרי יש בזה - גם משום "חורבא" המקלקל ה"ישרות" מכל מהלך המשפט - ובעיקר; בתוצאת הפסק דין. [עיין גמרא (סנהדרין ק"ה, ע"ג, וכתובות ח', ע"א), ורמב"ם (עדות פט"ז, ס"א, ופט"ז, ה"ד), ופירוש ושו"ע (סי' ז', סי"ג, וסי' ל"ז, סכ"א), איך שכל "טובת הנאה" כל שהוא וקטנטן - אפילו כשהיא רק ב"דרך רחוקה ונפלאה" - כבר "משחד" את הדיין ו"פוסלו" מלדון בדבר, וע"ע סמ"ע (סי' ז', סקכ"ח), ונתה"מ (סס, סקט"ו), ופתחי תשובה (סס, סקט"ו), וערוה"ש (סס, סכ"ז), ופירוש ושו"ע (סי' ט', ס"א), וסמ"ע (סס, סק"א), ובכבוד שור (נכורות כ"ט, ע"א), ובתפארת שלמה (עס"ח, נליקוטיס על רות) - כתב; שאם בא להדיין איזה טובת הנאה כלשהו מזה (אפילו באופן המותר על פי דין) - שוב לא נאמר בכי האי גוונא "אלקים נצב כעדת קל" ואין להם סייעתא דשמיא לכוון אל האמת - וכמעט לא ייתכן שלא יטעו להטות הדין, עיי"ש].

לפי הנהגת גדולי ישראל בעבר - באופן קבלת "שכר בטילה" - לא היתה בה שום חשש כלל: **סעיף ב.** ומה שנהגו גדולי ישראל מאז; ליטול "לאחר" הדין תורה - סך שוה מן שני הצדדים - כפי מה "שרצו" ליתן. מלבד מה שכל עצם הנתינה ו"שיעורה" - היתה תלייה ב"רצונם" של הבעלי דין - ולא כ"חיוב" תשלום שכר הקצוב מראש, והבעל דין העשיר לא היה יכול ליתן אף פרוטה אחת יותר - מבעל דינו העני - ולא היה שייך "נגיעה" לזכותו. הרי עוד יש בזה עיקר גדול; שלא היו נמצאים אז - רק בית דין "אחד" בכל עיר - וממילא לא היה שייך החשש; דנטיית הדין לטובת אותו הצד ש"בחר" בהם. [עיין בסה"ק (סי' ז'), ומכ"ש ותומים (סס)]. ועל אף - שדבר זה פשוט, מכל מקום הרגשנו הכרח - להצדיק את הצדיקים דמעיקרא, בכדי לסתום פיות המתעקשים - הרוצים לדמות את מצבינו העגום; המוקף מבית ומבחוץ מכל כך הרבה "נגיעות" גדולות - וכמו בכל "ביזנעם" מובהק, כאילו שיש לזה איזה "סמך" כלשהו - על מנהגם של גדולי ישראל הקודמים, ולא איכפת להם (מחמת נגיעתם בדבר) להטיל דופי בקדשים - כל עוד שנדמה להם; שעל ידי זה יעלה להם להצדיק במאומה את מעשיהם - הרחוקים מזה כרחוק מזרח ממערב, וד"ב.

אזהרה ל"סוחרים" - שלא יחתמו על "הסכם", שבכל סכסוך - יתריינו במקום מסויים: **סעיף ג.** ולאור האמור לעיל (ס"א); בה"הרווחת" הדיינים - הטמונה בכל דיון, יש לה"סוחרים" להזהר מאוד - שלא יחתמו על "הסכם" (עם אנשים שעומדים עמיהם בקשרי מסחר); שבכל "סכסוך" שיוולד ביניהם - שיתדיינו באיזה מקום מסויים (שברצונם), כי בזה הם מטילים עצמם (בלא יודעין) כמו ידיהם - בפח יקוש. דהרי הדבר מובן - שהדיינים שבאותו מקום מסויים - שהלה הביא להם כך וכך נידונים בשנה; הם "משוחדים" ממנו - להטות את הדין לצידו, על כן יש לזהר מזה מאוד.

[סימן יא] - בירור זכות הבע"ד להתדיין באופן דל"ש חשש ד"שוחד" [סעיף ד]

ככל שאופן קבלת "שכר בטילה" של הבע"ד - נקיה יותר מחששא ד"שוחד" - יש להם "דין קדימה":
סעיף ד. וממילא פשוט, דאם יש בנמצא בית דין כמתואר לעיל (סי' י', סי' ב) - [ואשרי לבעל היכולת - ובעל השגה שיבין נחיצות הדבר; לתמוך במאודו - לייסד "בית דין כולל" כזה, שזכות "קירוב הגאולה" - והצלת הדור מ"צרות רבות" יהי' תלוי בו!], וכדאיתא בשבת (קל"ט, ע"א), או באופן הקרוב יותר לזה - הממעיט על כל פנים בכלשהו את החורבא ד"שוחד" - ובגון; שמחירם "נמוך" - או "קצוב וקבוע", כודאי דכל בעל דין יכול לעמוד על זכותו; להתדיין דוקא אצלם.

סימן יב

כל בעל דין - יכול לעמוד על זכותו

להתדיין באופן ד"חיסוך הוצאות"

וכו שלשה סעיפים:

[סעיף א:] אף כשה"שכר בטילה" - הוא באופן המותר לכחלה - וגם באופן שהוא נקי מחשש "שוחד", אין הבעל דין "חייב" לשלם זאת - אפילו אם הוא "עשיר" מופלג - כל עוד שמוצא בית דין המדיינים כזול או כחנם. [סעיף ב:] אין ככח שום בעל דין לכופ "הוצאות מיותרות" על הצד שכנגדו. [סעיף ג:] זכות הבעל דין להתדיין אצל בית דין - שבאופן חיסוך הוצאות.

אף "שכר בטילה" ה"מותרת" - והנקי מחשש ד"שוחד", אין "חייב" לשלם - כשיש ב"ד הדנים כחנם: **סעיף א.** וכל מה שכתבנו עד כאן - הוא רק כלפי הגדרת "אופן ההיתר" ד"הספקת הדיינים" - בהנוגע "להם"; שיתאים על פי גדרי דיני "שכר בטילה" - [וכנ"ל (סי' י'), ומכלי שתהי' בה החורבא ד"שוחד" - [וכנ"ל (סי' י"א)]. **אבל פשוט** - דאף כגוונא שהכל הוא באופן ה"מותר", דאכתי אין זאת מטלת "חייב" על הבעל דין "לשלם" זאת - אף כשהוא עשיר מופלג - כל עוד שיש לו הברירה; להתדיין ב"חנם" - או ב"זול", וז"פ.

אין ככח שום בעל דין - לכופ "הוצאות מיותרות" על הצד שכנגדו:
סעיף ב. ואם כן - כיון דפשוט; שאין ככח שום בעל דין - לכופ "הוצאות יתירות" על צד השני, [עיין רמ"א (סי' י"ד, ס"א), ומהרשד"ם (תמו"מ, סימן ז'), שבילי דוד (סי' י"ד, אות א'), ברכת חיים (סי' כ"ג, אות י'), מאזנים למשפט (סי' י"ד), אג"מ (תמו"מ ת"ב, סי' ז'). ועי' בקב הישר (פרק ל"ד) - שכתב בזה"ל; "הגורם לבעל דינו להוציא ממון רב בהוצאת המשפט - מנדין אותו בבית דין של מעלה", עכלה"ק]. **ממילא**, כשיש חילוק בין הבתי דינים - ב"מחיר" ההתדיינות, אז לעולם יד אותו הבעל דין - הכוחר בבית דין שמחירם נמוך יותר - על העליונה.

"דוגמאות" - מזכיות הבעלי דין; להתדיין אצל בית דין - שבאופן חיסוך הוצאות:
סעיף ג. וננקוט איזה דוגמאות - לפי סדר העדיפות כזה: [א], בית דין הדנים "כחנם" ממש. [ב], בית דין שיש להם "מחיר קבוע וקצוב" - (ולא לפי השעות). [ג], בית דין

[סימן יב] - בירור זכות הבעלי דין להתדיין באופן ד"חיסוך הוצאות" [סעיף ג]

שמחירם (אף לפי שעה) - הוא ב"זול" מן האחרים - אף אם לו יהא; רק בסכום קטן. [ד], בית דין שאינם מרשים אצלם הנך "טוענים המקצועיים" - מה שמייקר את כל מהלך ההתדיינות, [וכדלקמן (פ"ז ס"ג, אות א'), ע"ש].

סימן יג

כמה "דוגמאות" נוספות מן ה"זכויות" המגיע להבע"ד ע"פ ההלכה

וה"דין קדימה" שיש לבתי דין ה"מעניקים" - על פני ה"שוללים"

ובו שלשה סעיפים:

[סעיף א]: חמשה עשר דוגמאות מן ה"זכויות" המגיעות לבעלי דין - על פי תורתנו הקדושה. [סעיף ב]: כל עוד שהבעל דין מציע בית דין - המעניקים לו "זכות", לעומת הבית דין - שהצד שכנגדו רוצה בהם - השוללים זאת ממנו, אי אפשר לכופו לרון לפניהם. [סעיף ג]: ייתכן שאם לא נמצא בית דין שלם - המוכנים להעניק לבעל דין זכותו המגיעים לו על פי תורתנו הקדושה - זולת דין יחיד, שיש לו הזכות; לכוף את צד שכנגדו - להתדיין אצלו.

חמשה עשר דוגמאות מן ה"זכויות" המגיעות לבעלי דין - על פי תוה"ק:
סעיף א. [א], להתדיין אצל בית דין - המעניקים להבעלי דין הבחירה ל"דין תורה גמור", [ראה לקמן (סי' י"ט, וכ"ז)]. [ב], להתדיין אצל בית דין - שאינם מתנים (בשטר בירורין שבלשן הקודש, או בה"ארכיטרעישן" שבענגליש); שהדיינים יכולים לבסס את הפסק דין "ככל העולה על רוחם - בלי שום הגבלה (ליישרות או להלכה) כלל", [ראה (סי' כ"א, ס"ז)].
 [ג], להתדיין אצל בית דין - שאינם מכריחים את הבעלי דין; לחתום על "ארכיטרעישן" (בענגליש) - המבטל את כל כח התורני של התנאים שבשטר בירורין, [ראה (ס"א, ס"א)]. [ד], להתדיין אצל בית דין - המעניקים לבעלי דין את זכותם שיינתן להם "מהיבן דנתוני" בכתב, (וכל שכן שאינם שוללים זאת בפירוש בה"שטר בירורין"), [ראה (סי' כ', ס"ד, וסי' כ"ט, ס"ז)]. [ה], להתדיין אצל בית דין - שאינם מרשים לבעלי דין להביא שום "טוען" (אף לא פרטי) - מבלי הסכמת הצד שכנגד, וכל שכן שאינם מרשים בבית דינם כלל - הנך "טוענים מקצועיים" - המטילים "פסול" גמור בכל מהלך ההתדיינות, [וכדלקמן (סי' כ"ז, סעיפים א' ו"ז)]. [ו], להתדיין אצל בית דין - ש"הרכב" הדיינים הוא כדינא וביושר, [ראה לקמן (סי' כ"ח, ס"א)]. [ז], להתדיין אצל בית דין - המקפידים; שמספר הבעלי דין של שני הצדדים - יהיה שווה, [ראה (ס"א, ס"א)].
 [ח], להתדיין בפני בית דין - המדקדקין לשמוע מקודם הטענות מפי הבעלי דין עצמם, [ראה (ס"א, ס"ג, וסי' כ"ו, ס"א)]. [ט], להתדיין אצל בית דין - העושים "דרישה וחקירה" כתפקידם - בכדי לתפוס את הרמאי ברמאותו, [ראה (סי' כ"ח, ס"ד)]. [י], להתדיין אצל בית דין - שאינם מניחים הבעלי דין לצאת באמצע הטענות, [ראה (ס"א, ס"א)]. [יא], להתדיין אצל בית דין -

[סימן יג] - כמה "דוגמאות" מ"זכויות" הבע"ד ו"דין קדימה" אצל הבתי דין [סעיפים א ג]

שאינם מייצרים "חוב שבועה מרומה" על הנתבע - בכדי ללחוץ עליו ל"התפשר", [ראה (שס. ס"ז. וסי' כ"ג, ס"ח)]. [יב], להתדיין אצל בית דין - המקיימים תפקידם; לחזור ולשנן לפני הבעלי דין את טענותיהם, [ראה (סי' כ"ח, ס"ט)]. [יג], להתדיין אצל בית דין - שאינם מחייבים הבעלי דין לקבל על עצמם (בשטר בירורין) "פסק דין מוטעת", [וכדלקמן (סי' כ', ס"א. וסי' ל')]. [יד], להתדיין אצל בית דין - שאינם שוללים (בהשטר בירורין) - הזכות מבתי דין (או תלמידי חכמים) אחרים; לעיין בהפסק דין ולבדוק אם "טעו", [ראה (סי' כ', ס"ב. וסי' ל')]. [טו], להתדיין אצל בית דין - שאינם מעניקים לעצמם (בהשטר בירורין) הזכות הבלעדית - "להחליט" מרצונם; אם לחזור מפסק דין מוטעת - או לא, [ראה (שס, ס"ג)].

כל שהבע"ד מציע בית דין - המעניקים לו "זכות" - לעומת השוללים ממנו, א"א לכופו לדון לפניהם: **סעיף ב.** בכל אלה ובכיוצא בזה, יש לאותה בית דין המעניקים להבעלי דין - יותר מזכויותיהם המגיעים להם על פי הלכה - "דין קדימה" על השוללים. וחם ושלום - להכריח בעל דין להתדיין בשלילת זכויותיו שעל פי הלכה - על ידי איום ב"עיקול" או ב"סירוב" או ב"היתר ערכאות" - מה שאין להם שום תוקף להלכה, [ראה לקמן (סי' ל"ב, סעיפים ז' ו"ג)].

בדליכא בי"ד המעניק להבעלי דין הזכויות - זולת דיין יחיד, ייתכן שיש כבה; לכופו צד הב' לדון אצלו: **סעיף ג.** ומסתברא, דכל בעל דין (אף תובע, וכל שכנ נתבע) - שממאן מלוותר על אחד מזכויותיו הללו - המגיעים לו על פי דין, ואינו מוצא בית דין של שלשה המוכנים להעניקם לו - רק "דיין יחיד" בלבד, שיש בכוחו להכריח על צד השני להתדיין אצלו.

פ ר ק ר ב י ע י

ה"בוררות" [זבל"א - "זה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד"]

וגדר כח ה"כפייה" על זה - לאור ההלכה

ובו שלשה סימנים: (י"ד - ט"ו)

[סימן יד]: מהו "בוררות" - והייקרות הגדול השורר בזה. [סימן טו]: שאין בכח ה"תובע" לכופ "בוררות" - אפילו הכשירה בתכלית - על ה"נתבע". [סימן טז]: ה"בוררות" שכומנינו ה"פסולה" בתכלית - אין בכח שום כעל דין (ואפילו "נתבע") - לכופה על צד השני.

סימן יד

מהו "בוררות" - והייקרות הגדול השורר בזה

ובו חמשה סעיפים:

[סעיף א]: מהו "בוררות". [סעיף ב]: הייקרות הגדול והנורא השורר בזה. [סעיף ג]: ה"כל תשחית" ר"גופא" וד"ממונא" שיש בזה. [סעיף ד]: הפוסקים שרעשו על גנות ופחיתות ה"בוררות". [סעיף ה]: ה"התכונות" שעל הבעלי דין - טרם שיורדים להסחבך כפת יקוש הזה.

מהו "בוררות":

סעיף א. "זבל"א" - (מה שקוראין "בוררות") - היינו: שאין הולכים לבי"ד רגיל הקאי וקיים, אלא שכל אחד מן הבעלי דין בורר לעצמו דיין אחד - מי שיהפך בזכותו, והם בוררים דיין שלישי (הנקרא "שליש") - שיכריע ביניהם, [עין טור ושו"ע (סי' ג', ס"א. וסי' י"ג, ס"ב)].

ה"ייקרות" הגדול והנורא - השורר בזה:

סעיף ב. מחיר ההתדיינות באופן זה עולה ב"ייקרות" גדול ומוגזם מאוד, [כהיום: מאתיים וחמישים דולר לשעה לכל "נכרר" - וגם לה"שליש", שזהו בערך אלף ומאתיים וחמישים דולר לשעה - לשני הצדדים ביחד! (כולל מחיר הטוענים), ו"בוררות" רגיל - עולה בין עשרים ולארבעים אלף דולר!, וידועים מקרים - שה"בוררות" עלתה למאות אלפים דולר!, והפסק דין היתה "פשרה" פשוטה - מה ששלשה "רועי בקר" היו יכולים להוציא בשעה קלה], ובהמשכת זמן - בין שלשה חדשים ולשנה - ויותר.

[סימן יד] - מהו "בוררות" - והייקרות הגרול השורר כזה - [סעיפים ג - ה]

ה"כל תשחית" ד"גופא" וד"ממונא" - שיש בזה:

סעיף ג. וממילא (אף כשהבעלי דין מסכימים לזה) - עליהם לדעת: שזהו בזבוז ואיבוד ממון ישראל - בלי שום תועלת ממשי - האסור מכה לתא ד"כל תשחית", בין ד"גופא" - [ראה ויען יוסף (או"ח ח"ג, סי' שני"ח); איך שבעל דין נחלה ומת - מתוך צער ועגמת נפש שנגרם לו מן ה"בוררות"], ובין ד"ממונא" - וכנ"ל (ס"ז).

הפוסקים שרעשו על גנות ופחיתות ה"בוררות":

סעיף ד. ובגנות ופחיתות ה"בוררות" - איך שמצדדים לאותו בעל דין ששוכרם - שלא ביושר ושלא כדינא, עיין; מהר"ם אלשיך (סי' ע"ג), חכמת שלמה (קועטש, סי' כ"ג-ד) - [שכתב: שב"בוררות" - ודאי אין חייבין לציית להפסק דין - בלי "מדיכין דנתוני"], אפרקסתא דעניא (ח"ד, קו"י "שמוע זין לחיכס" אות מ"ו), תשובות והנהגות (ח"צ, סי' תרל"ט), ע"ש. [וכ"ז - הוא בנוסף לדברי הפוסקים שיבאו לקמן (סי' ט"ז), ע"ש].

ה"התכוננות" שעל הבעלי דין - טרם שמסתככים בפת הזה:

סעיף ה. אשר על כן - מוטל על הבעלי דין להתכונן היטב - טרם שמסתככים בזה; אם כראי לבזבוז "הון רב" - בצירוף "ביטול מלאכה ומסחר" ו"זמן יקר" ו"עגמת נפש", והכל רק בשביל "דמיון" בעלמא - מה שהמייעצים (שברוב פעמים הם בתוך ה"ליין" והם "נוגעים בדבר" שעסק זה יגדל ויפריח) משיאים לו; שבאופן זה - בטוח נצחנו יותר, מה שבאמת - אין שום בסיס ויסוד לדבריהם בזה כלל.

סימן טו

שהתובע - אין בכוחו לכופ "בוררות" - על הנתבע

אפילו כשהיא כשירה בתכלית - וגם אינו עולה ביוקר מן בי"ד הגיל

וכו שני סעיפים:

[סעיף א]: שלשה שיטות בהנוגע לכפייה על "בוררות" - מי מהבעלי דין גובר בזה - התובע או הנתבע.

[סעיף ב]: הסיכום - דדעת רוב מנין ובנין של הפוסקים: שאין כח התובע לכופ "בוררות" על הנתבע.

שלשה שיטות כהנוגע לכפייה על "בוררות" - ומי מהבעלי דין גובר בזה - התובע או הנתבע:

סעיף א. אם אחד מן הבעלי דין - מתעקש עצמו על "בוררות", אפילו הכשירה בתכלית - ושאינה עולה ביוקר מן בית דין הגיל. **מציינו** בזה שלשה שיטות - בהנוגע כח ה"כפייה" לבוררות - בדליכא בית דין קבוע בעיר, ומי מן הבעלי דין גובר בזה - ה"תובע" או ה"נתבע": [שיטה א]: דכח שניהם שוה בזה - לענין ה"מיאון"; שכל אחד מהם יכול למאן - מלהתדיין בבוררות. דכן משמע מדברי הרמ"א (נשומ"ט, סי' ק"ד) - שכתב בזה הלשון: "אבל נראה דאין יכול לכופו בזה - כי אין כופין לעמוד לפני זה בורר" עכ"ל, (ומשמע; דכן הוא אפילו בדליכא בית דין קבוע בעיר - ודלא כמש"כ בהגהותיו על השו"ע (סי' ג', ס"א), ע"ש). וכן כתב גם התשב"ץ (ח"א, סי' ק"ס, סוד"ס ולאמר) - וזה לשונו: "לא מסתבר שיהא יכול שום דיין לכופ לבעלי

[סימן טו] - אין ככה התובע לכוף בוררות (אף כשירה וזול) על הנתבע - [סעיפים א - ב]

דינים לברור להם דיינים - דזה בורר וזה בורר - משמע [רק]: אם נתרצו שניהם בכך, וכן נראה דעת הרמב"ם ז"ל (סנהדרין פ"ז, ס"א) - שכתב וכו', אבל אם שניהם מעכבין - ואפילו האחד - אין לכוף אותם, עכ"ל. וכן כתב גם העבודת הגרשוני (סי' מ"ז) מדעת עצמו - וגם מעיד: שכן ראה גם ב"פסק" שיצא מפי המהר"ם [מלובלין], ובבן פורת (להגר" ענגל, ח"ב, סי' י') הביא דבריו - וסיים עלה: שכן הוא "מעשים בכל יום, דאם אין בית דין קבוע בעיר - מוציאים את הנתבע לבית דין הסמוך - ולא לזבל"א, ע"ש. הרי דאף כשאין בית דין בעיר - ויצטרכו לילך למקום אחר - גם כן עדיפא מזבל"א, וכל שכן כשאכן נמצא בתי דין אחרים (שאינם קבועין) בעיר. [שיטת ב]: סבירא להו - להיפך, דבדליכא בית דין קבוע בעיר - אז כח שניהם שוה - לענין; שכל אחד מהם יכול "להכריח" בוררות על הצד השני. דכן כתב בערוה"ש (סי' י"ג, ס"א. וסי' י"ד, ס"ז), וכן הוא משמעות לשונו של אגור"מ (מו"מ ח"ב, סי' ג), ע"ש. [אולם, אף לשיטתם - זהו דוקא בתנאי כפול: שה"בוררות" תהיה כשירה בתכלית - ושלא תהיה ביוקר מן בית דין רגיל, אבל כשיש בה אחד מן ה"פסלנות" - כגון; שהנבררים שומעים הטענות של צידם מרם הדין תורה (וכנהוג כהיום) - או שמחיר ה"בוררות" עולה פי כמה מן בית דין רגיל, או גם הם מודים; דנצרך לזה "הסכמת" צד השני להתדיין כך - וכמו שכתב הערוה"ש (סי' י"ג, ס"ד) - דלא מהני להתדיין באופן זה רק מטעם "קיבלו עליהו" - (וכדהסביר דבריו בשבט הלוי (ח"מ, סי' ע"ב)), וכעין זה כתב האגור"מ (מו"מ ח"ב, סי' ז) - לענין; שאין הבעל דין יכול לכוף הוצאות יתירות על צד השני ע"ש, וכל שכן לפי היקרות הגדול שיש בזה כהיום וכנ"ל (ס"א), וז"פ]. [שיטת ג]: דלעולם גובר יד ה"נתבע" על התובע - לענין "שלא יוכל להכריח" עליו בוררות. עי' מהרשד"ם (מו"מ, סי' ז) - שכתב בפירושו; דעד כדי כך גדלה כח "בחירת" הבית דין להנתבע - שיכול למאן אף ב"בוררות" - ולהצביע ולומר דדוקא אצל בית דין פלוני הוא מוכן להתדיין, ע"ש. [ומשמע מלשונו קצת - דלהיפך; הנתבע על התובע - אכן יכול להכריח בוררות, (אבל כמובן; רק הכשירה בתכלית), וז"פ].

הסיכום - שלדעת רוב מנין ובנין של הפוסקים - אתיא; שאין ככה התובע לכוף "בוררות" על הנתבע: **סעיף ב.** ונמצינו, דלדעת רוב מנין ובנין של הפוסקים, אי אפשר להתובע לכוף בוררות על הנתבע - אפילו בדליכא בית דין קבוע בעיר, דכן אתיא לשיטות; מהרשד"ם, רמ"א, תשב"ץ, מהר"ם מלובלין, עבודת הגרשוני, בן פורת - לעומת הערוה"ש והאגור"מ - [שגם הם מודים על כל פנים; דכלי הסכמת הצד השני אין רשאים לשמוע הטענות מצד אחד - וגם שאי אפשר לכוף עליו הוצאות גדולות על ידי זה, וכנ"ל (ס"א)]. ואם כן - לפי הידוע מהפוסקים; שה"נתבע" יש לו דין "מוחזק" - וכנ"ל (סי' ו, ס"ב), הרי נמצינו - דאפילו אם לו היה דעת רוב הפוסקים; שיכולים לכוף עליו בוררות, ורק המיעוט היה סבירא להו - שאין יכולים, גם כן אכתי היה הנתבע יכול לומר; ד"קים ליה" כהנך מיעוט הפוסקים וכידוע. וכל שכן וקל וחומר לפי האמת - דרוב הפוסקים סבירא להו - דאין יכולים לכוף עליו בוררות; בודאי הדבר פשוט כביעותא בכותחא - דהכי קיימא לן כדעת רוב הפוסקים - השוללים מן התובע הזכות לכוף זבל"א על הנתבע, ואין אנו זקוקים ל"קים לי" כלל.

[סימן טז] - ה"בוררות" שבימינו "פסולה" וא"א לכופה על הצד שכנגד - [סעיפים ו - ז]

"קבלה" וכנ"ל (ד"ס שני), ועל כל פנים - זה מיהא ברור; דלא שייך לכופ על זה וכנ"ל (ד"ס ראשית). חמישית, דכל שכן וקל וחומר - כשהפסול ד"שוחד" - שייכא כהיום על ה"שליש" - עוד ביתר שאת וביתר עז, דהרי פרנסתו תלויה בידם של ה"נבררים"; על ידי הסכמתם או מיאונם - לבחור בו (להבא) כ"שליש", ובודאי שדעתו נשפע מאותו מהם - שמכיא (או שיכול להביא) לו יותר נידונים ("קעים'עם), [ועל כל פנים שייך בזה החשש; ד"מסתמין טענותיו" - כדלקמן (סי' כ"ז, ס"א, אומיות ד' ה)]. ושישית - והוא עיקר גדול, דאף לולא שהיה בזה שום "פסולות" כלל - גם כן פשוט; דאין בכח שום בעל דין - לכופ "הוצאות מיותרות" על הצד שכנגדו, [וכנ"ל (סי' י"ג), ומה שכתב המנח"י (מ"ג, סי' קל"א); שדיינים "לא נחשדו" - ליקח יותר מן המותר, פשוט להמעין שם; דלא מיירי מ"ייקרות" המזגום - כהיום פה - וכמש"כ האבן ישראל והבאר משה הנ"ל (סי' וס)].

סיכום העולה - בהנוגע להלכה ל"בוררות" שבימינו:

סעיף ז. העולה מכל המקובץ בסימן זה - לענין כח הכפייה על "בוררות": [א], דבזה מיהא כולי עלמא מודים - בלי שום חולק; דעל אופן ה"בוררות" דכהיום - אי אפשר להכריח עליה כלל. [ולאחרונה (תמוז תשס"ז) יצא "קול קורא" עם ארבעים חתימות מגדולי דורנו שליט"א; "לפסול" כליל את כל מהלך ה"בוררות" שבימינו - מכח שנים עשר טעמים, (ונשלח בחנם לכל דורש), [ודלא כספר מאז"צ (מ"ג, מו"מ סי' א' וז'. ומ"ג, סי' א' - ג') - שמתעלם עצמו מכל זה, ודן בזה - כאילו שהיה המדובר מן "בוררות" שבימי חכמי התלמוד - וכמו שהארכנו במקום אחר על כל דבריו]. וכתבו שם, ש"תובע" המעקש עצמו על "בוררות" (נגד הסכמת הנתבע) - אין נזקקין לו, דאין בכחו - לכופ על הנתבע; להתדיין עמו - באופן ה"פסול" לדינא. ולאידך גיסא, "נתבע" - המשיב על הזמנת בית דין; שאינו מוכן להתדיין רק ב"בוררות" בלבד - (נגד הסכמת התובע), הוי ליה "סרבן" גמור - וכמי שאומר; שאינו מוכן להתדיין - רק בפני בית דין פסולים. וממילא נמצינו, דכשאינם יכולים להשתוות על בית דין אחד - אז יד ה"נתבע" על העליונה; שיתדיינו אצל הבית דין (הרגיל) שבבחרתו - אף כשה"תובע" אינו מרוצה בהם, וכנ"ל (סי' ו'). [ב], דלהכריח הבעל דין; לקיים פסק דין ד"בוררות" - על ידי "סירוב" או "אישור בערכאות" - הוי ליה "גזל" גמור, [מלבד עצם האיסור של "ערכאות" - וכדלקמן (סי' ל"ג)]. [ג], ועל כל פנים - לפי הנ"ל (סי' ו'); יש להנתבע "זכות הבחירה" - גם על ה"שליש", וכן פסק בויען דוד (מו"מ, סי' ר"ט), עי"ש. [ד], וזה - מיהא ברור; דכל בעל דין יש לו הזכות לברור לעצמו "בורר" הגון (המדיין בחנם או בזול), מה שדבר זה ממילא יכריח - גם את צד השני; לעשות כמוהו - (כדי שהשפעתם על השליש תהיה שקולה), ואי אפשר לעכבו מזה בשום אופן.

פ ר ק ח מ י ש י

"שמרי בירורין" - ו"קבלת קניין" כוחה, והנחיצות להבין "מה" שחותמין ומתחייבים

ובו חמשה סימנים: (י"ז - כ"א)

[סימן יז]: חתימת הבעלי דין על שמר בירורין - ומעמה, והנחיצות הגדול להבין היטב מה שכתוב שם.
[סימן יח]: לפרש היטב "אופן ההתדיינות", וליזהר מ"לישנא דמשתמע לתרין אנפין". [סימן יט]: אותו בעל דין הרוצה לקרב הדיון יותר ל"דין תורה" - ידו על העליונה. [סימן כ]: ליזהר מקבלה על "ציות" לפסק דין "מוטעת" - ומוותור מפורש על "מהיכן דנתוני". [סימן כא]: ליזהר מאוד שלא לחתום על "ארביטרעישן אנרימענט" (ב"ענגליש") - זולת כשכתוב שם בדיוק כמו בשמר בירורין שבלשון הקודש.

סימן יז

חתימת הבעלי דין על שמר בירורין - וטעמה והנחיצות הגדול - להבין היטב מה שכתוב שם

ובו ארבעה סעיפים:

[סעיף א]: שלשה טעמים על חתימת הבעלי דין - על "שמרי בירורין". [סעיף ב]: הנחיצות הגדול "להבין" מש"כ ב"שמרי בירורין" ולקרואה היטב ובמתן, ואם חתימה בלי הבנה מה שכתוב שם - מחייב הבעל דין. [סעיף ג]: אם יש "חוב" גמור לחתום שמר בירורין - בכל מקרה, או שיש יוצא מן הכלל. [סעיף ד]: הכלל תגדול: שאי אפשר לכוף בעל דין כשום אופן - שיחתום על ויתור מ"זכיותו" - המגיעים לו על פי תוה"ק.

שלשה טעמים על חתימת הבעלי דין - על "שמרי בירורין":
סעיף א. המנהג, שבנוסף לה"קנין סודר" שעושים הבעלי דין מרם התחלת הדיון - על קבלתם לציית להפסק דין של דיינים הללו, חותמין על זה גם ב"שמר בירורין" (כמו ב"בוררות"). ויש בזה - משום שלשה מטרות: [א], מכיון דאין לנו כהיום בתי דינים קבועים - היכולים לדון בכפייה, על כן נותנים הבעלי דין בזה "ייפוי כח" להדיינים - שפסק דינם "יחייב" אותם לציית לה. [ב], דמכיון שישנם הרבה דרכים ב"אופני" ההתדיינות והפסק דין - דעל אדני "מה" שתהיה מבוססת - (וכמבואר בשמר בירורין הרצוף פה ששה דרכים שונים), על כן מפרשים הבעלי דין שם; דעל איזה "אופן התדיינות" - הם מקבלים על עצמם להתדיין - ולציית להפסק דין. [ג], בכדי שאם יסרב - הבעל דין שיצא חייב; מלקיים הפסק דין, שיוכלו לאשרה בערכאות - ולהכריחו לקיימה, (שבדיניהם נצרך לזה חתימת ידו של הבעל דין על "קבלה" זו).

כב משפטים פרק חמישי - "שמרי בירורין" ו"קבלת קנין" כהלכתם

[סימן יז] - כוחה, והנחיצות להבין "מה" שחותמין ומתחייבים [סעיפים ב - ד]

הנחיצות "להבין" מש"כ ב"שמ"ב ולקרותה היטב, ואם חתימה כלי הבנה מש"כ שם - מחייב הבע"ד: **סעיף ב.** על כן, היות שיש תוקף גדול גם בדיניהם - [אף לשמר בירורין שבלשון הקודש - ואפילו כשאין חותמין על "ארביטרעישן" ב"ענגליש", וכדלקמן (סי' כ"א)], ע"כ נחוץ מאוד; שטרם שיחתמו עליה הבעלי דין - שיקראו היטב מה שכתוב שם. ועצה טובה קא משמע לן; שיבקשו תופס מנוסח השטר בירורין - של אותו הבית דין שיתדיינו אצלם - כמה ימים מקודם (כי כל בית דין יש לה נוסח שונה), כדי שיוכלו לעיין בה במתינות - ויבינו היטב; "מה" שכתוב שם - ועל איזה "תנאים" ו"אופן התדיינות" שמחייבים עצמם. [וכאם ימאנו מליתנה לו - אות מובהק הוא; שיש שם "מה" שרוצים להסתיר ולכסות]. והאומנם, שחתימה שבחפזון על שטר בירורין - שמבלי יישוב הדעת וכדיעה ברורה את זכויותיו להלכה - והשתלשלות נגיעתם של הדיינים - אין מחייב להלכה את החותם אפילו בצירוף קבלת קנין. וכמו שיוצא מדברי המהר"ם אלשיך (סוסי"ד) והמהרימ"ן (סי' רי"א, אד"ה אמנס), [וכן כתב מדעת עצמו הגה"צ מאונגוואר שליט"א בירחון שערי הלכות (גליון כ"ד)], וממילא, כל מה שמוציאין מבעל דין על פיה - הוי ליה "גזילה" ביד הדיינים והבעל דין שכנגדו, מכל מקום מוטב להשתמר - מלהסתבך אחר כך בבעיות חוקיים.

אם "חייב" גמור לחתום שטר בירורין בכל מקרה - או שיש יוצא מן הכלל, ושלא לחתום על זמן בלתי מוגבל: **סעיף ג.** במקרה שיש לבעל דין - טעם הגון; שלא לחתום על שטר בירורין, (וכגון, שהדיין הוא על דבר שרוצה להעלים מן השלטון - ושלא יוכל הצד שכנגדו להראותה בעש"ג שלא ביושר), אז יש לו הזכות - למאן מלחתום כלל על שטר בירורין, [עי' ויען דוד (מו"מ, סי' ר"ח); דאין להכריח הבעלי דין לחתום על שטר בירורין כלל - דסגי שיעשו ה"קבלת קנין" לפני עדים, וכל שכן בנידון דידן]. **אמנם**, מדבר זה - יזהר על כל פנים כל בעל דין; שלא יחתום - שתוקף השטר בירורין - הוא על "זמן בלתי מוגבל".

הכלל הגדול; שאי אפשר לכוף בעל דין בשום אופן - שיחתום על וייתור מ"זכויותיו" - המגיעים לו על פי תוה"ק: **סעיף ד.** כלל גדול הוא; דבשום אופן אי אפשר לכוף על בעל דין - לחתום על "תנאים" (שבגלוי ו"בסתר") - המקפחים אותו מ"זכויותיו" המגיעים לו על פי תורתנו הקדושה. ועל כן נכון להשתמש - בנוסח שטר בירורין הרצוף פה - שעובר מחדש ונתאשרה מגדולי הרבנים; כ"מכוסם על ההלכה והיישרות להבעלי דין (ולהדיינים) - שלא יקפחו מזכויותם. ובמקרה שצריכין לחתום על נוסח אחר, אם אינם רוצין להיות מן ה"צועקין לשעבר - שאינם נענין", עליהם לבדוק "טרם חתימתם" - על הפרטים שלפנינו (סימנס: י"ח - כ"א).

משפטים פרק חמישי - "שמרי בירורין" ו"קבלת קנין" כהלכתם כג

[סימן יח] - לפרש היטב "אופן" הדיון, וליזהר מ' שמשמע לתרין אנפין [סעיפים א - ג]

סימן יח

לפרש היטב "אופן" ההתדיינות וליזהר מ"לישנא דמשתמע לתרין אנפין"

ובו שלשה סעיפים:

[סעיף א]: להבהיר היטב - אם רוצין ב"דין גמור" - או ב"פשרה". [סעיף ב]: אם רוצין ב"פשרה" - להבהיר היטב: איזה "אופן" דפשרה. [סעיף ג]: להבהיר הלשון - שלא תוכל להתפרש כ"תיווך" ("ארכיטרעישן") בעלמא - וזוהי כשכאמת רוצין בכך.

להבהיר היטב - אם רוצין ב"דין גמור" - או ב"פשרה":
סעיף א. צריכין לפרש - אם רוצין ב"דין תורה גמור" דוקא - או ב"פשרה" דוקא, [ראה לקמן (סי' כ"ג, ס"א), דמשום חשש "חיוב שבועה" (אמיתו) - אין כדאי לחתום מיד בשטר בירורין על "פשרה" - הפותח פתח לכל מיני רמאות, עיי"ש]. דנוסח הרגיל: ד"בין לדין ובין לפשר" - פירושה: שמניחים הבחירה וההחלטה (באיוזה מב' האופנים לדונם) ביד ה"דיינים" - ולא ביד עצמם - (וכאופן הו' שבשטר בירורין הרצוף פה). [ועל אף שבדברי ריבות (סי' נ"ט), ומהרשד"ם (מו"מ, סי' מ') - כתבו להלכה: דאפילו אם בשטר בירורין כתוב: שמקבלים עליהם בין "דין" - ובין "פשר", מכל מקום - אם הבעל דין טוען: ש"בעל פה" התנה - להתדיין דוקא ב"דין גמור" - הוא נאמן, מכל מקום מוטב להזהר מלהתחרט, ועי' בדברי חיים (מו"מ מ"א, סי' מ' וט').].

אם רוצין ב"פשרה" - נחוץ מאוד להבהיר הדק היטב; איזה "אופן" דפשרה:
סעיף ב. אם רוצין ב"פשרה" - שבהתאם לדין תורה, אז לא די לכתוב "פשרה" סתם - או אפילו "פשר קרוב לדין" - מבלי לפרש בדיוק הכוונה "איך", כי התיאור ד"פשרה" - יכולה להתפרש: ל"תיווך שעל פי השכל האנושי" - שאינה קשורה לדין תורה כלל - [ארכיטרעישן בעלמא - וכאופן החמישי שבשטר בירורין הרצוף פה]. ובין התיאור ד"פשר קרוב לדין" - יכולה להתפרש: ל"תיווך על פי השכל - בתיבול הלכתי קצת" [וכאופן הרביעי שבשטר בירורין הרצוף פה]. על כן, אם רוצין - שהפשרה יהיה תלויה בהתאם לדין תורה, [וכגון ב"פשרה" - בויתור "חצי" הזכייה שעל פי דין, או ב"פשרה קרוב לדין" - בויתור "שליש" מן הזכייה שעל פי דין - וכמו שכתבו השבו"י (מ"ג, סי' קמ"ה, ומ"ג, סי' קפ"ג), וחת"ם (מיו"ד, סי' רל"ט, ומא"ע, סי' קי"ז), ומנח"י (מ"ג, סי' ע"ז, אות מ', ומ"ה, סי' קל"ג), עיי"ש. ולאפוקי כשהדיון הוא על "גזילה" - דאז אסור לעשות שום "פשר" כלל - וכמו שכתב בדברי מלבי"א (מ"ג, סי' קל"ג): דזהו בכלל "בוצע ברך" - נאץ ה", עיי"ש]. אז צריכין לפרש זאת בכרירות.

להבהיר הלשון - שלא תוכל להתפרש כ"תיווך" ("ארכיטרעישן") בעלמא - וזוהי כשאכן רוצין בכך:
סעיף ג. ובן הלשון הנפוץ: הן לדין והן לפשר - "כפי חוות דעת וראות עיניהם" (של הדיינים), סיום הלשון (ד"כפי חו"ד" וכו') - יכולה להתפרש כ"אופן חדש ונוסף"

כד משפטים פרק חמישי - "שמרי בירורין" ו"קבלת קניין" כהלכתם

[סימן יח] - לפרש היטב "אופן" הדיון, וליזהר מלשון המשמע לתרין אנפין [סעיף ג]

שבפני עצמה; שהבית דין יוכלו לדונם - "ככל העולה על רוחם" - בלי שום הגבלה כלל [וכדלקמן (סי' כ"א, ס"ז)], (אופן שלא נמצא כלל בשטר בירורין הרצוף פה), ולא רק; כנתינת ייפוי "כח הבחירה" להבית דין - בין שני האופנים ("דין" ו"פשר") שלפני זה, והבן. על כן - נחוץ מאוד; לפרש הכל בכרירות, כדי שלא תוכל להתפרש - שלא כהסכמת הבעלי דין.

סימן יט

אותו בעל דין הרוצה לקרב את הדיון יותר ל"דין" - ידו על העליונה

וכו סעיף אחד:

סעיף א. כשיש חילוקי דיעות בין הבעלי דין; דבאיזה "אופן" - מששה אופנים דהתדיינות שבשטר בירורין הרצוף פה - להתדיין, אז לעולם יד אותו הבעל דין - שרוצה לקרב הדיון יותר ל"דין גמור" - על העליונה, (והיינו לפי סדר האופנים כפי שמנויים בשטר בירורין הרצוף פה), כיון שאין בכוחנו לכוף על בעל דין - "שיוותר" ממה שמגיע לו על פי דין, [ראה לקמן (סי' כ"ז, ס"א), ע"ש].

סימן כ

ליזהר מקבלה על "ציות" לפסק דין "מוטעת"

ומוותור מפורש על "מהיכן דנתני"

וכו ארבעה סעיפים:

[סעיף א]: הנוסח הנכון - לפטור את הדיינים מאחריות שעל "טעות" אמיתי. [סעיף ב]: ליזהר מקבלה; שלא יוכל שום בית דין - לומר שטעו. [סעיף ג]: ליזהר מקבלה; לתלות החיוב לחזור מפסק דין מוטעת - ב"רצון" הדיינים. [סעיף ד]: ליזהר מוותור מפורש; על "מהיכן דנתני".

הנוסח הנכון - לפטור את הדיינים מאחריות שעל "טעות" אמיתי:
סעיף א. על הבעלי דין להיזהר מאוד - שלא לחייב עצמם; "לציית" לפסק דין "מוטעת", [דיש במשמעות לשון זה; אף אם הטעות הגיע לידעתם של הדיינים - ואפילו "טרם" ביצוע הפסק דין, עי' חזו"א (סנהדרין סי' ט"ז, אות י"ג, ד"ה ע"ך) שאסור לעשות כן, ע"ש]. ובנוסח קבלת טעות בשטר בירורין הרצוף פה (ד"ה ולא), מוגנים הדיינים היטב ודי הצורך - בין מדיני אדם ובין מדיני שמים - במקרה של "טעות" אמיתי (שבשגגה ובלא יודעין), [וכצוואת החזו"ד בספרו נחלת יעקב (עכ"ת)], וכל המשנה מלשון זה - מאבד בידיים את זכותו ליושר וצדק.

ליזהר

[דיעות חיצונית לבעלי דין - מהחובים והזכויות שיש להם על פי תורה'קדומים מספר "חוקת משפט" - ונזכר ע"י ב"רצ" שער המשפט", כ"ל: 425 9708 (845)]

משפטים פרק חמישי - "שמרי בירורין" ו"קבלת קניין" כהלכתם כה

[סימן ב] לזוהר מלקבל ל"ציית" לפס"ר מוטעת, ומוותר על "מהיכן רנתני" [סעיפים ב ד]

לזוהר מקבלת; שלא יוכל שום בית דין - לומר שטעו: **סעיף ב.** אין נכון שיקבלו הבעלי דין בפירוש; שלא יוכל שום בית דין לומר שטעו. [ועל אף שהחוב השני (סי' ס') והסמיכה לחיים (סי' ט') - פסקו: דאין שום ממש בקבלה כזו, (משום דלא מהני קבלה על "טעות ידועה"), ואדרבה; חיובא רמיא על כל תלמיד חכם להודיעם שטעו - וחייבים לחזור מן הפסק דין, מכל מקום מוטב להזוהר מלהתחרט].

לזוהר מקבלת; לתלות הכרירה לקיים החיוב לחזור מפסק דין מוטעת - ב"דצון" הריינים: **סעיף ג.** וכן לא נכון שיקבלו הבעלי דין על עצמם; שאף לאחר שיכירו הבית דין שאירע טעות - אכתי יתלה הדבר רק ברצונם; אם להודות ו"להחליט" שטעו - ולשנות הפסק דין... [ועל אף שהרלב"ח (סי' קמ"ז) ומהרש"ם (מו"מ, סי' ז') - פסקו: דכל דיין - לאחר שכבר הוציא הפסק דין - נעשה "נוגע בדבר"; שלא להודות שטעה, וע"ע אבקת רזבל (סי' י"ח), בית שלמה (מו"מ, סי' ג'), מכל מקום מוטב להזוהר מלהסתבך בבעיות חוקיים].

לזוהר מוותר מפורש; על "מהיכן רנתני": **סעיף ד.** וכן אינו מומלץ שיוותרו הבעלי דין בפירוש - על זכותם; שינתן להם "מהיכן רנתני", [ראה (פק י')]. **בכל** אלה - יש לזוהר מאוד, כי המציאות הוכיחה; שהרבה בתי דין (פה) אינם חוזרין מן פסק דין מעוות - על אף כשמתעוררים על ידי רבנים ותלמידי חכמים מובהקים על "טעות מוחלט וכולט" - ואפילו "טרם" ביצוע הפסק דין, [ראה לקמן (פי"א, ס"א, אות ס')], כי מענה אחת בפיהם; דהלא הבעל דין חתם על שטר בירורין - וכאילו שזה משמש להם - כ"היתר" וכ"מחילה" מוחלטת דמעיקרא - אף על "עיוות הדין" זדונית... [ובהגדרת "טעות" - המבטל הדין, ראה לקמן (סי' ל"א), עיי"ש].

סימן כא

זהירות נחוצות בנוגע חתימת "ארכיטרעישן" כלשון ענגליש

ובו שלשה סעיפים:

[סעיף א]: שאין כראי לחתום על "ארכיטרעישן" - כי שום תועלת אינו יוצא מזה - וקרוב רק להפסד ורחוק מאוד מן השכר. [סעיף ב]: וכל שכן כשכתוב שם שיוכלו לרדן ככל העולה על רוחם בלי שום הגבלה כלל. [סעיף ג]: כשאכן חותמים על "ארכיטרעישן" - צריכין לזוהר שיהא כתוב שם כדיוק ממש - כלשון הכתוב בשטר בירורין שבלשון הקודש.

שאין כראי לחתום על "ארכיטרעישן" - כי שום תועלת אינו יוצא מזה - וקרוב רק להפסד ורחוק מן השכר: **סעיף א.** לאחר שחתמו הבעלי דין על "שטר בירורין" שבלשון הקודש - יש להם לזוהר מאוד; שלא לחתום גם על "ארכיטרעישן פארם" (שבלשון "ענגליש"), כי הדבר קרוב רק להפסד - ורחוק מאוד מן השכר. ובקיצור, דלא רק; דאין שום תועלת לחתום על זאת, מאחר דגם השטר בירורין שבלשון הקודש - יש לה תוקף מלא בדיניהם. [ובמקרה שירצו לאשר הפסק דין בערכאות כנ"ל (סי' י"ז, ס"א, אות ג'), יוצרכו לכל היותר לתרגמה ללשונם - מה

שעולה

שעולה רק לסכום קטן]. **אלא**, דאם יש שם שינוי לשון כלשהו ממה שכתוב בשטר בירורין - אז קרוב לודאי; שמבטלים בזה את כל כח התורני של השטר בירורין, [דנשאר רק כ"תיווך" ("ארביטרעישן") בעלמא - וכאופן החמישי שבשטר בירורין הרצוף פה].

שלא לחתום על "ארביטרעישן" שכתוב שם; שיוכלו לדון בכל העולה על דוחם - בלי שום הגבלה כלל: **סעיף ב.** וכל שכן אם כתוב שם - שהבעלי דין מקבלים עליהם; שיוכלו לפסוק להם - "ככל העולה על רוחם" - בלי שום הגבלה כלל, (בלשונם: "אהר עני אדהער וועי דהעי ווהיש"), דאז הוא גרוע הרבה אף מן "ארביטרעישן", דבזה מותר על זכותו היסודי - שיש לו על כל פנים - גם על פי חוקיהם; ל"יושר" שעל פי שכל האנושי. [ועי' בירחון שערי הלכות (גליון כ"ד, אדר תשנ"ח), מה שצעק על זה הגה"צ מאונגוואר שליט"א; שאסור לחתום על הצהרה כזו - לאבד בידים את כל הזכויות ליושר, ואם יאיימו עליו כ"סירוב" בשביל שאינו רוצה לחתום על זה - "עלי ועל צווארי שהסירוב בטל ומבוטל", עכ"ל].

סעיף ג. במקרה שמאיזה טעם מוכרחין לחתום גם על "ארביטרעישן" - אז יש ליוהר מאוד (ע"י מתרגם מקצועי); שהלשון תהי' בהתאם ממש (מלה במלה) למה שכתוב בהשטר בירורין - בלי שום שינוי כ"ש כלל, וכנ"ל (פוס"א).

פ ר ק ש י ש י

בגדר הזכות ל"דין גמור"

ובו שני סימנים: (כ"ב - כ"ג)

[סימן כב]: מדברי הפוסקים בזכות הבעלי דין ל"דין גמור". [סימן כג]: שיש כח להדיינים לכוף פשרה על הבעלי דין - במקרה של חיוב שבועה - או כשהדין אינה יכולה להתברר בבירור גמור.

סימן כב

מדברי הפוסקים בזכות הבעלי דין ל"דין גמור"

ובו שני סעיפים:

[סעיף א]: מקורות מדברי הפוסקים בזה. [סעיף ב]: דיינים שכוונתם לשם שמים אין להם לפחוד מלפסוק דין גמור.

מקורות מדברי הפוסקים על הזכות ל"דין תורה גמור"
סעיף א. יש לכל בעל דין הזכות להתדיין ב"דין תורה גמור" - בלי שום "פשר" כלל: [עי' פור וש"ע (מו"מ סי' י"ג, ס"ז וכ'), והיוצא משם; דהגם שיש לדבר על לב הבעלי דין שיסכימו לפשרה - מכל מקום אין בכוחנו לכופם על זה. [וע"ע מנחת פתים (סס), ודרך ערותיך להגה"ק בעל בני יששכר (יהושע א', ז) מה שצוּעק על "בעלי הפשרנים"]. דמה שהבעלי דין מסכימים הרבה פעמים לאיזה "פשר" - הוא רק משום דמאחר שאינם יודעים מראש: מי מהם שיצא זכאי - על כן ניהא להם יותר להפסיד "קצת בודאי" - משיאבדו "הכל מספק". [ועי' במהר"ם אלשיך (סוסי' י"ד), שבעל דין שהסכים לפשרה - על ידי שהטעו אותו; שעל פי דין לא יצא זכאי - הפשרה במילה על אף שהיה בקבלת קנין, עי"ש]. אבל מי שטוען; שיודע (או אפילו כש"נדרמה" לו); שעל פי "דין גמור" יצא זכאי, (וכן מי שטוען; שהוא מוכן ומזומן להפסיד הכל - אם כך יוצא על פי ההלכה, אבל לאידך גיסא); אינו רוצה לוותר כלום ממה שמגיע לו על פי ההלכה - והוא ממאן להסכים לפשר - בודאי דאי אפשר לכופו על זה. [וכן פסקו להלכה בנאות דשא (סי' נ"א, ד"ה אמנס), ובית ישראל (מו"מ, סי' ג'), ויען דוד (מו"מ, סי' ר"ח), עי"ש].

כשהכוונה לשם שמים יכולים לפסוק דין גמור:
סעיף ב. דיינים שכוונתם לשם שמים - אין להם לפחוד מלדון "דין תורה גמור" - מה שכל ספרי ה"שאלות ותשובות" מלאים מזה, וכמו שכתב הרמ"א (מו"מ סי' ט', ס"א),

[סימן כב] - מדברי הפוסקים בזכות הכעלי דין ל"דין גמור" [סעיף ב]

ובפרט כהיום - שיש לנו כ"ה הרבה ספרי ליקוטים ומראי מקומות לדברי הפוסקים הקודמים - הרי על ידי עיון קצת נקל הדבר לברר הדין.

סימן כג

שהדיינים יכולים לכוף על "פשרה" - במקרה של "חיוב שבועה" או במקרה שהדין אינה יכולה להתברר

וכו שני סעיפים:

[סעיף א]: במקרה של חיוב שבועה אמיתי - ולא מרומה, יש כח ביד הכית דין לכוף על פשרה. [סעיף ב]: במקרה שאין הדין יכולה להתברר - מחמת ספיקות בסברא בדבר שאינו מבואר בפוסקים, יש כח ביד הכית דין לכוף על פשרה.

כשיש חיוב שבועה אמיתי - ולא מרומה, יש כח ביד הדיינים לכוף על פשרה:
סעיף א. אם כמהלך הדין תורה מתברר להדיינים; שיש כאן "חיוב שבועה אמיתי" (להלכתא), יש כח ביד הדיינים לכופם - מחמת חומר שבועה - לפשרה (כויתור "שליש"), [עי' שו"ע (ח"מ, סי' י"ג, ס"ב, וסי' כ"ה, ס"ה), וד"ב]. **אבל** בעלי דין הרוצים לכתחלה כ"דין גמור" - אין כדאי להם להכניס כשטר בירורין; דבמקרה של חיוב שבועה - הם מסכימים להתדיין כ"פשר", [ובדמצוי הדבר ללחוץ עליהם - שייסכמו מתחלה ל"פשרה" ממעם זה], כי הנסיון כבר הוכיח כמה פעמים; שאחר כך מנצלים זאת ה"מוענים" - לגולל עליהם "חיוב שבועה מרומה" - על ידי ייצור "הכחשות" של מה בכך, [ובדלקמן (פ"ט, ס"ו)], כי הם מפרשים לשון זה; כ"זויתור" כללי על כל זכויותיו! [וכנ"ל (פ"ה, ס"ז)].

במקרה שא"א לברר הדין מכח ספיקות בסברא - יכולים הבית דין לכוף פשרה על אף שקיבלו קנין על דין גמור:
סעיף ב. כשאי אפשר להדיינים לברר את הדין בכירור גמור - מחמת שיש להם ספיקות בסברא בדבר שאינו מבואר בפוסקים - (וממילא לא שייך להמוחזק להשתמש ב"קים ליי"), או יש בכוחם לכוף לפשר - על אף שהבעלי דין קיבלו הקנין - על "דין גמור". [עי' שו"ת הרא"ש (כלל ק"ז, סי' ו'), טור ושו"ע (ח"מ, סי' י"ג, ס"ה), סמ"ע (שם, סק"ז), נתה"מ (שם, ח"י' סק"ז), תומים (שם, סק"ז), הרד"ם (ח"מ, סי' ו', ד"ה ומה שטוען), והשבות יעקב (ח"א, סי' ק"ט) - שהעיד על עצמו שנוהג בן, והביא בן בשם עבודת הגרשוני (סי' ס"ח, וק"ג), והובא גם באריה דכי עלאי (אצני זכרון לח"מ, סוס"י ט'), מהרש"ם (ח"ג, סוס"י רפ"ג), דברי גאונים (כלל פ"א, סי' א'), עיי"ש].

[סימן כד] - מדברי הפוסקים שלא ללמד לבע"ד אפילו טענות אמיתיים [סעיפים א ב]

פ ר ק ש ב י ע י

דין "טוענים" - וזכות הבעלי דין למאן בהם

ובו שלשה סימנים: (כ"ד - כ"ו)

[סימן כד]: מדברי הפוסקים שיש למנוע מללמד לבעלי דין אפילו טענות אמיתיים. [סימן כה]: בחומר האיסור שלא לטעון - או ללמד לבעלי דין - טענות של "שקר". [סימן כו]: ביאור זכותם של הבעלי דין - למאן מלהתדיין על ידי טוענים בלל.

סימן כד

מדברי הפוסקים שלא ללמד לבע"ד אפילו טענות אמיתיים

ובו שני סעיפים:

[סעיף א]: מקורות מדברי הפוסקים ללא ללמד לבעל דין טענות חדשות ואפילו כשהם אמיתיים. [סעיף ב]: האיסור על הבעל דין; שלא לבקש מאחרים ללמדו טענות חדשות - ואפילו אמיתיים.

מקורות מדברי הפוסקים ללא ללמד לבעל דין טענות חדשות - ואפילו כשהם אמיתיים:
סעיף א. עיקר מטרת ה"טוען" [המוזכר בפוסקים בשם "אלנמר" או "מורשה"] - הוא רק; לעזור להבעל דין לסדר את טענותיו בהגיון שכלי - ולבסס ולהטעים את דבריו לפני הדיינים - על פי מקורות "הלכתיים", והכל על פי גופא דעובדא - היכי דהוי "באמת". אבל ללמדו טענות "חדשים" שלא עלתה על דעתו - ואפילו הם "אמיתיים" - או להגדיל תביעתו, הוא "איסור" גמור לדעת כמה מגדולי הראשונים, ולכולי עלמא יש למנוע מזה - על כל פנים מ"מדת הסידות", [עי' משנה (אבות פ"א, מ"ח); "אל תעש עצמך כעורכי הדיינים", רש"י (סס), דבינו יונה (סס), רשב"ץ (סס), ביאור הגר"א (סס), שעמ"ש (סי"ז, סק"ה), ערוה"ש (סס, סט"ו), ועי' רא"ש (שו"ת כלל מ"ג, סי' ח) - שכתב; שהמהר"ם מר"ב היה "מחרים" את המלמד טענות, עי"ש].

האיסור על הבעל דין; שלא לבקש מאחרים ללמדו טענות חדשות - ואפילו אמיתיים:
סעיף ב. ואיסור זה - רובץ גם על הבעל דין עצמו; שלא יבקש משום אדם שילמדנו טענות - וכמו שכתב החפץ חיים (פלאגי, סי' ק"ג, אות ז'), עי"ש. אבל כמובן, שבקשתם אינו מקיל את האיסור שעל המלמד במאומה - וכנ"ל (ס"א).

[סימן כה] - בחומר האיסור שלא למעון או ללמד לבע"ד - טענות של "שקר" [סעיפים א ב]

סימן כה

בחומר האיסור שלא למעון - או ללמד לבעלי דין - טענות של "שקר" ונגודל הפרעניות שדבר זה מביא ח"ו על כלל ישראל

ובו שני סעיפים:

[סעיף א]: בחומר האיסור שלא למעון - או ללמד לבע"ד - טענות של "שקר". ונגודל הפרעניות שממיתים בזה על הדור. [סעיף ב]: בעל דין המרויח שזה פרומה אחת - על ידי טענה של שקר - נשאר "גולן" גמור.

בחומר האיסור שלא למעון - או ללמד לבע"ד - טענות של "שקר", ונגודל הפרעניות שממיתים בזה על הדור: **סעיף א.** כל הנזכר לעיל (סי' כ"ד) - הוא אף כלפי ללמד טענות של "אמת". אבל ה"טוענים" - המלמדים לבעלי דין; איך למעון "שקר" [שמייצרים "שקרים" בגופא דעובדא] - המתאימים לזכותיו ההגיוניים או ההלכתיים], עליהם אמרו חז"ל כגמרא (שנת קל"ט, ע"א) - על הפסוק (ישעיה כ"ט, ג) "שפתותיכם דברו שקר"; אלו "עורכי הדינים", והם עוברים בזה - על לא תעשה מן התורה ד"לפני עור", [עי' מבילתא דרשב"י (שמות כ"ג, א), ורמב"ם (פיכמ"ט, תרומות פ"ו, מ"ג), עי"ש]. **ודבר זה,** לעזור לרשע [כלומר "רשע" בדין זה] לזכותו בדין - נמנה במחזור ויטרי (סי' תקל"א) - בין הדברים "המעכבים את התשובה", עי"ש. והם "רשעים" גמורים, [עי' תי"ט (אצות פ"א, מ"ח) - שהביא בשם המדרש שמואל - שכתב עליהם בשם מתתיה היצהרי - בזה הלשון: ש"אלה הם רשעים גמורים", ובשם הר"ר יונה כתב: "אדם כזה רשע גמור - ועבירה גדולה היא זו", וע"ע מחזור ויטרי (ס). והרמב"ם (נצו"ט, סי' סס"ה) - כתב עליהם - הביטוי החריף; ד"שבור זרוע רשע", וע"ע ד"מ (סי' קכ"ד, סק"א), ש"ך (סי' קכ"ג, סקל"צ), ערוה"ש (סס, סקט"ז), פת"ש (סי' י"ז, סקט"ו), עי"ש]. **וגם התה"ד** (פסקים וכתבים, סוס"ר"ס) כתב עליהם לשונות חריפים עד למאוד - שהם בכלל; "מחזיקי ידי רשעים" - ו"מסייעים לידי עוברי עבירה" - ו"נותנים יד לפושעים", וש"ראויים הם לקלם קללה נמרצת", עי"ש. **והם** גורמים לריבוי חרון אף בישראל - ולשכינה שתסתלק מהם - וכדאיתא בגמרא (סוטה מ"ז, ע"ג); משרבו לוחשי לחישות בדין - [פירש"י; "עורכי הדינים" - המתלחשים עם הדיינים לפתוח להם פתח בזכותו של זה ובחובתו של זה], רבה חרון אף בישראל ונסתלקה השכינה, עי"ש.

בעל דין המרויח פרומה אחת על ידי טענת שקר - הוא ליה "גולן" גמור על פי ההלכה: **סעיף ב.** והדבר פשוט, שבעל דין השומע לעצתם לשקר: שזה אינו מועיל לו כלום כלפי שמיא (מה שיצא זכאי על ידי זה) - אלא שנשאר "גולן" גמור, [דהרי "דין תורה" - הוא "שאלה" בדיני ממונות; ל"מי" ששייך הממון הזה - בדיוק כמו ב"איסור והיתר" - אם הדבר אסור או מותר, וכמו שהדבר מוכן - שהמשקר להמורה בשאלת איסור והיתר - לומר לו: שהכלי היה "קר" בזמן שבאמת היה "חם" - והכשירה, שלא רימה אלא את עצמו - ולא הועיל

[סימן כה] - בחומר האיסור שלא למעון או ללמד לבעלי דין - טענות של "שקר" [סעיף ב]

כלום ל"הכשיר" באמת את האיסור, כמו כן ממש - הוא גם בהמוציא (או הכובש) פרוטה אחת מחבירו על ידי טענת "שקר" - שלהלכה הוא נשאר "גזול" גמור.

סימן כו

בירור זכותו של כל בעל דין - למאן מלהתדיין בנוכחות טוענים

ובו שלשה סעיפים:

[סעיף א]: טעמים רבים להלכה - בביסוס זכותו של כל בעל דין; למאן מלהתדיין עם "טוענים מקצועיים" - או עם טוען שמחרף ומגדף. [סעיף ב]: מקור להלכה - בביסוס זכותו של כל בעל דין; למאן מלהתדיין בנוכחות שום "טוענים" כלל - ואף לא עם "פרטיים". [סעיף ג]: בפסול הגמור של הנך "טוענים" המדלגים מכעל דין לכעל דין שכנגדו.

טעמים רבים להלכה - בביסוס זכותו של כל בעל דין; למאן מלהתדיין עם "טוענים מקצועיים":
סעיף א. מכח הרבה טעמים - יש בכח כל בעל דין למאן; מלהתדיין עם "טוענים מקצועיים" - או עם "טוען תקיף" (אפילו פרטי) - כלומר שאף צד השני לא יביאם, ואלו הם:
א] כיון שעל ידיהם "מתייקר" מאוד כל אופן מהלך ההתדיינות - בין ב"שכרם" היקר - ובין על ידי "המשכת הזמן" שנגרם על ידם, וכבר מבואר לעיל (סי' י"ג); דאין בכח שום בעל דין - לגרום הוצאות מיותרות על צד השני, ע"ש. [ב], מפני שמתבלבל על ידם (של ה"מקצועיים") כל הישרה - על ידי ה"שקרים" שהם מייצרים, [עי' רימב"א (ב"ב ל"א ע"א, סוד"ה טוען) שכתב בזה הלשון; "ומכאן היה נראה - שלא היה לו לבית דין לסבול לשום אדם - שיעמיד טוען לטעון בשבילו... - כדי שלא ילמדנו לשקר" עכ"ל ע"ש. וה"מקצועיים" נחשדים על זה הרבה יותר מן ה"פרטיים" - כי כל "הצלחת פרנסתם" דלהבא תלויה בזה - שיצא עליהם שם טוב כ"מנצחים", וממילא לא גרע על כל פנים - ממה דאיתא בטור וש"ע (סי' ט', ס"ו); שהדיין אסור להניח תלמיד בור שישב לפניו - שלא ישא ויתן עמו - ויטהו מדרך האמת, ע"ש. [ג], ובפרט אותן הצועקין והמחרפין את הצד שכנגד - בודאי יש לפוסלם, וכמו שפסק להדיא הכסף הקדשים (סי' קכ"ג, סט"ו), - אף כלפי "מורשה" - שהוא "שלוחו כמותו" ובמקומו ממש, ובדלקמן (סי' כ"ז, ס"ג), וכל שכן כלפי "טוען". [ד], וקל וחומר אותן ה"וותיקים" - שנפגשים עם הדיינים יום יום - ויש ביניהם "קירוב הדעת" גדול, [עי' רד"ך (סי' כ"ז), דאף כשהבעל דין רק "חושדם" שיש להם "קירוב הדעת" זה עם זה - גם כן יכול לטעון; ש"מסתתמן טענותיו" על ידי "חשד" זה, וע"ע מהרש"ם (מ"ג, סי' כ"ז), ותשובות והנהגות (מ"א, סי' תשל"ד); דכל "קירוב הדעת" שבין ה"טוען" ולה"דיין" - פוסל, ע"ש. [ה], ועל אחת כמה וכמה - אותם ה"מקצועיים" המתפרנסים מזה בקביעות - וממילא הם משמשים להדיינים גם כ"סרסורים", (על ידי שהבעלי דין מתייעצים עמהם אצל מי שילכו להתדיין, וכידוע), בודאי דעצם נוכחותם שם - כבר "פוסל" את כל מהלך ההתדיינות - מכח לתא ר"שוחד" ממש, [עי' טור וש"ע (מ"מ סי' ז', סי' כ"ז, וסי' ל"ז, סכ"א)]; "כל דבר שיש להדיין "צד הנאה" - אפילו "בדרך רחוקה ונפלאה" -

[סימן כו] בירור זכותו של כל בע"ד למאן מלהתדיין בנוכחות טוענים כלל [סעיפים א ג]

אינו יכול לדון עליו, ואין לך "צד הנאה" גדולה מן "המצאת פרנסה" ("רעפערל") - מה שמשלמין על זה בעולם המסחר הון רב, ואין לדחות; שגם ה"טוען" האחר - מביא לו לקוחות, דכיון דאי אפשר שיהיו שניהם שווין [כמו שכתב הרדב"ז דלקמן (סעיף ז)] - הרי אי אפשר להבעל דין לדעת; "מי" מהם שהביא לו יותר לקוחות, וכיון שהוא חושש; שה"טוען" האחר הביא לו יותר - שוב "מסתתמין טענותיו" על ידי זה ובג"ל (אות ד), וע"ע תורה תמימה (שמות כ"ג, אות קי"ז) - מה שמכה על קדקדם של הנך "טוענים" המתפרנסים מזה, עי"ש. **אשר** על כן, העצה היעוצה: לבקש מ"ידיד" או "קרוב" - שיעזור לו בסידור הטענות - בתנם או בשכר, [אלא שגם על זה - נצרך הסכמת בעל דינו - ובדלקמן (ס"ג)].

בירור זכותו של כל בעל דין למאן מלהתדיין בנוכחות שום "טוען" כלל - ואף לא עם "פרטיי": **סעיף ב.** ובאמת, שיש זכות לכל בעל דין למאן מלהתדיין - עם שום "טוענים" כלל - ואף לא עם "פרטיים", וכמו שכתב הרדב"ז (מ"ג, סי' תשנ"ג), [הובא בפ"ת (סי' י"ז, סק"ז)]: כדי שלא יוכל הצד שבנגדו להביא טוען תקיף - "זיסתתמו טענותיו", ואינו יכול לומר לו: שגם הוא יביא טוען תקיף - כי שני בני אדם אינם שווין, דכל שהבעל דין טוען; ש"מסתתמין טענותיו" - ואפילו "בדרך רחוקה" - שומעין לו, עי"ש. ובן יוצא גם מדברי הריטב"א הנ"ל (ס"א, אות ז), ובן פסק בבאר שרים (מ"ג, סי' ל"א, אות ג), עי"ש.

טוען המדלג מבעל דין אחד להשני - הוא רשע ואסור להניחו לבא בבית דין: **סעיף ג.** דבר זה פשוט; ש"טוען" המדלג מבעל דין אחד להשני - הוא רשע גמור ואסור להניחו לבא בבית דין - ובדפסק מהר"י ברונא (סי' קל"ז), עי"ש. **ולא** נצרכה - רק משום שכבר אירע לדאבונינו כזאת כמה פעמים; ש"טוען מקצועי" - לאחר שנתמנה מצד אחד - וקיבל ממנו "ריטעינער" (דיפאזיט) - וכבר דיבר עמו מפרטי הטענות, שפתאום מתוודע הבעל דין ששכרו; שה"טוען" הפך את עורו - ודלג לצד השני - (מפני שהציע לו יותר ממון), וכזה הוא בוגד בצד הראשון - כאופן מחפיר ובכפליים; לא רק כמה שעוזב אותו לילך לצד שבנגדו - אלא שגם מגלה לו את טענותיו. **והדבר** פשוט לכל מי שיש לו מה בקדקדו; שאדם זול כזה - אין לו נאמנות לשום דבר, ואסור להכית דין להניחו להופיע בפניהם כלל - אפילו כשמחזיר המעות לצד הראשון, וחם ושלום להדיינים להבשירו - מייראתם ממנו; שלא יקפח את פרנסתם. [ולקמן (סי' כ"ח, סי"ג) יבואר, דאף במקרה שמתדיינים בצירוף טוענים - אכתי מוטל חיוב גמור על הדיינים; לשמוע מקודם הטענות מפיהם של הבעלי דין עצמם - וכל שכן תיאור "גופא דעובדא" היכי דהוי, ורק אחר כך - יכולים הטוענים להטעים את דברי הבעלי דין - בראיות ומקורות מדברי הפוסקים, עי"ש].

[סימן כז] דברי הפוסקים במינוי מורשה, והחילוקים שבין תובע ונתבע [סעיפים א ב]

פ ר ק ש מ י נ י

דין "מורשים" וגדר זכות הבעלי דין למאן בהם

ובו סימן אחד

סימן כז

מדברי הפוסקים בענין מינוי מורשה, והחילוק בין תובע ונתבע

ובו שלשה סעיפים:

[סעיף א]: שהנתבע אינו יכול לשלוח במקומו מורשה - רק בהסכמתו המליאה של התובע. [סעיף ב]: שאף התובע לא ישלח מורשה רק כשיש נחיצות גדול לזה. [סעיף ג]: אף היכא שיש כח לבעל דין לשלוח מורשה - יכול הצד שכנגדו לעכב בעדו; שלא ישלח מורשה "מקצועי" או מי שמחרף ומגרף את הצד שכנגדו.

מהו מורשה, ושהנתבע אינו יכול לשלוח מורשה - רק בהסכמתו המליאה של התובע:
סעיף א. "מורשה" הוא "שליח" - המאושר בחתימת ידו של הבעל דין; שילך לבית דין לדון תחתיו ובמקומו עם הצד שכנגדו. ומעיקר הדין אין הנתבע יכול למנות "מורשה" - רק התובע. [עי' פור וש"ע (סי' קכ"ד, ס"א), ויש בזה כמה טעמים - וכמש"כ הסמ"ע וש"ך (סס)].
 ובין אם התובע יש לו חשד; שהנתבע רוצה להתחמק מלהופיע בבית דין - בכדי שיהיה נקל לו להשים "שקר" בפי שליחו - להכחיש פרטים בגופא דעובדא, מה שלא היה יכול לעשות בפניו - מכח הכלל; ד"אין אדם מעיז פניו בפני בע"ח", יש בכוחו להכריח את ה"נתבע" להופיע אישית בבית דין. דמה שנוהגין שגם הנתבע שולח מורשה - הוא רק על פי מה שכתב בערוה"ש (סס, ס"ב) - בשם התומים (סס, סק"א); דהוי ליה כאילו "קיבלו עליהו". וממילא כשהתובע ממאן בזה - ודאי דאין בכוחו לכופו על זה - כמו שכתבו הפוסקים כלפי שאר "פסולים", וכנ"ל (סי' ט"ז, ס"ו, ד"ה ראשית), וכ"כ להדיא בחזו"א (מו"מ סי' ד', אות ח') כלפי נידון דידן - דהעמדת "מורשה" להנתבע; דלא מקרי "הסכמה" - רק כשמודיעים בפירוש להתובע שבכוחו למאן בזה - ועם כל זה הוא מסכים. עיי"ש.

אף נתבע יש בכוחו למאן מלידך לדין עם מורשה של התובע - זולת כשיש נחיצות גדול וניכר בדבר:
סעיף ב. אמנם, אף נתבע - הטוען; שאינו רוצה לעמוד לדין תורה עם המורשה של התובע - כדי שלא יוכל לשקר ולהגזים בתביעתו - אי אפשר לכופו על זה ולא הוי "סרבן"

בזה, [עי' רשד"ם (אה"ע סי' קע"ד, ומו"מ סי' כ"ט, ס"ג, ו'), ומהרש"ם (ח"א, סי' פ"ז, ד"ה והנה). עיי"ש].
 ובפרט לפי המבואר לקמן (סי' כ"ט, ס"ג); שהדיינים חייבין לשמוע המענות - מפי הבעלי דין

[סימן כז] רבדי הפוסקים במינוי מורשה, והחילוקים שבין תובע ונתבע [סעיפים כ ג]

עצמם, [וזה לשון הרמב"ם (טו"ת סי' רע"ז); ה"הרשאה" מגונה - כמו שאמרו (שכונות ל"א, ע"א); אשר לא טוב עשה - זה הבא בהרשאה, ושיטעון אחר במקום חבירו את טענותיו - הוא איסור חמור... ואסור לדעתי למנות מורשה - אלא כשיש הכרח, אם משום שהתובע והנתבע בעיר אחרת - או משום שהתובע חולה - או כיוצא בזה מן הסיבות המצדיקות, אבל כשמסתלקות הסיבות - אין מקום להרשאה, אלא יבואו שני בעלי הדין לבית דין - הואיל ואין מניעה לאיש מהם, עכ"ל]. ממילא פשוט, דאין להבית דין להניח שיבואו "מורשים" בפניהם - רק כשיש בזה "הכרח" אמיתי הניכר גלוי לעיני הדיינים - וכגון; שבעלי הדין דרים - בריחוק מקום גדול זה מזה, או כשאחד מהם הוא "חולה" - או כשאחד מהם אינו מבין לשון הדיינים וכיוצא בזה, כיון דבכי האי גוונא - אם לא ישתמשו עם "מורשים" - לא יוכל התובע להוציא את בלעו מפי הנתבע לעולם.

אף כשיש הכרח להשתמש עם "מורשה" יכול צד השני לעכב על ה"מקצועיים" או על אותם הצועקים: **סעיף ג.** אמנם, אף כשיש "הכרח" גמור להשתמש עם "מורשה" - יכול הבעל דין שכנגדו לעכב על כל פנים; שלא ישלח "מורשה מקצועי" [שקבעו עצמם להתפרנס מזה], או שלא ישלח אדם תקיף - הצועק ומחרף את הצד שכנגד - ואפילו כשהוא אדם "פרטי", [זה פשוט - על פי כל הטעמים המבוארים לעיל (סי' כ"ו, ס"א), ובפרט לפמש"כ הבה"ק (הג"ל סס, אות ג), עי"ש].

פ ר ק ת ש י ע י

אוסף כמה דינים נחוצים שב"מהלך המשפט"

ובו סימן אחד

סימן כח

בהרכב הבית דין, ובחייב השוואת הבע"ד, ושמיעת המענות מפייהם, ובחייב "חקירה ודרישה" ושינון המענות, ובאיסור ייצור חיוב שבועה מרומה ובו שבעה סעיפים:

[סעיף א]: שהרכב הבית דין צריך להיות שקול. [סעיף ב]: להשוות מספר הבעלי דין בשני הצדדים. [סעיף ג]: לשמוע מענות מפי הבעלי דין עצמם - מרם שמיעת דברי הטוענים. [סעיף ד]: בהחייב שיעל הדיינים: לעשות "חקירה ודרישה" לגלות את הרמאי. [סעיף ה]: שלא להניח הבעלי דין לצאת החוצה באמצע המענות - ולחזור ולטעון אחר כך. [סעיף ו]: בהאיסור שלא לייצר "חיוב שבועה" מרומה. [סעיף ז]: בהחייב שיעל הדיינים: לחזור ולשנן המענות ומענות של הבעלי דין.

שהרכב הבית דין צריך להיות שקול:
סעיף א. יש לכל בעל דין - לעמוד על זכותו: ש"הרכב" הבית דין - יהיה מכוחות "שווים", כלומר ששני הדיינים היושבים בצדדי ה"אמצעי" - יהיו "שקולים" על כל פנים ב"דיעות", שאם רק אחד מהם יש לו "דיעה" משלו - ועומד עליה בתקיפות, והשני הוא "חלש" - המסכים לכל מה שה"אמצעי" אומר, (ובפרט כשיודע היטב; שרק על מנת כן הושיבוהו שם - כדי שלא יעשה "קישויים" להאמצעי, ובאם אכן ירהיב לעשות כן - שוב לא יושיבוהו אצלו - ויאבר פרנסתו), הרי אין כאן "שלשה" דיעות כלל, דהלא ה"אמצעי" - שלעולם הוא מובטח עם "רוב" (על ידי הסכמתו הוודאית של אותו ה"חלש") - יוכל לפסוק ככל העולה על רוחו כאין שום מעצור בעדו. ויש להבעלי דין לעמוד על דבר זה - כי הוא נפרץ למאד.

להשוות מספר הבעלי דין בשני הצדדים:
סעיף ב. כמקרה שיש "תובעים" מרוכין על ה"נתכעים" - או להיפך [וכן ב"שותפים"], אז יש להם להמועטים הזכות: למאן מלהניח להמרוכין - להיות נוכח עמהם ביחד כבית דין, (כולל "טוענים" או "מורשים" - אם מרוכין צד א' על הכ'), רק שחלק מהם - כפי מספר צד המועטין - יופיעו כ"יפוי כח" לדבר בשם כולם, או - אם נצרך ל"בירור מילתא" שכולם יופיעו, אז יכנסו בזה אחר זה - כאופן שהמספר הנוכחים ביחד - יהיו שווים כשני הצדדים בכל שעה, [עי' רשב"א (מ"א, סי' אלף ק"ז), מור וש"ע (סי' י"ז, ס"ד), ובפ"ת (ס"ס, סק"ז) עי"ש].

[סימן כח] - דינים נחוצים הנוגעים ב"מהלך המשפט" - [סעיפים ג - ו]

לשמוע הטענות מפי הבעלי דין עצמם - מדם שמיעת דברי הטוענים:
סעיף ג. אפילו כשהבעלי דין מביאים לכית דין "טוענים פרטיים" וצדיקים - שיטענו בעדם, [בהסכמת הבעלי דין שכנגדם - וכדלעיל (סי' כז, ס"ג)]. **אבתי** מוטל חיוב גמור על הדיינים; שישמעו מקודם ה"טענות" - ובפרט הצעת "גופא דעובדא" היכי דהוי, מפי הבעל דין עצמו - מי שהפרטים האמיתיים ידועים לו - היטב יותר מלהטוען, ורק אחר כך יכול ה"טוען" - להטעים את דבריו בראיות הגיוניים והלכתיים, וזהו - בכדי למנוע הגברת ה"שקר", [עי' מבילתא (שמות כ"ג, ז); מדבר שקר תרחק - אזהרה לדיין; שלא יעמיד אצלו סניגורין, שנאמר (שס כ"ג, מ); עד אלוקים יבא דבר שניהם, וכ"ה בילקוט שמעוני (שס, סי' ש"ג), ובזית רענן (שס, אות ס"ג); שישמעו מפי התובע ונתבע, וכ"כ במרכבת המשנה (שס, אות י"ג), וע"ע נמק"י (מכות פ"א, מ"ט), מור וש"ו"ע (סי' י"ז, ס"ז), ופרישה (שס, סוף סק"ט), ופמ"ע (שס, סק"ד), ואורים (שס, סק"ח); דרך לאחר שטענו הבעלי דין עצמם לפני הדיינים - מותרין לשמוע מה שיש בפי ה"טוענים", ועי' תורה תמימה (שמות כ"ג, אות ק"ז) - מה שמאריך בזה, עי"ש.

בחיוב הדיינים לעשות "חקירה ודרישה" לגלות את הרמאי:
סעיף ד. [א], כשהנתבע רמאי - ורוצה להפטר עצמו בטענת שקר, אז יש חיוב גמור על הדיינים לברר את האמת על ידי "חקירה ודרישה של דיני נפשות" מי שהוא ה"רמאי" - ולתפסו ברמאותו. [עי' מור וש"ו"ע (סי' ט"ו, ס"ג וד'), ובב"ח ובפרישה (שס)]. [ב], ודברים נוראים כתב בזה - בכסף הקדשים (סי' מ', ס"ג), שעל זה הוא שאמרו חז"ל; שהדיין צריך להיות אחוז פחד חרב וגיהנם - לברר אמיתת המאורע בגופא דעובדא היכי הוין, ויש הזנחה גדולה בדבר זה. [ג], וכל זה כשה"נתבע" רמאי, אבל כשה"תובע" בא כתביעות של רמאות - אז אין להודקק לתביעתו כלל, ונכמו שכתבו הפור וש"ו"ע (שס) בשם הרא"ש, וראה עוד לקמן (ס"ה)].

שלא להניח הבעלי דין לצאת החוצה באמצע הטענות - ולהיות חוזר וטוען אחר כך:
סעיף ה. שלא להניח הבעלי דין לצאת לחוץ באמצע הטענות - או להתייעץ עם ה"טוענים" שלהם - מה להשיב על טענות שב"גופא דעובדא היכי דהוי", דמה להם להתייעץ עמהם מה להשיב על טענות שכגופא דעובדא - הידועים להם היטב יותר מלה"טוענים" - אם לא; בכדי שילמדם איך ל"הכחיש" ו"לשקר", [עי' מור וש"ו"ע (סי' פ', ס"א), ובשל"ה הק' (עשרה מאמרות, א) - כתב בזה"ל; "איך שייך ליתן זמן להשיב - כי בודאי ילמוד לטוען שקר, אדרבה ראוי לדיין לומר; הנה שמעת מה שטען מתנגדך - השב לו אם אמת הוא או לא"]. וענין זה נפרץ למאוד.

כהאיסור שלא לייצר "חיוב שבועה" מרומה:
סעיף ו. במקרה שהתובע רוצה להוציא מן הנתבע (שהוא "מוחזק" ויש לו "קים ליי") שלא כדין, ורואין בעליל שבא עליו בעלילה ב"תביעת שקר" - מה שבודאי יכחישה הנתבע, כדי שתתייצר עליו "חיוב שבועה" מרומה, שבכדי לפטור עצמו מן השבועה - יוכרח לשלם חלק מן התביעה. **אז** מחויב הדיין לעשות חקירה ודרישה, ואם הטענה מרומה - אין להחשיבו כ"חיוב שבועה" כלל, [עי' מור וש"ו"ע (סי' פ"ז, ס"ח), דליכא חיוב שבועה רק על טענה ברורה]. וח"ו

להטיל לחץ ד"שכועה" (מרומה) - על ידי ייצור טענה של מה בכך. ויש להתבע להיזהר בזה מאוד, כי דבר זה נפרץ; לאיים עליו בכך - כדי שישכים (בשטר בירורין) ל"פשר", [עי' מור ושו"ע (סי' כ"ה, ס"ה); דאם הסכים על "פשרה" ממעם זה - הוי ליה "פשרה בטעות" - שהדין בטל וחוזר, וראה לעיל (סי' כ"ג, ס"א)].

בחיוב הדיינים - לחזור ולשנן הטענות ומענות של הבעלי דין: סעיף ז. לאחר שגמרו הבעלי דין ה"טענות ומענות" שלהם - חייבים הדיינים לחזור ולשנן אותם בפניהם - בכדי שיהיו בטוחים; שזוכרים ומבינים היטב את כל הטענות, [עי' מור ושו"ע (סי' י"ז, ס"ז), ובסמ"ע (שס, סקט"ו), ובפ"ת (שס, סקי"ג), עי"ש]. ופשוט, דכהיום שיש "טעיפס" - בודאי שראוי לכל ביד"צ - הרוצים להיות בטוח; שלא ישתכח מהם שום טענה כלשהו - שישתמשו בזה]. ויש לבעלי דין לעמוד על זה, ולא לסמוך שזוכרים הכל - על ידי מה שרשמו לעצמם במהירות.

פ ר ק ע ש י ר י

בזכות הבעלי דין ל"מהיכן דנתוני"

וכו סימן אחד

סימן כט

בירור הגדרים שבזכות הבע"ד - שיינתן להם "מהיכן דנתוני" בכתב

וכו ששה סעיפים:

[סעיף א]: החיוב ליתן "מהיכן דנתוני" בכתב, ושכל דיין הממאן בזה - חשור; שלב יודע מרת נפשו שעיוות את הדין. [סעיף ב]: כשהנתבע בא לבית דין על ידי "הזמנה" - או כשאיימו עליו ב"סירוב" - תיכים ליתן לו מהיכן דנתני מדינא. [סעיף ג]: כשהבעל דין מביא ראיה לסתירת הפסק דין - בודאי שחייבין הדיינים להשיב על דבריו - או לחזור מן הפסק דין. סעיף ד: ב"בוררות" - יש חיוב מיוחד ליתן "מהיכן דנתוני". [סעיף ה]: אפילו כשלא רנו בכפייה - מצוה ליתן "מהיכן דנתוני" - בכדי להסיר החשד. [סעיף ו]: ח"ו להכריח נתבע לוותר על זכותו ל"מהיכן דנתוני" - על ידי איום ב"סירוב".

החיוב ליתן "מהיכן דנתוני", וכל דיין הממאן בזה - אות הוא; שלב יודע מרת נפשו שעיוות את הדין: סעיף א. כל בעל דין - יש לו הזכות; שיתנו לו בכתב (בצירוף לה"פסק דין") - ה"טענות" ו"מענות", [עי' מור ושו"ע (סי' י"ד, ס"א וד), ובסמ"ע (שס, סקכ"ו)]. וכתב הנודע ביהודה (מהדו"ט, מו"מ סי' א'); ששום דיין לא נחשד בעיניו שלא ירצה ליתן "מהיכן דנתוני" - רק אם לב יודע מרת נפשו; שעיוות את הדין - ובפרט כהיום שהטעות מצויה, עי"ש.

[סימן כט] - בידוד הגדרים והחילוקי דינים שיש בהוכחות ל"מהיכן דנתני" [סעיפים ב ו]

כשהנתבע הוכרח לבא לבית דין ע"י "הזמנה" - או כשאיימו עליו כ"סידוב" - חייבים ליתן לו מהיכן דנתנו: **סעיף ב.** אם הנתבע הוכרח לבוא לבית דין - על ידי ששלחו לו "הזמנה", מיחשב כאילו שדנו אותו ב"כפייה" - וחייבים ליתן לו "מהיכן דנתנו" מדינא, [ע"י שואל ומשיב (מסדו"צ ח"ב, סי' פ"ד. ומסדו"ד ח"ג, סי' ק"א), וכן כתב מהרש"ם (ח"ד, סי' י"ז), ע"י"ש]. ולפי"ז פשוט, דכל שכן אם איימו ב"סירוב" על הנתבע שיבא - ודאי דמיחשב ככפייה גמורה].

כשהבעל דין מביא ראיות לסתור הפסק דין - כודאי שחייבין הבית דין להשיב על דבריו: **סעיף ג.** כל השקלא ומריא בפוסקים - מתי שיש חיוב ליתן "מהיכן דנתני" - הוא רק כשהבעל דין שואל בסתמא: שרוצה לדעת מקור ומעם על הפסק דין. אבל כשהוא מביא ראיה לסתירת הפסק דין - כודאי שחייבין הדיינים להשיב לו על דבריו - או לחזור מן הפסק דין, [ע"י סמיכה לחיים (סי' ט', ד"ס ועל), וראה לקמן (סי' ל', ס"ג), ע"י"ש].

כ"כודות" - יש חיוב מיוחד ליתן "מהיכן דנתני": **סעיף ד.** ובפרט כשהתדיינו ב"בוררות" - [המליאה "פסלנות" הרבה - וכנ"ל (סי' ט"ז)], או יש חיוב מיוחד ליתן "מהיכן דנתני" - כדי להוכיח צדקת הפסק דין, ועד כדי כך - שבחכמת שלמה (קועטש, סי' כ"ג-ד), פסק להלכה ולמעשה: שהבעלי דין אינם חייבין לציית להפסק דין ד"בוררות" - עד שיינתן להם "מהיכן דנתני", ע"י"ש.

אפילו בשלא רנו בכפייה - מצוה ליתן "מהיכן דנתני" - בכדי להסיר החשד: **סעיף ה.** אף כשהבעלי דין באו מרצונם הטוב לבית דין להתדיין בפניהם - וליכא חיוב מן הדין ליתן להם "מהיכן דנתני", מכל מקום מצוה ליתן אף בכהאי גוונא - בכדי לקיים "והייתם נקיים", להוציא מלב הבעל דין (שהפסיד המשפט) - את ה"חשד"; שעשו זאת בעוול, [ע"י שלח"ק (מס' ר"ה, עמוד סדן, ד"ס מדס), ע"י"ש. ועל פי דבריו - ראוי ליתן להבעלי דין בכתב - גם ה"מקורות" וה"טעמים" על הפסק דין].

ח"ו להכריח נתבע לוותר על זכותו ל"מהיכן דנתני" - ע"י איום כ"סידוב": **סעיף ו.** ועל כל פנים - זה מיהא ודאי ברור: דאין בכוחינו בשום אופן - לשלול מן הבעל דין (ובפרט מן "נתבע") על ידי איום ב"סירוב" - את זכותו ל"מהיכן דנתני", על ידי שנכוף אותו לוותר על זה בכתב מפורש בה"שטר בירורין", [וראה לעיל (סי' כ', ס"ז)].

משפטים פרק אחד עשר - החזרה מפסק דין "מוטעת" **כהלכתם** לט
[סימן ל] - בירור הגדרים והחילוקי דינים שיש בחיוב חזרה מפסק דין מוטעת [סעיפים א

פ ר ק א ח ד ע ש ר

בחיוב החזרה מפסק דין מוטעת, והגדרים שבו

ובו שני סימנים: (ל' - ל"א)

[סימן ל]: מדברי הפוסקים בחיוב החזרה מפסק דין מוטעת. [סימן לא]: ביאור הגדרים שבחיוב זה - ואם גם במידי דתליא ב"סברא" - אפשר להחליט, את הפסק דין ב"מוטעת".

סימן ל

מדברי הפוסקים בחיוב החזרה מפסק דין מוטעת

ואם "בית דין בתר בית דין דייקו" בזמנינו

ובו ארבעה סעיפים:

[סעיף א]: שפסק דין מוטעת בטלה, ושמצוה על כל מי שמוצא טעות בפסק דין - להודיע זאת להבית דין או להבעל דין. [סעיף ב]: מדברי הפוסקים - דכחיים שהטעות שכיחא - אודא לה הכלל: רבית דין בתר בית דין לא דייקו. [סעיף ג]: אף הסוברים דגם בזמן הזה - לא דייקו בתר בית דין - מורים: דכשיש להבעל דין ראיות לסתור הפסק דין - שפיר דייקו. [סעיף ד]: בעל דין - שיש לו טענה על הדיינים: שעיוותו עליו את הדין - אם יכול להזמין לדין תורה.

שפסק דין מוטעת בטלה, ושמצוה על מי שמוצא טעות בפסק דין להודיע זאת להבית דין או להבע"ד: **סעיף א.** הנה דבר זה פשוט: דכל "טעות" בפסק דין חוזר, [ע"י מור ושו"ע (סימנים, כ' וכו')]. **ולא עוד** - אלא שמוצוה על כל בית דין (או תלמיד חכם) - שיוודע הטעות: להודיע זאת להבעל דין, [ע"י רא"ש (שו"ת כלל ל"ט, סי' ו'), דיש בזה משום חיוב קיום מצות "השבת אבירה", והובאו דבריו הללו במור (סי' קנ"ד, סי' צ'), וברשד"ם (מור"מ, סי' מ', רמ"צ, רנ"ז, רס"ג), ובמהרש"ם (מ"ה, סי' ד'), ובחיים ביד (סי' מ"ה), וע"ע בפת"ש (מור"מ, סי' י"ט, סק"ג)]. **אמנם**, טרם שמודיעים להבעל דין - שיש טעות בהפסק דין - וטרם שמחליטים לבטל אותה, צריכין מקודם לפנות אל הדיינים - לשמוע מה שיש בפיהם להצדקת הפסק דין, [ע"י שו"מ (מסד"ג ח"ג, סי' קכ"ג), הרי בשמים (מסד"ת, סי' ק"צ), ויחי יעקב (מור"מ, סי' א'), חיים ושלום (סי' ד'), זקן אהרן (ח"צ, סי' קכ"ז), ויען דוד (ח"צ, רס"י רכ"ט, וח"ג, סוס"י קי"א)].

מדברי הפוסקים - דכחיים שהטעות שכיחא - אודא לה הכלל: רבית דין בתר בית דין לא דייקו: **סעיף ב.** ומאי דאמרינן בגמרא (ב"ב קל"ח, ע"ב); ד"בי דינא בתר בי דינא לא דייקו", כבר כתב הרדב"ז [הובא באבקת רובל (סי' כ"א)] - בשם רי"ו (מישרים כ"א, ח"ז) - בשם הרשב"א

משפטים פרק אחר עשר - החזרה מפסק דין "מוטעת" כהלכתם

[סימן ל] - בירור הגדרים והחילוקי דינים שיש בחיוב חזרה מפסק דין מוטעת [סעיפים ב

(מ"א, ס' אלף קמ"ט), וכן כתב גם בסמיכה לחיים (ס' ט', ד"ה ועוד טעם) בשם מעשה חייא (ס' מ) - שכן כתב המב"ט (מ"א, ס' רפ"ט) בשם הרב צרור הכסף; דבזמן הזה שהטעות שכיחא - אכן חיישינן לבית דין טועין - ודייקינן אחריהם, עי"ש.

אף הסוכרים דגם בומה"ו - לא דייקינן בטר בית דין - מודים כשיש להבע"ד ראיות לסתור הפסק דין: **סעיף ג.** אמנם אף להחולקים - דסבירא להו; דגם בזמן הזה קיים הכלל - דבית דין בטר בית דין לא דייקו, [ה"ה; הב"י (צאנז"ר הג"ל, ונחומ"מ ס' ל"ט) - שהעמים בן בדעת הרשב"א (ה"ל, ס"א), ומהריב"ל (מ"ג, ס' ל"ב)]. כבר כתב בסמיכה לחיים (ס' ט', ד"ה ועוד נראה), ובחיים ביד (ס' מ"ה, ד"ה ועדיפא, וראיתי); דהיינו רק - ד"בסתמא" לא כדקינן אבתריהו, אבל פשיטא; דאם בדרקו ומצאו טעות - ודאי דאזדא לה הך חזקה - וחזור הדין לכולי עלמא. [וראה לעיל (ס' כ', ס"ב) דאף יותר מזה כתב (ש"ס), דאפילו אם קבלו הבעלי דין עליהם; דשום אדם חוץ מהם - לא יוכל לומר שמעו - גם כן לא מהני והדין חוזר]. וכבר הבאנו לעיל (ס' כ"ט, ס"ג) בשמו (ש"ס, ד"ה ועל); דכל השקלא וטריא - אם צריכין ליתן מהיבן דנתוני - הוא רק כששואל ב"סתמא"; שרוצה לדעת מקור הפסק דין, אבל אם טוען שיש לו ראיות לסתור הדין - בודאי חייבין ליתן לו - ממה נפשך; אם הם צודקים - יש בזה משום "והייתם נקיים", ואם לאו - או חייבים לחזור מן הפסק דין משום "מורה על האמת". ובעינן זה - כתב גם באבן יקרה (מו"מ, ס' ג), דרק "בסתמא" לא חיישו בית דין אחר שמעו, אבל אם הבעל דין בא לפני בית דין אחר - וצווח; שיש לו ראיות לסתור הדין - חייבין להזדקק לו ולפסוק האמת. וכן כתבו הגרש"ז אויערבאך, והגר"מ שטרנבוך, והגר"ש וואזנר (נמכתזיס שכתנו על עונדות דעיוות הדין שזמנינו), [ועי' שבט הלוי (מ"ח, ס' ע"ב)] - ועוד; דכל בית דין חייבים לחזור מטעותם - ורעשו על המצב העגום; שבשום אופן - אינם רוצים להודות ולשנות הפסק דין - אפילו כשהטעות מוחלט וברור.

בע"ד שיש לו טענה על הדינים - שעיוותו עליו את הדין - יכול להזמין לדין תורה; שיחזרו מן הפס"ד: **סעיף ד.** ויותר מזה כתב המהר"ם מרוטנבורג (ד"פ, ס' מט"ז-י"ז); שבעל דין החושש שהדינים עוותו עליו את הדין - יכול לתובעם לדין תורה. [ועי' מהר"י שמי"ף (ס' קכ"ז) - שמפקפק אם דבר זה יצא מתחת יד המהר"ם - שהרי דברים הללו לא הובא ביתה יוסף, אמנם במחכ"ת - לא הרגיש; שדברי מהר"ם הנ"ל - אכן הובאו בב"י (ס' כ"ה, ממו' ד), וגם הובאו דבריו במדרכי (סנהדרין, ס' מרע"ז) ובאגודה (רי"ט סנה"ד), עי"ש. ומה שרוצה לומר בספר מאז"צ (מ"ג, מו"מ ס' ד', אותיות ג' וד); דדברי המהר"ם אינם אמורים - רק כשדנו אותו בכפייה, ורק כשהבעל דין יכול להוציא ממון מן הדינים, ותמה שם דלמה לו להזמין לדין - הרי די לו לבקש מהם שיתנו לו "מהיבן דנתני" - וילך אצל בית דין אחר לבטלה, עכ"ד. דבריו תמוהין מכח כמה טעמים. ראשית, דכבר הבאנו לעיל (ס' כ"ט, ס"ב) מגדולי הפוסקים; דאם הנתבע הוכרח לבא לבית דין על ידי "הזמנה" - שפיר מיחשב כ"כפייה". שנית, דהרי מפורש יוצא בדברי המהר"ם; דאפילו כשאין על הדין חיוב תשלומין - גם כן חייב לחזור מן הטעות (כדי שלא להפסיד את הבעל דין שלא כהלכה) - ואם אינו רוצה "דין הוא שישלם" [ויזמינו לבית דין על זה], עכ"ל. ושלישית, דמה שתמה; דהלא סגי לבקש מהם "מהיבן דנתני" - ובית

משפטים פרק אחד עשר - החזרה מפסק דין "מוטעת" כהלכתם מא

[סימן ל] - בירור הגדרים והחילוקי דינים שיש בחיוב חזרה מפסק דין מוטעת [סעיף ד]

דין אחר יבטלו הפסק דין), עכת"ד, אטו נעלם ממנו; שלא יתנו לו "מהיכן דנתני" בשום אופן, ומה גם; דכל עוד שאותם הדיינים שחתם אצלם שטר בירורין - לא יחזרו מן הפסק דין המעוות - הרי יש בכח צד השני לאשרה בערכאות של עכו"ם, ועל זה - לא יועיל לו מאומה - מה שבית דין האחר בטלוח, ונמצא שעד שלא יחזרו הם עצמם - יפסיד הבעל דין שלא ביושר].

סימן לא

אם אפשר להחליט "טעות" בפסק דין - במידי דתליא ב"סכרא"

וכו שלשה סעיפים:

[סעיף א]: שאי אפשר להפריך פסק דין ולהחליטה כ"טעות" - מבח חילוקי דיעות - במלתא דתליא ב"סכרא".
[סעיף ב]: דרק הדיינים שיישבו בהנידון - יכולים להכריע במידי דתליא ב"סכרא" - על ידי צירוף צדדים שנתברר להם כמהלך המשפט. [סעיף ג]: כיון שהכרעת פסק דין יכול לתלות ב"סכרא" רק - נכון להתדיין אצל בית דין שאין להם שום "נגיעה" מן ההתדיינות - כדי שלא יטו (בלא יודעים) את "סברתם" לפי נגיעתם.

שאי אפשר להפריך פסק דין - ולהחליטה כ"טעות" - מבח חילוקי דיעות כמלתא דתליא ב"סכרא":
סעיף א. במה דברים אמורים (לעיל, סי' ל); שיש אפשרות להפריך ולבטל פסק דין על ידי גילוי "טעות". זהו רק בטעות "מוחלט וברור" - וכגון; שעל פי העלמה מדין מפורש שבפוסקים - או ש"בכללי הוראה" וכיוצא בזה. אבל במידי דתליא ב"סכרא" - או ב"דימוי מילתא למילתא" - וכגון; כשאיזה פרט שבנידון העוכדא שהבית דין דנים עליה - אינה דומה לגמרי להפרטים המבואר בפוסקים, והשאלה הוא; אם שינוי פרט זה משנה הדין - או לא.
בכל כי האי וכיוצא בזה - בודאי שההכרעה כזה תלוי אך ורק - ברעת אותם הדיינים שדנו בהנידון - [ואפילו אם פסקו להוציא מן ה"מוחזק"]. דמלבד מה דלא שייך להחליט "טעות" - במידי דתליא ב"סכרא" - דהרי דיעות בני אדם שונים זה מזה, ועל זה - הרי חתמו הבעלי דין בשטר בירורין; שאך ורק דעתם של דיינים "הללו" - תהיה מכרעת בכי האי גוונא, [עי' רא"ש (פסקהדין פ"ד, סי' ו), תשב"ץ (מ"ג, סי' קט"ז), מהריב"ל (מ"ג, סי' ל"ג), חוט השני (סי' ס'), סמ"ע (סי' כ"ג, סק"ג), ערוה"ש (סי' כ"ה, ס"ג)].

רק הדיינים שיישבו בהנידון - יכולים להכריע במידי דתליא ב"סכרא" - ע"י צירוף צדדים שנתברר להם:
סעיף ב. עוד יש דברים בגו, דהלא רק הדיינים שדנו בהנידון - יש ביכולתם; לצרף כמה צדדים - מה שנתברר להם מתוך ה"טענות" ו"מענות" וה"חקירות" ו"דרישות".

וממילא פשוט, דלא שייך להפריך פסק דין מבח שינוי דיעות ב"סכרא" - ולדונה כ"טעות" - על הבסיס; שרבודיין פלוני או תלמיד חכם אלמוני (שלא שמע רק מה שתיאר לו צד אחד) - סבירא ליה "סכרא" אחרת. וכפרט כהיום - שהשקר והחנופה והשוחד והקנאה גוברים בעוה"ר, הרי לעולם ימצא הבעל דין שאבד את הדין תורה - איזה "חכם" שיחלוק על הפסק דין - מאיזה "סכרא" בעלמא מה שכדה מלבו, ואם נימא שהדין בטל בכי האי גוונא - הלא ישלוט ההפקירות בעולם - וכל בעל דין שאבד הדין תורה ישחמט בכך מלציית הפסק דין.

מכ משפטים פרק אחד עשר - החזרה מפסק דין "מוטעת" כהלכתם

[סימן לא] - אם אפשר להחליט "מוטעת" בפסק דין במידי דתליא כ"סכרא" - [סעיף ג]

כיון שהכרעת פס"ד יכול לתלות כ"סכרא" דקה - נכון להתריין אצל כ"ד שאין להם שום "נגיעה" מן ההתדיינות: סעיף ג. והיות שאף במידי דתליא ב"סכרא" - הרי הוא ענין עדין ודקיי מאוד: שיהיה לב הדיין (והבעל דין) סמוך ובטוח - ש"סברתו" לא "הטעה" אותו לצד אחד - מחמת ה"נגיעות" המבוארים לעיל (סי' י', סעיפים ד' ו' ו'. וסי' כ"ז ס"א, אותיות ד' ו'). אשר על כן, בודאי שהעצה היחידה - ל"בעל דין"; שלא יאבד את ממונו שלא בדין, ול"דיין" - שיינצל מפח יקוש של עונש הגדול ד"גיהנום" הפתוח מתחתיו - הוא רק; כשידונו ויתדיינו באופן הראוי על פי גדרי דיני "שכר בטלה" ובנ"ל (סי' י'), שלא יכניס הדיין את עצמו בידים לתוך ה"נסיון" הגדול - להיות מסובב מכל ה"גורמים" - שאכן יטה את הדין, וזהו בכשהוא מצידו - יעשה על כל פנים מה שמוטל עליו מחז"ל; שידון באופן שלא יגיע לו שום טובת הנאה מן עצם הגעת ההתדיינות אצלו - ובנ"ל (סע), דרק אז ובכהאי גוונא - יכול לסמוך על ההבטחה; ד"אלקים נצב בעדת קל", דכיון שאין לו שום יתרון בלשהו (ואף לא בעיקופין) מן הגעת ההתדיינות אצלו (ואף מהמותר על פי דין) - והוא נקי מכל חשש וחשד ד"נגיעה" בלשהו, בודאי דהשראת השכינה - מה שישנה רק באופן ההתדיינות שכזה - יסייע לו; שיוכל לדון דין אמת - ולא יטעה, ולא עוד - אלא שאפילו אם יטעה - מן השמים הוא זאת - בכדי לזכות את הזכאי באמת, לא כן - כשהוא מקיף עצמו בידים ב"נגיעות" מבית ומבחוץ - על ידי הרווחה בלשהו שמזה, איך יוכל לצפות אחר כך על סייעתא דשמיא, [על פי דברי התפארת שלמה (רות), ודו"ק].

פ ר ק ש נ י ם ע ש ר

דיני "סרבן" ו"כתב סירוב", והגדרים שבזה

ובו סימן אחד

סימן לב

שנתבע שמוכן להתדיין אצל שום בית דין כשר - לא הוי "סרבן"
ושסירוב היוצא שלא כדינא - יש בה משום עוונות חמורים מאד

ובו שלשה סעיפים:

[סעיף א]: תיאור שלשה מיני "סירוב". [סעיף ב]: ש"נתבע" המוכן להתדיין לפני שום בית דין בישראל - הכשר לרון ברבר - אסור להוציא נגדו כתב "סירוב". [סעיף ג]: בגדל חומר הדבר - להוציא "סירוב" המנוגד לדינא - והאיסורים והעונשים שעל זה.

תיאור שלשה מיני "סירוב":

סעיף א. יש שלשה מיני "סירוב" - מה שיש בכח בית דין להוציא על בעל דין: [א], על "חובע" - המזמין את הנתבע ל"ערכאות" - שלא ברשות בית דין, [ראה לקמן (סי' ג)]. על "נתבע" - שאינו מגיב על "הזמנת" הבית דין; אצל איזה בית דין שהוא מוכן להתדיין. [ג], על בעל דין המסרב מלקיים את ה"פסק דין".

ש"נתבע" המוכן להתדיין לפני שום בית דין בישראל - הכשר לרון כדבר - אסור להוציא נגדו כתב "סירוב":
סעיף ב. ה"ו לאיים על נתבע [שבאופן הנ"ל (ס"א, אות ז')] בהוצאת "סירוב" - כל עוד שמשיב; שהוא מוכן להתדיין אצל בית דין (אחר) בישראל - אף אם התובע אינו מרוצה מאותה הבית דין, [עי' תומת ישרים (סי' קל"א), רשד"ם (ח"מ, סי' ז'), מהרי"ק (שורש א', וקנ"ד), מבי"ט (ח"א, סי' רפ"ו), בנה"ג (טומ"מ סי' כ"ו, אות כ"ו)]. ויותר מזה - כתבו בפירוש התומים (ס"ט, אוריס סקי"ג), והנתת"מ (ס"ט, ח"י סקי"ג) - וזה לשונם: נתבע המוכן להתדיין רק לפני בית דין שבעיר אחרת (אפי' ברחוק הרבה, שאין לו הזכות לזה לדינא), ואפי' דוזמר מיניה, "ציית דינא" מקרי - ולא דיינין ליה בדין אלם, עיי"ש. הרי דאפילו כש"בחירתו" באותו הבית דין - הוא "שלא כדינא" - מכל מקום אין לדונו כ"סרבן", [וכן פסקו להלכה ולמעשה: המהרש"ם (ח"ז, סי' קל"ז), תשוה"נ (ח"ג, סי' תל"ז), צ"א (חט"ז, סי' כ"ז)]. [וראה לעיל (סי' ו', סעיפים ז' - ה') - שהבאנו בשם שלשים ושישה פוסקים מובהקים; דהנתבע יש לו כח "בחירת הבית דין" -

מד משפטים פרק שנים עשר - "סרבן" ו"כתב סירוב" כהלכתם

[סימן לב] שנתבע המוכן לדון אצל בית דין כשר - לא הוי "סרבן" [סעיפים כ ג]

ושאינו חייב ליתן להתובע ברירה משלשה בתי דין (ודלא כה"תקנה" החדשה שרצו לייצר כמה בתי דין), וכמו שפירסמו הרבה גדולי דורנו ב"כרוז" - בביטול "תקנה" זו, עי"ש].

כגודל חומר הדבר - להוציא "סירוב" המנוגד לדינא - והאיסורים והעונשים שעל זה: **סעיף ג.** כל "סירוב" שאינו מוצדק לדינא - יש בה משום עוונות חמורים מאד - ואלו הם: [א], משום לתא ד"מלבין פני חבירו ברבים" - וד"הוצאת שם רע", שעליהם אמחז"ל; שאין להם חלק לעולם הבא - ויורדים לגיהנם ואינם עולים - ושאין להם כפרה עולמית, [עי' אבות (פ"ג, מי"א), וגמרא (סוטה י', ע"ב. סנהדרין ל"ט, ע"א. ז"מ כ"ח, ע"ב. ערכין ט"ו, ע"א), ורמב"ם (דיעות פ"ו, ה"ח. מוצל ומזיק פ"ג, ה"ז), ושו"ע (או"ח, סי' תר"ו, ס"א. ומו"מ סי' ת"כ, סל"ח-ט.).] [ב], וכל בית דין המוציא "כתב סירוב" המנוגד לההלכה - יחוש לעצמם ממה דקיימא לן במור ושו"ע (יו"ד סי' של"ד, סמ"ג); דהמנדה למי שאינו חייב נידוי - הוי ליה הוא עצמו בר נידוי, עי"ש. [ג], ואם נותנים גם "היתר ערכאות" להתובע - אז יש בזה גם משום "חירוף וגידוף" - ו"חילול השם" - ו"הרמת יד בתורת מרעה", [עי' מור ושו"ע (סי' כ"ז), ולקמן (סי' ל"ג, ס"א), עי"ש].

פ ר ק ש ל ש ה ע ש ר

בחומר האיסור להתדיין ב"ערכאות של עכו"ם"

ובו סימן אחד

סימן לג

גדרי האיסור - ואופן ההיתר, וכדין "אין נזקקין"

ובו שלשה סעיפים:

[סעיף א]: חומר האיסור להתדיין בערכאות של עכו"ם. [סעיף ב]: שההולך לערכאות - "אין בית דין נזקקין לו". [סעיף ג]: באופן שמוחר לילך לערכאות - אם צריכין לזה היתר בית דין בכתב.

חומר האיסור להתדיין בערכאות של עכו"ם:
סעיף א. ההליכה לערכאות של עכו"ם - הוא איסור חמור ונורא, והעושה כן; "מייקר שם האלילים" - וכאילו "חירף וגידף" ו"הרים יד בתורת משה" - ו"מחלל שם שמים". [עי' מור ושו"ע (סי' כ"ז)]. [וח"ו להתיר להתובע לילך לערכאות - רק משום שאינו רוצה להתדיין אצל הבית דין שבחר בה הנתבע - מה שאכן יש לו זכות בחירת הבית דין על פי

משפטים פרק שלשה עשר - "ערכאות של גוים" כהלכתם מה

[סימן לג] - בחומר האיסור להתדיין בערכאות - ואופן ההיתר - [סעיפים ב ג]

ההלכה והמנהג, וכבר רעשו על זה גדולי דורנו וכנ"ל (סי' ל"ב, ס"ז), דהיעלה על הדעת: שמוטב שיתדיינו בערכאות של עכו"ם - משיתדיינו אצל בית דין בישראל].

שהולך לערכאות - "אין בית דין נוקקין לו":
סעיף ב. בעל דין שהלך לערכאות שלא ברשות בית דין - ואחר כך רוצה משום איזה סיבה להתדיין בבית דין - "אין נוקקין לו", ויש בזה כמה חילוקי דינים מה שאין כאן מקומו, [עי' רמ"א (סי' כ"ו, ס"א), וסמ"ע (שם, סק"ז), ונתה"מ (שם, צ"אוריס סק"א, ומידושים סק"ו), עי"ש].

באופן שמותר לילך לערכאות - אם צריכין לזה היתר בית דין בכתב:
סעיף ג. אמנם, אף כשמותר לילך לערכאות של גוים - וכגון; כשהנתבע הוא "סרבן" גמור - שאינו רוצה לילך לשום בית דין כלל, או כשמתעקש עצמו על בית דין - הפסול לדון בדבר, גם כן אסור לעשות כן - מבלי "היתר" מרב מובהק (שסומך עליו באיסור והיתר). ויש דיעה שה"היתר" - צריך להיות ב"כתב" דוקא, [עי' חקי חיים (מ"ו, מו"מ סי' ז'), עי"ש].

ת ו ש ל ב ע

בירור ייפוי זכות וכח הנתבע ל"בחירת" הבי"ד - על אף שהנתבע רוצה בבתי דין אחרים - או בזבל"א

היות שנמצאים לראכוננו בתי דין - המכלכלים את דעתם של נתבעים תמימים בגילוי פנים כתורה שלא כהלכה - כאילו שיש איזה הצדקה כלשהו ע"פ הלכה; להמשיך "עיקול" - או להוציא "סירוב" - על נתבע המוכן להתדיין אצל בי"ד בישראל, רק מפני שהנתבע רוצה בבתי דין אחרים - או בזבל"א. והדברים כבר מגיעים עד כדי כך - שמרהיבים כנפשם כשכיל מוכת עצמם; להתיר להתובע - האימור החמור והנורא והליכה ל"ערכאות" - ללא שום כסים הלכתי כלל. אשר על כן - למרות האי נעימות להתמפל כזה - משום "זילותא דכי דינא", אבל ככדי להבהיר הרברים ולהסיר המשמושים הרבים - מה שהמכלכלים משתמשים בהם, ההכרח לא יגונה - להודיע כדלהלן:

המרוצה לשני הצדדים^(א), סתירה גלויה מיניה וביה - והיפך ההלכה הברורה; שהנתבע גובר בבחירת הבי"ד, ואם התובע ממאן להתדיין אצלם - "איהו דאפסיד אנפשיה", וכו"ל.

ובשמוע הגה"צ מקאשוי שליט"א - ואתו עמו שאר גדולי פוסקי דורינו שליט"א^(ב) - מ"תקנת" המתחדשים הללו, אורו חיל - ויצאו למחות ולכבול "תקנה" זו - המנוגד להלכה הברורה; שיד הנתבע גובר בבחירת הבי"ד וכו"ל. וכתבו שהדבר פשוט, שאין בכוחם לתקן תקנות חדשות כשכיל מוכת עצמם; שלא יוכלו להתדיין אצל בתי דין המדיינים כחנם או כוול - וכפרט כשהוא בניגוד לדברי כל הפוסקים כולם. וכש"כ שאין בכוחם - על סמך "תקנה" חדשה שכרו מלכם כשכיל מוכת עצמם; להלכין כרכים את פניהם של נתבעים בשרים - העושים כדינא, להפכם כמו רגע ל"מסרכים לדין" - ע"י "הוצאת שם רע" כפרסום עליהם כתב "סירוב" המנוגד להלכה, ואצ"ל שאין בכוחם להתיר "ערכאות" על סמך זה. ופסקו, שכל "עיקול"^(ג) ו"סירוב" או "היתר ערכאות" - המכוסס על סמך "תקנה" זו - היא כמילה ומוכמלת כעפרא דארעא, ושחבי"ד יחושו לעצמם - מלהלכר בפח העוונות החמורים שיש בזה^(ד).

ג). ובהנוגע להזכות ל"זבל"א ("כודרות"), מלכר מה שלדעת רוב פוסקים; אין כבודו של התובע להכריח זבל"א על הנתבע^(ה), [וכאמת, שהנתבע - שיש לו דין "מוחוק" - היה יכול לומר; ד"קים ליה" אף כ"מיעוט" פוסקים - וכש"כ שא"צ לזה - דהלא "רוב" הפוסקים ס"ל כן^(ו)]. וכש"כ וק"ו - כ"בוררות" שבימינו, שהמצב העגום והנורא השורר כזה ידוע היטב לכל; [שעולה לכ"אלף דולר" לכל שעה ושעה כפע"צ - וישנם "בוררות" שעלו כמעט ל"חצי מיליון דולר"], שפסקו גדולי דורנו^(ז); שא"א לכופה כשו"א על הצד שכנגד כלל - וכש"כ תובע על נתבע.

ועל סמך דבריהם - הוציאו גדולי דורנו שליט"א לאחרונה (תמוז תשס"ב); "קול קורא" [עם ארבעים חתימות^(ח)] - לפסול כהחלט את כל מהלך ה"זבל"א שבימינו - מבח י"ב מעמים. וכתבו שא"א לכופה על שום כע"ד - וכפרט על ה"נתבע", ושכל "עיקול" ו"סירוב" ו"היתר ערכאות" המכוסס על מעם זה (שהתובע רוצה בזבל"א) - הוא כמל ומכוסל כחרס הנשכר^(ט).

ד). ומלכר כ"ז - יש לדעת, דאף הרבה יותר מזה מבואר ברברי הפוסקים - כלפי הגבלת הגדר ד"סרכן", והוא; דכל שהנתבע מוכן להתדיין אצל שום בי"ד בישראל (הכשרים לדין עכ"פ^(י)), אז אף כש"בחירתו" לאותה בי"ד אינו כדין - אבתי "ציית דינא" מקרי - ולא דינינן ליה כ"סרכן^(יא).

המבואר מזה, דאף לולא שהי' להנתבע כח בחירת הבי"ד, כל עוד שהוא מוכן לדין אצל שום בי"ד בישראל - הכשרים לדין כדבר מדינא - אבתי "ציית דינא" מקרי, ואם רנים אותו כ"סרכן" - הו"ל "הוצאת שם רע" כעלמא. וכש"כ כשאכן יש לו ע"פ הלכה; כח בחירת הבי"ד - למרות שהנתבע רוצה בבתי דין אחרים - או בזבל"א, ועד כדי כך גדלה כח בחירתו; שיכול לבחור אף כבי"ד הקמן מבחירת התובע - וגם מבלי שיצטרך ליתן שום מעם על בחירתו, ותובע הממאן לדין אצלם - "איהו דאפסיד אנפשיה". [ועאכו"ב; כשבוחר כבי"ד יפה - שבחיסוך "הוצאות" ובהענקת "זכויותיו" המגיעים לו ע"פ הלכה - תוך כדי מיאוננו כמקפחיו מזה, ודאי גרדלה כחו ככפל כפליים], ואין שום מקום כלל; להמשיך עליו "עיקול" - וכש"כ לדינו כ"סרכן" - ואצ"ל להתיר "ערכאות". דהרי הוא "ציית דינא" גמור - ע"פ הלכה כדורה ופס"ד של יותר מ"מאה" פוסקים מובהקים^(יב) שכל בית ישראל נשען עליהם - ולא נמצא עליהם שום חולק כלל.

א). רבר פשוט הוא - ומוסכם מכל הפוסקים כולם - כלי שום יוצא מן הכלל^(א); רבגוונא שיש חילוקי דיעות בין הכע"ד - אצל איזה בי"ד להתדיין^(ב) - או יד ה"נתבע" גובר כ"בחירת הבי"ד"^(ג), ואם התובע ממאן להתדיין בפניהם - "איהו דאפסיד אנפשיה"^(ד). זאת אומרת; שלא נמצא שום פוסק - ואף לא יחידא, שיחלוק עליהם להעניק זכות בחירת הבי"ד לה"נתבע"^(ה).

ובח בחירה זו - שהעניקו הפוסקים להנתבע - גדלה עד כדי כן^(ו), עד שיש כבודו לבחור אף כבי"ד שהם "קמנים" - מן הבי"ד שרוצה בהם התובע^(ז), וגם; שאינו צריך ליתן שום נימוק או אמתלא כלשהו - להסביר מעם על בחירתו כאותה הבי"ד^(ח). וכן היה נהוג ומקובל למעשה מקדמת דנא - זה יותר מחמשים שנה; שהנתבע יש לו כח בחירת הבי"ד - וברברי כל הפוסקים הנ"ל.

ומעתה - כש"כ וק"ו, כשבחירתו של הנתבע באיזה בי"ד - אכן היא מכוססת גם ע"פ מעם הגון; מפני שהם מעניקים לו "זכויותיו" המגיעים לו ע"פ תוה"ק^(ט) - כעוד שהבתי דין שהתובע רוצה בהם - מקפחים ממנו זכויותיו הללו. ולא עוד; אלא שהבי"ד שכחר בהם הנתבע - מדיינים כחנם או כוול, לעומת הבתי דין שהתובע רוצה בהם - שמדיינים כיוקר, מה שפשוט ככל הפוסקים^(י); שאין כח לכע"ד להכריח "הוצאות" מיותרות על צד השני - וכש"כ תובע על הנתבע^(יא). פשימא, רזכות הנתבע לבחירה זו - גדלה פי כמה ככפל כפליים^(יב), ואין שום מקום כלל; להמשיך עליו "עיקול"^(יג) - או לדינו כ"סרכן" - וכש"כ להתיר עליו "ערכאות" ח"ו.

ב). אמנם, לאחרונה כשראו כמה בתי דין [המדיינים כיוקר]; שיום יום מתרכים הנתבעים הממאנים להתדיין אצלם - ומשיבים על הזמנתם; שרוצים להתדיין אצל בתי דין המדיינים כחנם או כוול, נתאספו (כ"ח מרחשון תשס"א) למכם עצה כדת מה לעשות - להכריח את הנתבעים לכא להתדיין אצלם. ותחת הנימוק המוסוה; שאינו מן היושר - שהנתבע יתגבר על התובע בבחירת הבי"ד - וצריבין להשוותם^(א), החליטו לתקן "תקנה" חדשה; שהנתבע חייב להציע להתובע - הכרירה משלשה בתי דין (כמובן, שמחבורתם דוקא המדיינים כיוקר), וכאם שלא יציע רק בי"ד אחד [מן המדיינים כחנם או כוול^(ב)] - אז ידונו אותו כ"סרכן" - וגם יתנו להתובע "היתר לתובעו בערכאות".

אצ"ל שלמעשה - זה מהווה; הגברה מוחלטת של יד התובע על הנתבע בבחירת הבי"ד^(ג) - היפך דברי כל הפוסקים הנ"ל. ולא עוד, אלא שמאיימים כשקר על הנתבע; כאילו שהי' קיים איזה מקור ב"הלכה" - שעל פיה הוא "מחויב" להציע להתובע "בי"ד

לקט מדברי פוסקי דורנו שליט"א (לפי הסדר שהגיעו לידיו) מה שכתבו בניטול ה"תקנה" החדשה; לחייב את הנתבע להציע יותר מבי"ד אחד

הנה"צ מוה"ר חנינה אברהם לייטנער שליט"א, אב"ד ור"מ בנין דוד, ברוקלין ניו יארק:

דבר פשוט. שאם הנתבע מציע ומסכים לילך לאיזה בי"ד שהוא, אין רשות לשום בי"ד להוציא עליו "כתב סירוב".
ופשיטא שאין יכולים ליתן להתובע רשות לילך לערכאות, ואם יתנו דבריהם במלים ומבוטלים, והתובע יחוש לעצמו
מחומר האיסור, והדבר פשוט, וכבר ביארתי במקו"א באריכות מדברי הפוסקים, שהתובע הולך אחר הנתבע.

הנה"צ מוה"ר חיים יוסף דוד ווייס שליט"א, דומ"ץ יטב לב דסאטמאר אנטווערפן:

ע"ד אשר חדשים באו ותיקנו, שעל הנתבע להציע לכה"פ ג' בתי דינים שאצלם יהא מוכן להתדיין, וכשלא יציע רק א'
או ב', ידונו אותו כמסרב. מעולם לא שמעתי על תקנה זו, והבל יפצה פיהם, שזה נגד כל הפוסקים, ועל החדשות אנו
מצטערים, ויפה כתב הגה"צ מקאשוי שליט"א על חדשים אשר לא שערום אבותינו, ואף כשהייתי בצוותא אתמול עם
הגאון הדומ"ץ מהור"ר ישראל חיים מנשה פריעדמאן שליט"א, והראיתי לו הדברים והסכים לזה במילואה.

הנה"צ מוה"ר שבתי וויגדער שליט"א, אבדק"ק אמרי יצחק, בית שמש:

התשובה של הגאון האדיר מקאשוי (לרפ"ש) שליט"א אין לפקפק בדבריו. כי הוא אמת לאמיתה של תורה. מה נאמר ומה נדבר
מהחורבן הנורא שבימינו בעניני דיינות ודיני תורה מהבתי דינים, ומהיוקר יאמיר שעלה למעלה ראש, שיש מקום לומר שיש
בו משום איסור גזל כמו שכתב הג' ר' ישראל יעקב פישער שליט"א בתשובותיו, למעשה אני מסכים בדרך כלל עם כל
הסיכום של כת"ד. אמנם לענין הטוענים המקצועיים ודיינים שמנהלים ד"ת עמהם, לא כתב כת"ד הרשות שיש בזה כמו שהיה
צריך. הן מצד הדיינים והן מצד הטוענים, והם בכלל דברי חז"ל אם ראית דור שפועניות באות עליו צא וברוק בדיני ישראל.

הנה"צ מוה"ר משה זאב זארגער שליט"א, רב ומו"ץ בעדה החרדית ירושלים:

ע"ד אשר זה רבות בשנים שהקול נשמע אודות הבתי דינים בארצכם שלוקחים שכר מוגזם משני הבע"ד בעבור דין תורה, וקשה
גזל הנאכל, (אין כונתי לשום רב מסוים חלילה כי איני מכירם ואיני יודע ורוצה לדעת שמוותיהם וכבודם במקומם מונח), ובי"ה
שנתיימד בי"ד מרבנים מובהקים שנוטלים שכר מועט סך קצוב וקבוע, ואינם מרשים את הטוענים היקרים בבתי דיניהם, אבל
בראות הדיינים הישנים שיגזלו טרף מפיהם, המציאו תקנה חדשה שצריך להיות דוקא בי"ד המרוצה לשני הצדדים, שברור
שא"א, שהרי הדיינים האלו יסיתו את התובע (שרוצה דוקא בטוען היקר שלו שיועד להטות הדין כחפצו), שלא יסכים לבי"ד
אחר, או שהנתבע חייב להציע לו כמה בתי דין ולא בי"ד אחד, ואם לא, יוציאו עליו סירוב.

ופשוט שכיון שהם נוגעים בדבר שבשבילם נתקן כ"ז אין בדבריהם ממש, הנשמע שיתקנו תקנה חדשה הנוגע להם עצמם
והרי דין ברור שר הנור מוציאים מבי"ד של אותה העיר, ואפי' למש"כ האחרונים, הרי אין זה נוגע לבתי דינים אלו שלא קיבלו
אותם אף אחד. ומה להם לתקן תקנות שיהי' להם להנאתם. והדבר פשוט שהתובע הולך אחר הנתבע, וכמ"ש זקן הרבנים
הגאב"ד דק"ק קאשוי שליט"א לאוי"ש, עד שרק כדורנו העני כדעת היה הכרח להאריך בזה. והדבר ברור שאין שום מקום כפיה
על הנתבע אם רצונו ללכת לבי"ד כשר שאינם נוטלים יותר מהראוי, וזכות הרבים כימינם.

ובכה"ג שהוצאות מרובות הרבה מאוד יותר מהמותר, נראה לכאורה שלכל הדיעות יש לכופ גם את הנתבע שלא יתחמק
שרוצה ללכת דוקא לבתי דין היקרים, והגם שנתפשט הלכה שהתובע הולך אחר הנתבע גם אם הבי"ד של התובע גדול יותר
מהבי"ד של הנתבע, אבל זהו באופן שאין הנתבע מטיל עליו הוצאות יתירות, אבל אם ע"י שהולך לבי"ד זה הוא מוכרח לקחת
טוען יקר ולהוציא הוצאות. הדעת נוטה דבכה"ג יפכה התובע את הנתבע ללכת לבי"ד שאינו עולה לו רק הוצאות רגילות שנהוג
בכל העולם, וי"ל שבי"ד כזה שאינו פושט את עור הבע"ד, נקרא "גדול" יותר, כיון שאינם חשודים כ"כ שדעתם משוחד כמו
בבתי דין היקרים, ואין בי"ד "גדול" רק כמה שהוא גדול בחכמה, אלא מה שהוא לתועלת שיצא הדין לאור, דע"ז אחז"ל "הלך
אחר בי"ד יפה", וברור שבי"ד כזה נקרא "גדול" יותר מבתי דינים אלו.

הנה"צ מוה"ר שלמה שווייצער שליט"א, אב"ד קהל דרכי נועם, מאנסי ניו יארק:

הנה כבר הורה זקן הגאון מקאשוי שליט"א מדברי הפוסקים דיד הנתבע על העליונה, וכודאי רבזה שהנתבע צריך להציע להתובע
ג' בתי דינים לבחור, והנתבע צריך לילך לא מבתי דינים שבתר התובע, נמצא דהנתבע הולך אחר התובע, היפך דברי הפוסקים.
וכודאי אם הנתבע רוצה לבוא לאיזה בי"ד שהיא, אינו סרבן, והבי"ד שמוציאים עליו כתב סירוב ומתירים לילך לערכאות, הם
חוטאים ומחטיאים בכפליים, בעוון החמור של הוצאת שם רע שאין לו מחילה עולמית, ובעוון החמור של היתר ערכאות, חטא
חמור שבין אדם למקום שיש חילול השם ותורתו, שג"כ אין לו מחילה אפילו ביו"כ, והחייב על רבנים בכזה למחות על ביטול
הסירוב ובאזהרה להתובע לא ללכת לערכאות כי אין ממש בהיתר כזה.

הנה"צ מוה"ר נח אייזיק אהלבוים שליט"א, אב"ד דקהל נחלת יצחק ד'הומנא, קיו נארדענס הילם ניו יארק:

הנני בזה להצטרף בצירופא דרבנן, בדבר ה"תקנה החדשה" שעל הנתבע להציע לכה"פ ג' בתי דינים שאצלם מוכן להתדיין,
וכשלא יציע, ידונו אותו כ"מסרב", תמה תמה אני אקרא, דזה נגד כל דברי הפוסקים שמפיהם אנו חיים, ודבר פשוט הוא, שאם
הנתבע רוצה לילך לאיזה בי"ד שהוא, אין רשות לשום בי"ד להוציא עליו "כתב סירוב", והבי"ד שמוציאים עליו כתב סירוב, או
מתירים לילך לערכאות, יחוש לעצמם שחוטאים בנפשותם בעוונות חמורים של "הוצאת שם רע", ו"הלכנת פנים כרבים",
ובעוון החמור של היתר "ערכאות", ואין להאריך יותר בדבר פשוט שהתובע הולך אחר הנתבע.

RABBI RAFAEL BLUM

100 KASHO DRIVE

BEDFORD HILLS, N.Y. 10507

(914) 666-5626

רפאל בלום

ראב"ד ודיין קאשוני י"א

בשפארד הילל, ניו יארק י"א

ב"ה

יום א' לס' ושמרתם את משמרת הקודש, כ"ו סיון תשס"א לפ"ק.

הנה בדבר אשר נשאלנו, אם יאות לתקן תקנה חדשה, שכל נתבע שאינו מרוצה להתדיין בהבי"ד שבחר התובע, צריך להציע להתובע הברירה משלשה בתי דינים. ואם אינו מסכים להציע רק בי"ד אחד, כדין המוסכם בגדולי הפוסקים וכך נהגו בכל הדורות, אז ידונו אותו כסרבן ויוציאו עליו כתב סירוב, וגם יתנו נגדו היתר להתובע להגיש את תביעתו בערכאות של עכו"ם, ע"כ.

הנה הדבר פשוט מאד לכל באי שער הוראה, שאין לנו הכח לתקן תקנות חדשות ע"י עקירת הלכות מפורשות שבפוסקים, ואפילו אם יכוונו לתועלת, [עי' רמ"א (מור"ם סי' י"ד, ס"א), ובביאור הגר"א (ס"ס, סק"מ), ובנתה"מ (ס"ס, ביאורים סק"ג, ומידושים סק"ז), ובשו"ת הרמ"א (סי' ק"ד)].

ופשיטא דאסור לאיים בהוצאת סירוב, וכש"כ להוציא בפועל כתב סירוב על נתבע, משום שאינו רוצה לקבל עליו תקנה חדשה. ויש בהוצאת סירוב כזה משום לתא דעוונות החמורים של הלכנת פנים והוצאת שם רע, שעל זה אמרו חז"ל דאין לו חלק לעוה"ב, ויורד לגיהנם ואינו עולה, ואין לו כפרה עולמית.

ועאכ"כ דחלילה לשום בי"ד מישראל ליתן היתר ערכאות להתובע, משום שהנתבע ממאן מליתן לו הברירה מג' בתי דינים. דיש כזה משום חילול השם, והרמת יד בתורת מרע"ה, וגם משפילים כזה כבוד הבתי דינים בישראל למאד, וכל חומר איסור הליכה לערכאות להתובע בכה"ג בתוקפו עומדת.

ואני רואה כאן עקירת והריסת הדת וקלקול גדול לדורות באופן מבהיל, כשיהיו דיני השו"ע והפוסקים כחומר ביד היוצר ביד כל בי"ד להוסיף או לגרוע ממנו לפי ראות עיניהם, ולהשתמש בשבט מושלים להשתרר על הציבור בזרוע, לשלול מהם את זכותם שע"פ ההלכה והמנהג, [עי' בגמ' שבת (ק"ט, ה)].

ומה אנו ומה כוחינו שנוכל להתחכם ולתקן תקנות חדשות נגד ההלכה והמנהג, ובדור יתום זה הלואי שנוכל להעמיד הדת על תלה שיתקיימו הדינים שבשו"ע. וכל כוחינו בגלותינו שלא לזוז זיז כלשהו משו"ע וגדולי הפוסקים ולחזק מנהגים הישנים, וזהו עיקר חובת הבתי דינים ויושבי על מדין.

ובזכות חיזוק וקיום המשפטים כתיקונה, נזכה לכל מיני ישועות והשפעות טובות, ויקויים בנו ייעוד הנביא ציון במשפט תפדה ושביה בצדקה, במהרה רידן, אמן.

הק' רפאל בלום

קול קורא

אחרי הצרות האיומות העוברות על כלל ישראל, הגנו פונים בשם התורה לכל אחינו בני' להמנע מהעבירה החמורה שמביאה לכל הצרות הללו, כמו ששינונו (מגט ט' י"ב). חרב בא לעולם על עיניו הדין ועל עיוות הדין ועל המורים בתורה שלא בהלכה, וכן הזהירו חז"ל בגמרא (שבת קל"ט ב'). אם ראית דוד שצרות רבות באות עליך, צא וברוק כדייני ישראל, שכל פרעניות שבאח לעולם לא באה אלא כשכיל דייני ישראל, שזה נעשה ע"י ה"בוררים" הפסולים המשוחרים, וע"י ה"מוענים" השקרנים אשר כלי שום ידאת שמים הם עומדים לפני הדיינים ומהפכים הקערה על פיה בתחבולות של שקר וכזב לגזול ולעשוק ע"י גניבת ולקחת שוחד להמות הדין.

אשר על כן, מה שנעשה מנהג שכל מי שיש לו דין ודברים, "שוכר" לו בורר חריף בעל תחבולות וכו', הגנו להודיע נאמנה כי על פי תורה"ק, בורר כזה הריהו פסול ונקרא אשדה בגמרא (פסחים ז' ב'. ע"ז י"ב ב'). וכמו שכתב המור (מורט סי' י"ג) בשם הרא"ש, כי הלילה לבורר להפך בזכות מי שבוררו יותר מלצד השני, רק אם רואה לו זכות אמיתית, ואם לאו, הרי זה ממה משפט, וכבר כתבו רבותינו כמה פעמים כזה. והנה הבורר הזה עובר בכמה לאוין: א), לא תמה משפט. ב), לא תקח שוחד. ג), לא תעשוק את אחיך. ד), ולא תגזול. ה), מדבר שקר תרחק.

ויעוד אימורים (מה שעוררו רבנים החותמים - זה ככה וזה ככה): א), לשמוע מענת כע"ר שלא בפני חבריך, שיש בזה משום הל"ת דלא תשא שמע שוא, (עי' מורט סי' י"ז. סי' ט"ב. ועי' ש"ח שנת סניו ח"ת. סי' ע"ג). וע"פ הוזה"ק (פ' וישב) חמור ד"ו כעבודה-זרה. ב), ליטול הרבה יותר משכר במילה, דקי"מ"ל (מורט סי' ט', סי' ט"ב) שדיניו במילים, (ועי' ש"ח נלד משה ח"ד. סי' קמ"ט. מ"ט. ועי' סקודקט. ושרת א"ן ישראל ח"ת. סי' ט'). ג), לקנות בעורכי הדיינים, שאסור אף על מענת אמת, (עי' מורט סי' י"ז. סי' ט"ב. ועי' סקודקט. ע"ס סט"ו). ד), ללמד מענות שקר לבע"ד, שע"פ דברי חז"ל והפוסקים (מכילתא דער"ב, שמות כ"ג ב'. וידיע אמת ט' א', נ"ג. נש מתתס סלפרי ורבינו יונה. ושרת הרמב"ם. סי' ע"ג) הם רשעים נמורים. וזה הגורם לריבוי חרון אף בעולם ולסילוק שכינה, (עי' סוטה מ"ז ב'). ה), עיניו חריף בהמשכת הומו, (עי' מורט סי' י"ז. סי' ט"ב). ו), לחכריה הוצאות מונמות על הבע"ד, (עי' מורט סי' ט', סי' ט"ז). ז), להתחית הבע"ד על שמ"ב שיש בו אישור כה (מוטרה) להריינים לשופטם כפי העולה על רוחם (נגד ההלכה), והמקפחם מזכותם להודיעם מהיכן רנתוני, (עי' מורט סי' י"ד. סי' ט"א. ושרת טדכ"י. מסדת מורט סי' ט'). מה שמנצלים אח"כ כייפוי כח וכ"היתר" (מרומה) לעוות המשפט כפי הוצאת למכות עצמם ופרנסתם. ח), להתעלם מן האמת ולהתניקה, ולמנוע מחיובם ותפקידם לעשות חקירה ודרישה כדי לתפוס את הרמאי, (עי' מורט סי' ט"ו. סי' ט"ז).

לבן כאנו להכריז בזה, לאסור את הבוררות הפסול הזה לגמרי, ולא שנינו (פסחים פ"ג מ"א) "זה בורר לו אחד" רק לענין לבורר בורר טוב וצדיק בלי שוחד, אבל "לשכור" בורר ולשלם לו כרי שיהפך בזכותו, הרי זה אינו דין וכל דיניו במילין. ולא עוד, אלא שגם השליש שיושב עמו גם כן פסול גמור, כמבואר בשו"ע (מורט סי' ט', סי' ט"ז). שאסור להושיב עם הארץ אצל הדיין, כי מחסרו ידעתו יכלכל דעת הדיין, ומעתה ק"ו בורר כזה שהוא נשכר להמות הדין, וגם השליש משוחרר ממנו על כי הוא מכיר לו פרנסה ע"י שכר בו, אין ספק שימה דעתו לרצונו.

ובל יהודי שרוצה לקיים התורה, ישמר ויזחר שלא לשכור בוררים כאלו, וכל דיין (שליש) הרוצה לקיים התורה ישמר ויזהר שלא לשבת עם בוררים הללו, כי הוא ייהפך כמותם ח"ו ויגרום חרב לעולם ח"ו. ובזכות הקבלה שנקבל על עצמינו להטיב דרכינו ולהושיב דיינים כשרים, יתן ה' הטוב שכל בני' ישמרו מכל מיני סכנות ונושע בישועה שלימה במהרה בימים אלו, כמש"כ רש"י עה"פ למען תחיה וירשת (זכריה ט"ז, כ'). כדאי הוא מינוי הדיינים הכשרים להחיות את ישראל ולהושיבם על אדמתן, אמן.

תמוז, שנת תשמ"ב לפ"ק	(החתימות ע"ס א"ב)	משה נרין
אברהם מנחם מענדל וואנשאהל	יהושע לייפער	אב"ד ור"ם ישיבה רמאני
רב דק"ק דברי יחזקאל שינאווא	דומ"ץ בשכונ סקווידא	נח אייזיק אהלבוים
אהרן זילבערשטיין	יואל מארנענשטערן	אבדק"ק נחלת יצחק, ק"ו גארדנס הילס
דומ"ץ קהל עדות הבשם	אבדק"ק שארמאש	נתן יוסף מייזעלס
אהרן מאיר קרוים	יואל צבי הלוי מאשקאוויטש	אב"ד ור"ם אבני שלמה, מאנסי
אבדק"ק שאפראן, סירני	דומ"ץ דק"ק מאהש	צבי דוב אבראהאם
אפרים פישל הערשקאוויטש	יוסף מויסיג	אבדק"ק קדושת לוי, מאנסי
אב"ד האליין	אבדק"ק בעלעד	קלוגימוס זאב הכחן גראם
אריה וואנשאהל	יוסף טעמפלער	דומ"ץ התאחדות הרבנים
רב דק"ק אהבה שלום, מאנסי	רב דק"ק דרך אמת, מאנסי	שכתי שלמה ווינדער
בן ציון יעקב הלוי ואזנר	יקותיאל יהודה פילאפף	אבדק"ק אמרי יצחק, בית שמש
אב"ד דבר"ץ שבט הלוי, מאנסי	דומ"ץ דק"ק יטב לב סאטמאר	שלמה יהודה וויינבערגער
בצלאל מוכיה וועמענשטיין	ישראל דוד הארפענעם	דומ"ץ דק"ק יטב לב סאטמאר
דומ"ץ קהל בעלזא, מאנסי	רב ובעמ"ח ישראל והומנים	שלמה שווייצער
חיים שרגא פאוול שנעעבאלג	לוי יצחק אבראהאם	אבדק"ק דרכי נועם, מאנסי
אב"ד קהל אברכים, מאנסי	דומ"ץ התאחדות הרבנים	שמואל רוד קרויז
חנינה אברהם ליימנער	מנחם מאיר ווייסמאנדל	דומ"ץ אדווארי, בהגה"צ אב"ד שליט"א
אב"ד ור"ם בנין רוד	אב"ד נייטרא, מאנסי	שמואל זאב לייכטער
יהודה הלוי מירנויער	מנחם פישער	אבדק"ק בוגנת הלב
רב דק"ק שומר שבת, כ"פ	דומ"ץ קהל עדה יראים, מאנסי	

ועל בידורים ומכתבים מיוחדים חתמו הרבנים הנאות"צ הללו (ע"פ הסדר שנכתבו):

משה שמערן [וצ"ל]	שמואל הלוי ואזנר	ישראל יעקב פישר
אבדק"ק רעבערעצין	רב אב"ד ור"ם זכרון מאיר, בני ברק	ראב"ד כר"צ עדה החרדית, ירושלים
דפאל בלום	ישראל חיים מנשה פריעדמאן	מנשה קליין
ראב"ד ור"ם רק"ק קאשוי	דומ"ץ דק"ק יטב לב סאטמאר	אב"ד ור"ם אונוואר
אברהם צבי הלוי בעק	אליעזר חיים כלום	חיים אברהם דובער פלאהר
אבדק"ק מעלברון, אסטראליע	אבדק"ק בית שמואל דקאשוי, מאנסי	דאה"כ זכרון מנחם, מאנסי

שמר בירורין

היום יום _____ פרשת _____, יום _____ לחודש _____ שנת תש"____ לפ"ק

מורים אנחנו בע"ד החתומ, שקבלנו עלינו מרצונו הטוב הדיינים: הגה"ג _____ שליט"א,

והרה"ג _____ שליט"א, והרה"ג _____ שליט"א.

לדון ולהורות לנו בדבר הסכסוך שיש בינינו - [בענין: _____], על פי האופן:

- [] 1. ד"רין גמור"ג, [בלי שום ויתור מן הזכייה שעל פי ריה], (או רינא דמלכותא או דרך המחורים - היכא דשייכי להלכת) - עם "מהיכן נתנוי"ג.
- [] 2. ר"פשר קרוב לד"ת"ג, [רהיינו בויתור ער "שליש" מן הזכייה שע"פ ר"ת, (או דר"ט או דר"ט), היכא דשייכי להלכת] - עם "מהיכן נתנוי"ג.
- [] 3. ר"פשרה"ג, [רהיינו בויתור "הצי" הזכייה שע"פ ר"ת הורה, (או רינא דמלכותא" או "דרך המחורים", היכא דשייכי להלכת) - עם "מהיכן נתנוי"ג].
- [] 4. דהרכב ה"הלכה" עם ה"תייור"ג, [רהיינו, ר"ת הורה - בצירוף שכל האגשי, (במזון שלפי החלטת וראות עיני הדיינים) - בלי "מהיכן נתנוי"ג].
- [] 5. ד"תייור"ג, [רהיינו, על פי ישרות השכל האגשי" - שאינה קשורה ברין הורה כלל, (תקרא בלשון ענגליש "ארביטרעישי") - בלי "מהיכן נתנוי"ג].
- [] 6. דאחד מחמשה אופנים הנ"ל - לפי בחירת והחלטת הדיינים.

ולציית לפסק דינם המבוסס על אופן הנ"ל - שיצא ע"פ רוב דיעות"ג - בלי שום השמטה כלל.

אם אחד מאתנו ישתמט מלכובא לכי"ד לגמור המענות - הרשות בידם להוציא הפס"ד כחות דעתם. וכן אם אחד מן הדיינים יסלק עצמו או יאמר איני יודע - הרשות ביד הבי"ד לקבוע במקומו דיין אחר כפי רצונם"ג. אם הדיון יתארך יותר מב' ישיבות (בערך ג' שעות בכ"פ) - הרשות ביד מנהל הבי"ד להחליט: שהמשך הדיינים יהיה ע"י דיין יחיד - והוא ימסור הטומ"ל לשאר הדיינים - והפס"ד יצא ע"פ רוב דיעות. או מקבלים שלא להביא לכי"ד אף "מוען פרטי" - וזאת בהסכמת צד השני"ג, ולא "עורך דיין" - ושום "פראפעשאנעל" לסייע לצדדיו כלל - ואף בהסכמת הצדדים"ג, [ואם ירצו הבי"ד - לשמוע חו"ד מומחי, הרשות בידם לפנות אל "מומחה" שבבחרתם - על חשבון שני הצדדים]. וכן ככה הבי"ד להוסיף על הפס"ד - אם ישאר איזה ספק"ג.

וואם יארע, שעל אף שחתרו הדיינים אחר האמת - [של ה"מציאיות" בגופא דעורבא היכי דהוי (ושל ה"הלכה" רוד"מ" ו"דרה"ס"ג)] ביישרות כפי יכולתם - מבלי לנטות הקו לשום צד"ג, ועם כל זאת טעו בשגגה, או מוחלין לזה על שגגתם בזה ובבא - ונפלה להם בין ברדיני שמים ובין מדיני אדם"ג, [ומ"מ אם הבי"ד ישנו פס"ד מופתע - חייבים אנחנו לציית להפס"ד המתוקן"ג].

תוקף שטר זה יהיה ככל שפ"ב המועילים ע"פ רתוה"ק, בביטול כל מודעות ומודעה דמודעא עד מוכה"מ, וגם בתוקף המועיל ע"פ חוקי הממשלה, [כי וויתרנו על זכותינו שע"פ חוקי "ארביטרעישי"ג, להביא "עורך דיין" לעזרתנו - וכן על הזכות: שלא להתדיין ביום א' ושאר חגיהם]. וכ"ז נעשה בקנין גמור אג"ם כמדכלמ"ב, דלא כאסמכתא ודלא כמופסי דשטרא והכל שריר וקים.

ועל זה באנו על החתומ"ג יום ושנת הנ"ל. פה _____ ניו יארק יצ"ל.

חובעותאים _____ מעל.
נתבעותאים _____ מעל.

הערות: (א) ע"י טושר"ע י"ב, ב"ן ו"ל, משה לומר לבע"ד בתולתו, היין אתם רוצים - או הפשה הו"ו היא דא"א לנכר על הפשה, [וע"פ דין עדותיך והישיב א"ג, נאות דשא י"א, ר"ה אמנן] בית ישראל (ח"פ, ג' וינן דוד ח"פ) ר"ת, ע"ש, ובהנחה לזה - אנו מציעים כחן להביע" דמה בירוח - באיזה אופן להחיות, ובמקרה שהבי"ד אינם מסכימים לבחירה זאת, או לעולם י' אותו בע"ד הרוצה לקבל את ההחלטות יותר קרוב לר"ת (לפי הסדר שבטיים כאן) - על העלילה, כי א"א לנכר על פשר ונכ"ל. (ב) אמילו בע"ד שהוא ת"ח - יודע שיצא א"א ע"פ דין, ס"ס וכו' נכח (במסות מקיים) שיבטיים לזאת ויותר ופשה (כאמנים ב' ה) - ולא להקמיע עצמו על ד"ת (כאמנן א') [ע"י ב"ט ו' ב"ט]. (ג) מר"י ב"ב ט"ו, דובי נוסח (ח"פ ט"ו) מתנחם לודו (ח"פ ט"ו) לה"ה) טושר"ע י"ב, ב"ן ו"ל, ונ"ל א"א לכנוע על זאת, ונכ"ל אות א') (ג), וזאת בשני אופנים - מפיצים הבע"ד כח להביע"ד למש"ר (כאמנן ב') (א) בשיש חובת שבועה (אמיתי) ולאוקמי מורשה, ע"י טושר"ע (פ"ד), ע"ש - [כדי לנטוע מעונש שבועה, ע"י בטושר"ע י"ב, ב"ן וברכי"ט, נספ. את א"א, ע"ש. (ב) נשאר"א לכ"ד ר"ת - מכח שיש ספיקות ב"סב"ר לרוב הדיינים - בדבר שאינו מבזר במוסקס, ע"י טושר"ע הראש"ל ב"ב ג' ט"ו, טושר"ע י"ב, ג' ט"ו, נתח"ס (פ"ד), ח"פ ו' ט"ו, ור"ת (ח"פ, ג' ט"ו) שברי א"א (ט"ו) עוב"ה (ט"ו) א"א דבי על"א אג"ו וכו' (ח"פ ט"ו) מרש"ט (ח"פ י"ב) ד"ג (פ"ד), א"א ע"ש. (ד) ע"י טושר"ע י"ב, א"ח (ח"פ מר"ה ח"פ, א') שר"מ (מרת"ה ח"ב, פ"ד, ומר"ה ח"ב, ק"א), מרש"ט (ח"ב, י"ב) שולק"ט (ס"ר ר"ה, עמד ר"ת) - בחיוב ובמקלט תורת "מהיכן נתנוי"ג ע"ש, והגם שולחנה י"ד לכתוב הענות ומענות והפס"ד - ור"צ לכתוב הטעמים, משום: "זכ"ל בלי"ד יפה - כששומעין הטענות יודעין לנסוק עליהם - כי תורה אחר כללה", ע"ל הטעמי' ר"ת, ב"ן ו"ל, מ"מ ב"ב לוי"ט דעת הבע"ד - ולהראות שאין לנו מה להסתייג - או עשית רוב מעשים לכתוב משה"ל, לכתוב עם המקורות והמסקים של הפס"ד. וכאן המסק והתקנת "מהיכן נתנוי"ג בענין השפיעות לתקן הפס"ד (א) אם יש לשום ויין או ב"ל" (המים בזה) - איזה מהראי מקום בחלטה - בחוכמת "עמות" המפיק את הפס"ד, עילתה לעשות זאת "בתבט" [ללא חמורת שבו או טו"ה] מהבע"ד ששמכיסים בכוחות - ולהנותה לכתובה של ה"כית זין" - שמשם יימסר להדיינים לעיין בה, ואם אין יתורר שההורה צו"ק - טעות לטעול חזר. [וב"ל הערה] - שימרה ל"רחייע" עצמם - כ"ן בע"ל מה (פ"ל"טועלמ"ן) - וכן ככתב (פעקטוראט) ישיצו ב"ל שום נתונים, [ב] הערות מחקרים - דק ע"י מסך שלמיים יום - מיים יצאת הפס"ד, ומזה והלאה - "ח"ל"מחילת הבע"ד י"ד בענין שגרטי"ע על "עמות", [ואולם הדיינים יכולים לחזור מן פס"ד מועתת אף לאח"כ - והבע"ד מחייבים לציית להפס"ד מתוקן - ובכנות בשט"ל (ט) האפשרות להפריך הפס"ד - הוא דק ע"י גילוי של "עמות" מרובת הבכ"ס" - בלח"ס; שסוגר ל"דין מפרש" במוסקס - או ל"גללי הוראה" וכו', אבל בכ"ס דמל"א כ"סב"ר" או ב"דש"י מלחא למלחא" - דבאי שהתבררה בזה הל"א וק" - בדיעת אתם הדיינים שרוב בהדיון, והיי' ע"ז חותמתי הבע"ד - בשטר בירורין, שא"ן וק" דעתם של דיינים "הל"ן" - תיהא סמכות, וכמס"ב הראש"ש (מרת"ה ח"ב, פ"ד) והטור (י"ב) מרש"ט י"ב,